

PLA DE BARRIS DEL BESÒS I EL MARESME

2021-2024

Projecte:

Pla de Barris del Besòs i el Maresme

Emplaçament:

Barri del Besòs i el Maresme

Promotor i redactor:

Foment de Ciutat

Disseny, maquetació i suport a la redacció:

Urbaning

C/ de Bonavista, 65

08202 Sabadell

www.urbaning.cat

Fotografia:

Ricardo Rios (fotos a peu de carrer)

Dortoka (fotos aèries)

Correcció:

Helena Batlle Julià

Edició:

Ajuntament de Barcelona. Pla de Barris

Impressió:

Tramatècnic

Barcelona, gener del 2021

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona

© dels textos i les imatges: els autors esmentats

DL: B.8446-2021

PLA DE BARRIS
DE BARCELONA

**SENSE BARRIS
NO HI HA BARCELONA**

El Pla de Barris de Barcelona, una eina per a la cohesió social

La reducció de les desigualtats és un dels indicadors més clars del progrés social. Assolit un determinat nivell de riquesa col·lectiva, el benestar social, més que mesurar-se sobretot pel creixement econòmic, ha de ser avaluat per les possibilitats que tothom pugui gaudir d'unes condicions de vida dignes. Per aconseguir-ho, són imprescindibles la disminució de les disparitats socials i l'impuls de la solidaritat, el suport mutu i la implicació de la ciutadania en la vida col·lectiva.

A les ciutats, la reducció de les desigualtats topa amb un impediment destacat: els barris tenen nivells força diversos de qualitat urbanística, serveis i accessibilitat. Aquestes diferències es combinen amb les característiques de l'habitatge, de manera que aquells barris més mal dotats solen tenir habitatge de pitjor qualitat. És en aquests barris on el mercat, a través dels preus del sòl i l'habitatge, empeny les persones i les famílies amb menys recursos a aplegar-se.

Es produeix, així, el cercle viciós de la segre-

gació urbana: la població amb menys recursos ha de residir en els barris més mal dotats i el mateix fet de viure-hi esdevé un factor que condiciona les seves oportunitats laborals i socials. Així, els estudis que s'han dut a terme a Catalunya i a altres països mostren que hi ha una relació clara entre la qualitat de l'entorn i l'avenç escolar; la condició de salut, la inserció laboral i les oportunitats vitals de la ciutadania. D'aquesta manera, la segregació no només reflecteix les desigualtats, sinó que contribueix a mantenir-les i a ampliar-les. Si la segregació s'aguditza, es corre el risc que les nostres ciutats esdevinguin realitats creixentment fracturades i polaritzades.

Per això, qualsevol societat preocupada per reduir les desigualtats ha de fer front a la segregació i els seus efectes. Ho haurà de fer amb un doble objectiu: per un costat, millorar les condicions de vida de la població socialment més vulnerable, i, per l'altre, evitar que les desigualtats es mantinguin, es reproduïxin i s'eixamplin. Un instrument per aconseguir-ho són les polítiques de millora

de barris, aquelles que es proposen que tothom, amb independència del lloc on visqui, pugui gaudir d'un accés equitatiu als serveis i a un entorn urbà de qualitat i saludable. Així, les actuacions de rehabilitació urbana constitueixen un element imprescindible en el combat contra la desigualtat i en la defensa dels drets socials, al costat de les polítiques fiscals, laborals, educatives i de gènere.

Barcelona té una llarga tradició de polítiques de rehabilitació urbana, que en èpoques contemporànies ha comptat amb episodis decisius, com els projectes d'Ildefons Cerdà en la segona meitat del segle XIX o els assajos del GATCPAC en els anys de la Segona República. D'ençà del retorn de la democràcia municipal, l'any 1979, les actuacions de rehabilitació urbana s'han comptat entre les iniciatives més destacades (i sovint més polèmiques) de l'Ajuntament barceloní, fins al punt que les polítiques desenvolupades a Barcelona en aquest camp han esdevingut una referència no només a Catalunya i al conjunt d'Espanya, sinó també a escala internacional.

Al llarg de dècades, les polítiques de rehabilitació han tingut, sens dubte, llums i ombres, però en termes generals resulta innegable que avui la gran majoria dels barris de la ciutat són espais de molta més qualitat i de molt més bon viure que aquells que es van heretar de la dictadura, ara fa quaranta anys. En aquest període, les polítiques de rehabilitació han anat guanyant complexitat: si l'urbanisme tradicional es preocupava sobretot d'intervenir en el centre històric, el focus s'ha anat ampliant per abastar tots els barris de la ciutat i, en particular, aquells nascuts en el període de gran creixement dels anys cinquanta, seixanta i setanta del segle passat; si les intervencions havien tingut un caràcter eminentment físic, aviat es feu evident que calia donar-los un abast transversal, de manera que les actuacions sobre el medi construït es combinessin amb programes socials; si el seu impuls havia correspost només a les administracions, ha acabat imposant-se el convenciment que la implicació activa de la ciutadania i les seves

entitats és un requisit imprescindible en qualsevol projecte de millora urbana.

Ara bé, tot i les conquestes assolides, les polítiques de rehabilitació han hagut de fer front, a Barcelona i arreu, a dinàmiques que tendeixen de manera permanent a mantenir i a ampliar les desigualtats. Entre aquests factors han destacat, en les darreres dècades, el boom immobiliari del període 1996-2007, la crisi econòmica iniciada a partir de 2008, les polítiques d'austeritat i de desregulació del mercat laboral, la persistent mancança d'habitatge social i, en els últims mesos, l'esclat i les conseqüències de la pandèmia Covid-19.

En aquest context, resulta especialment rellevant la resolució de l'Ajuntament de Barcelona d'impulsar un pla de barris per a la ciutat. Es tracta d'una iniciativa iniciada l'any 2016 que recull i amplia la tradició barcelonina i catalana en aquest àmbit. El Pla de Barris compta ja, doncs, amb quatre anys de vida, durant els quals s'ha intervin-

gut en setze barris de la ciutat i s'han dut a terme prop de 700 actuacions. El volum total de recursos invertits i esmerçats fins ara és de 150 milions d'euros i la població beneficiària supera les 350.000 persones.

El Consell Assessor del Pla de Barris, integrat per persones expertes en els àmbits de les ciències socials, l'urbanisme i el medi ambient, ha proposat uns criteris per al desplegament del Pla i n'ha efectuat el seguiment. Així mateix, ha valorat de manera positiva la voluntat de l'Ajuntament de mantenir i ampliar la iniciativa amb la implicació del veïnat, el compromís dels agents socials i el consens amb les forces polítiques.

Ara, el Consistori es proposa iniciar una segona etapa del Pla de Barris, tot mantenint l'atenció a aquells que ja hi figuren i ampliant les actuacions a set nous barris —Can Baró, Can Peguera, el Carmel, el Poble-sec, la Prosperitat, el Turó de la Peira i el Verdum— amb una nova inversió de 150 mili-

ons d'euros. D'aquesta manera, el Pla arribarà a un conjunt de 23 barris, en els quals viu una quarta part de la població de Barcelona. Poques ciutats europees compten amb una iniciativa d'un abast comparable.

La implicació de la ciutadania és, com es deia, un dels requisits essencials per al desenvolupament dels plans de barris. Per això resulta de tanta importància donar a conèixer el contingut dels plans i les seves actuacions. A aquesta comesa està destinada precisament la sèrie de publicacions de la qual aquest quadern forma part: exposar els objectius, la diagnosi de partida, els projectes, el pressupost i la gestió de les actuacions previstes en cada un dels barris. Si la seva lectura contribueix a impulsar el coneixement i el debat ciutadà sobre el Pla de Barris, la publicació haurà assolit la seva finalitat.

Oriol Nel·lo

President del Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona

Pla de Barris
del Besòs i el Maresme

Índex general

Bloc 1

Contextualització

- 1 - Objectius generals** ————— p. 12
- 2 - Metodologia del Pla de Barris** — p. 14
- 3 - Àmbit del Pla de Barris** ————— p. 16
- 4 - Indicadors de vulnerabilitat** — p. 18

Bloc 2

Elaboració

- 5 - Àmbit territorial d'actuació específic** ————— p. 42
 - 5.1 Descripció i encaix territorial
 - 5.2 Antecedents
 - 5.3 Antecedents del Pla de Barris
- 6 - Anàlisi** ————— p. 54
 - 6.1 Educació i salut pública
 - 6.1.1 Nivell formatiu
 - 6.1.2 Equipaments educatius
 - 6.1.3 Estructura digital
 - 6.1.4 Salut
 - 6.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
 - 6.2.1 Teixit associatiu
 - 6.2.2 Serveis socials
 - 6.2.3 Convivència
 - 6.2.4 Equipaments
 - 6.3 Habitatge
 - 6.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
 - 6.4.1 Renda familiar disponible
 - 6.4.2 Activitat comercial
 - 6.4.3 Distribució atur
 - 6.4.4 Economia social i solidària
 - 6.5 Espai públic i accessibilitat
 - 6.5.1 Planejament urbanístic
 - 6.5.2 Densitat de població
 - 6.5.3 Espais lliures i jocs infantils
 - 6.5.4 Xarxa viària, de bici i de transport públic

- 6.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica
 - 6.6.1 Contaminació
 - 6.6.2 Resiliència

- 7 - Diagnosi** ————— p. 98
 - 7.1 Educació i salut pública
 - 7.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
 - 7.3 Habitatge
 - 7.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
 - 7.5 Espai públic i accessibilitat
 - 7.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

- 8 - Plans actius i acció de govern** ————— p. 106
 - 8.1 Educació i salut pública
 - 8.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
 - 8.3 Habitatge
 - 8.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
 - 8.5 Espai públic i accessibilitat
 - 8.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

9 - Síntesi de l'anàlisi i la diagnosi _____ p. 112

- 9.1 Educació i salut pública
- 9.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 9.3 Habitatge
- 9.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 9.5 Espai públic i accessibilitat
- 9.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

Bloc 3

Intervenció

10 - Objectius específics _____ p. 116

- 10.1 Educació i salut pública
- 10.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 10.3 Habitatge
- 10.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 10.5 Espai públic i accessibilitat
- 10.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

11 - Accions _____ p. 122

- 11.1 Educació i salut pública
- 11.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 11.3 Habitatge
- 11.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 11.5 Espai públic i accessibilitat
- 11.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

12 - Pressupost _____ p. 138

13 - Visió global _____ p. 140

Bloc 4

Desenvolupament

14 - Gestió i governança _____ p. 144

15 - Eines transversals _____ p. 148

16 - Indicadors d'avaluació del projecte _____ p. 152

1 - Objectius generals ————— p. 12

2 - Metodologia del Pla de Barris — p. 14

3 - Àmbit del Pla de Barris ————— p. 16

4 - Indicadors de vulnerabilitat — p. 18

Bloc 1

Contextualització

Bloc 1 >

1 | Objectius generals

Després de quasi quatre anys de desenvolupament del Pla de Barris 2017-2020, tot i poder constatar una primera tendència de reducció de les desigualtats a la ciutat de Barcelona, es continua observant (inclús en alguns dels barris on ja s'hi ha actuat) indicadors de desigualtat que fan inqüestionable la necessitat d'intervenir (o continuar intervenint) des d'una lògica intensiva i integral en aquests barris, amb un objectiu clar: **la reducció d'aquestes desigualtats entre els diferents barris de Barcelona.**

La reducció de les desigualtats, evidentment, és un objectiu d'un abast complex i de difícil resolució amb períodes curts, però és evident que una política intensiva en els eixos que més desigualtat generen pot revertir aquestes desigualtats i oferir, a aquests barris, oportunitats que puguin canviar tendències o reduir impactes i plantar les llavors perquè a llarg termini aquestes desigualtats puguin revertir-se.

En el cas del Pla de Barris 2021-2024, l'existència de la crisi sanitària que ha impactat (i seguirà impactant) socialment i econòmicament en els barris més vulnerables obliga a redefinir alguns dels objectius i enfocaments de

l'edició anterior, amb la voluntat de pal·liar, també, els efectes d'aquesta crisi en aquests barris.

Des d'aquesta lògica i mirada integral, els objectius del Pla de Barris segueixen sent els següents: per una banda, enfortir la xarxa educativa als barris a través de projectes educatius integrals i transformadors (dins i fora de l'escola) i donar suport als centres en les tasques socioeducatives complementàries. En aquesta edició, amb una mirada especial als efectes que ha tingut i pot tenir la crisi sanitària en el desenvolupament de la tasca educativa dels centres i amb una mirada més intensa en el lleure educatiu i la formació fora de l'escola.

En segon lloc, establir accions d'atenció i millora de les condicions de vida de la població que resideix en aquests barris, amb especial atenció a aquelles persones que

més ho necessiten (gent gran, infància, població en situació d'atur, població migrada) des d'un tractament integral. Es promourà amb especial èmfasi combatre les desigualtats de gènere, es treballarà de forma intensiva la diversitat cultural i d'origen per aconseguir barris més cohesionats i teixits més diversos, es tindrà especial cura en la salut mental i els problemes derivats d'una soledat no volguda i es seguirà apostant per promoure uns hàbits saludables tant pel que fa a l'alimentació com als hàbits esportius. En aquesta edició, i amb més sentit que mai, també es farà una aposta clara i decidida per la reducció de l'escletxa digital i es seguirà treballant amb la voluntat d'ampliar el capital social dels barris.

Un altre dels objectius és recuperar i impulsar l'activitat econòmica als barris, el foment de l'economia social i cooperativa i la reactivació i l'impuls del petit comerç

i l'emprenedoria. En aquesta ocasió, amb una especial atenció al suport i acompanyament dels col·lectius més afectats per la crisi econòmica i al comerç de proximitat.

El Pla de Barris també planteja fer front als dèficits urbanístics, com ara la degradació de l'espai públic, les dificultats d'accessibilitat, la falta d'espais on desenvolupar vida comunitària a l'aire lliure, la baixa qualitat de l'habitatge, la manca d'equipaments i els dèficits de mobilitat i connexió dels barris entre si i en relació amb la resta de la ciutat.

Per altra banda, cal combatre les desigualtats derivades de l'impacte del clima sobre

població vulnerable i contribuir a generar territoris més sostenibles, i treballar per aconseguir uns barris amb més verd per càpita, més pacífics i amb sistemes de transport més sostenibles. Es promourà l'educació ambiental i els espais verds comunitaris i es treballarà per reduir la pobresa energètica i mitigar-ne els efectes.

I, per últim, empoderar els veïns i les veïnes perquè s'organitzin i estableixin objectius i actuacions de millora de la vida col·lectiva al barri, tot impulsant les pràctiques d'innovació social i l'acció ciutadana amb un objectiu clar de millorar i enfortir el capital social dels barris.

Parc de Montjuïc
Font: Ajuntament de Barcelona

Bloc 1 >

2 | Metodologia del Pla de Barris

El Pla de Barris és un programa que té una **voluntat d'intervenció integral** i, per tant, la necessitat d'un abordatge multisectorial i una planificació que tingui en compte diferents àmbits i mirades. De la mateixa manera, és un pla que té la vocació de **construir-se i desplegar-se conjuntament amb els veïns i veïnes dels barris** i, per tant, la necessitat de teixir sinergies i espais de coproducció amb el territori.

La definició del Pla de Barris

El punt de partida per a la redacció dels documents ha estat una **anàlisi** exhaustiva dels indicadors socioeconòmics, demogràfics i urbans dels vint-i-tres barris inclosos en aquesta edició, per a detectar aquells que apuntaven cap a clares desigualtats o que podien alertar de possibles mancances.

En paral·lel s'ha treballat amb els diferents agents que intervenen en aquests territoris (des de l'àmbit municipal fins al veïnal) per a elaborar una diagnosi compartida, que aportés dades més qualitatives que no sempre apareixen als indicadors, alhora

que permetia conèixer projectes i voluntats històriques ja plantejades en aquests barris. En aquest sentit, s'ha intentat treballar amb diferents agents.

Per una banda, els **agents de barri**, és a dir, persones que formen part de l'entorn immediat dels barris: entitats, tècnics, taules i espais comunitaris i veïns i veïnes que treballen i viuen en el territori. Cal tenir present que, en l'actual context de pandèmia, aquesta feina s'ha hagut de realitzar en gran mesura de forma telemàtica, cosa que ha fet més difícil i complex aquest treball participatiu i de lligam amb el territori.

En segon lloc, els **agents de districte**, tècnics de l'Ajuntament o personal que treballa a l'Administració en equipaments del Districte i que tenen un coneixement detallat del que passa als barris i una perspectiva de Districte.

I, finalment, els **agents municipals**, els quals tenen una perspectiva de ciutat, d'eix o d'àmbit metropolità que permet ubicar els barris en relació amb la ciutat i

amb la resta de barris o territoris. S'hi inclouen les àrees, instituts i departaments sectorials de l'Ajuntament.

El conjunt d'aportacions i visions des de les diferents escales ha permès elaborar una **diagnosi compartida** i definir uns **objectius específics** per a cada pla. El procés de participació i el treball compartit amb Districte i àrees ha permès apuntar les primeres **accions**.

El contingut i l'abast d'aquest document s'estructura, doncs, en **anàlisi, diagnosi, objectius específics i accions**. En l'**anàlisi** es realitza una valoració quantitativa de la situació, resultat d'un treball de recerca i d'interlocució amb els diferents agents implicats. A la **diagnosi** s'exposen les conclusions que s'extreuen de l'anàlisi, des d'un punt de vista més qualitatiu. Per la seva banda, els **objectius específics** defineixen aquells vectors que es volen tractar de forma més intensiva en aquell pla, al marge dels objectius generals. I, per últim, les **accions** són les eines concretes a partir de les quals es vol arribar als objectius.

El Pla té una clara vocació integral i de transversalitat i s'estructura en sis àmbits:

Educació i salut pública: engloba totes aquelles accions que promouen la generació de noves oportunitats educatives o que aborden la millora de la salut pública, amb una mirada comunitària.

Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària: són les accions que afecten directament la comunitat i els seus drets, amb una mirada especial a aquelles desigualtats que afecten especialment les dones o altres col·lectius vulnerables. Engloba, també, totes les accions encaminades a millorar el treball en xarxa i la cohesió entre veïns i veïnes i a reforçar la vida comunitària dels barris.

Habitatge: reuneix totes les accions que persegueixen la millora de les condicions de vida dels veïns i veïnes en relació amb els seus habitatges. Principalment respon a millores físiques de les seves finques però també a aquelles accions d'acompanyament social a les comunitats.

Ocupació, impuls econòmic i economia social: integra totes les accions encaminades a fomentar l'activitat econòmica i l'ocupació de qualitat.

Espai públic i accessibilitat: engloba totes les accions que persegueixen una millora de l'espai públic amb una visió comunitària o amb l'objectiu de millorar-ne l'accessibilitat.

Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica: inclou les accions que específicament tenen l'objectiu de reduir els efectes de l'impacte climàtic en els barris i població més vulnerables.

Desplegament conjunt amb el veïnat

El Pla de Barris té la voluntat d'implicar els veïns i veïnes no sols en la definició del contingut del Pla, sinó sobretot en el seu desplegament, que és quan, en gran mesura, agafen forma i s'acaben de concretar la majoria d'accions apuntades al document inicial.

És evident que en aquest context de pandèmia el procés de participació dels plans ha hagut d'adaptar-se a una virtualitat que és totalment contrària a la filosofia d'aquest pla. Malgrat tot, s'ha intentat establir el vincle i el diàleg amb tots els agents del territori possibles per intentar conformar uns documents com més consensuats millor amb el territori.

Cal posar de manifest que **els documents del Pla de Barris són vius i dinàmics**. Tot i incorporar accions concretes des d'un inici, els documents es van acabant de configurar i definir a través del treball conjunt i continu amb el teixit comunitari. Aquest treball conjunt permet adaptar-se a noves oportunitats, reconèixer nous actors o redefinir propostes a mesura que el Pla avança. Aquest factor aconseguirà que el Pla s'adapti molt millor a nous contextos i permet adaptar i millorar les accions per aconseguir els objectius plantejats.

Bloc 1 > 3 | Àmbit del Pla de Barris

En l'edició del Pla de Barris 2021-2024 s'ha considerat necessari ampliar el territori d'actuació respecte de l'edició anterior amb altres barris que, pels seus indicadors i la seva tendència, també requereixen una intervenció extraordinària. En aquesta línia, després d'una anàlisi acurada d'indicadors de vulnerabilitat, es determina incorporar set nous barris (Verdum, Can Peguera, el Turó de la Peira, la Prosperitat, el Carmel, Can Baró i el Poble-sec) i ampliar l'àmbit d'actuació a tot el Raval (en la primera edició es limitava al Raval sud). Tanmateix, es mantenen vius la resta de plans de l'edició anterior per tal d'assolir els objectius marcats amb una visió de més llarg termini.

Així, el nou Pla de Barris es planteja des de **dos nivells d'intensitat diferents**, segons el grau de vulnerabilitat, per un total de **15 plans de barri i 23 barris, que arribaran a una població de 377.000 persones:**

- **Deu plans de barri amb un desplegament integral i intensiu.** Es plantegen plans de barri totalment nous, amb pressupost extraordinari, lideratge d'un cap de projecte i intensitat d'intervenció alta. D'aquesta manera s'amplia l'actuació a set barris nous i es manté la intervenció intensiva a vuit dels setze barris de l'edició anterior.

→ Al Districte de Nou Barris:

PdB de la **Zona Nord**

PdB de la **Trinitat Nova**

PdB de les **Roquetes i Verdum**

PdB del **Turó de la Peira i Can Peguera**

PdB de la **Prosperitat**

→ Al Districte de Sant Andreu:

PdB de la **Trinitat Vella**

→ Al Districte de Sant Martí:

PdB del **Besòs i el Maresme**

→ Al Districte de Ciutat Vella:

PdB del **Raval**

→ Al Districte d'Horta-Guinardó:

PdB del **Carmel i Can Baró**

→ Al Districte de Sants-Montjuïc:

PdB del **Poble-sec**

- **Cinc plans de barri amb un desplegament de polítiques estructurals i de manteniment.** Es mantenen programes educatius, de rehabilitació i ocupació que requereixen una aplicació més llarga en el temps per poder revertir certes tendències, però es fa sense un lideratge de cap de projecte i sense una dotació específica per obres. Vuit barris de l'anterior edició entren en una fase de manteniment:

→ Al Districte de Sant Andreu:

PdB del **Bon Pastor i Baró de Viver**

→ Al Districte de Sant Martí:

PdB de la **Verneda i la Pau**

→ Al Districte de Ciutat Vella:

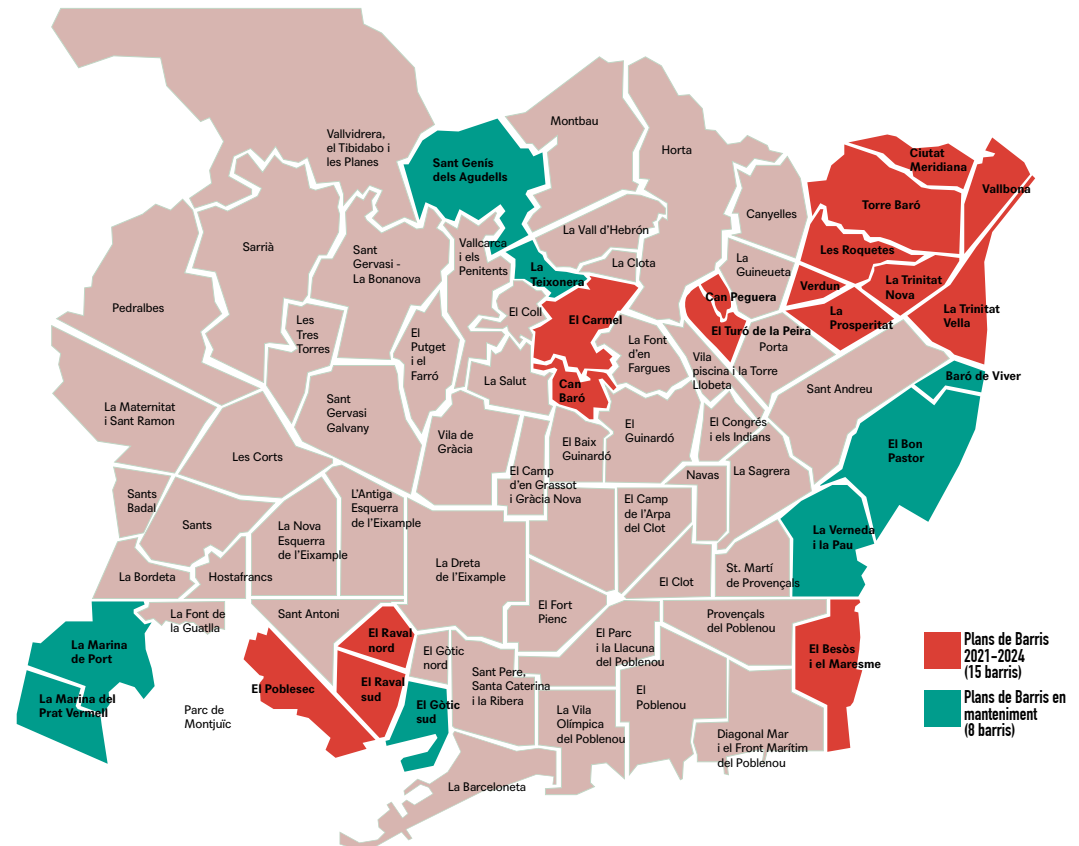
PdB del **Gòtic sud**

→ Al Districte d'Horta-Guinardó:

PdB de **Sant Genís dels Agudells i la Teixonera**

→ Al Districte de Sants-Montjuïc:

PdB de la **Marina de Port i del Prat Vermell**

Plànol de situació dels àmbits del Pla de Barris

Bloc 1 > 4 | Indicadors de vulnerabilitat

La distribució territorial de la renda presenta desigualtats evidents en els barris i districtes de la ciutat. Aquesta desigualtat de rendes es produeix sota un patró de concentració territorial i afecta especialment uns sectors de població concrets, cosa que contribueix a l'empitjorament de les condicions de vida dels ciutadans i ciutadanes de rendes baixes i esdevé una barrera a la igualtat d'oportunitats i a l'accés a la renda i als serveis.

Si es comparen els valors de diferents indicadors en el conjunt dels 73 barris de la ciutat es fan paleses unes mancances comunes o estructurals, principalment concentrades en certes parts del territori com ara l'eix del Besòs, els districtes de Nou Barris, Horta-Guinardó, Ciutat Vella i Sants-Montjuïc. Una comparativa d'aquesta índole dona una idea de les desigualtats entre barris.

D'altra banda, a través del càlcul de la variació (en tant per cent) del valor dels diferents indicadors de cada barri respecte del valor mitjà de Barcelona s'obté una visió complementària de l'anterior, útil per a detectar altres mancances específiques de cada part del territori.

La visió conjunta obtinguda mitjançant aquesta doble anàlisi permet fer una estimació del nivell de fragilitat més representatiu de cada barri; identificar aquells factors que generen una major desigualtat, i visualitzar en quines zones o àmbits de la ciutat es concentren aquestes desigualtats.

Centre de serveis socials
Guineueta-Verdum-Prosperitat
Font: Ajuntament de Barcelona

D'acord amb aquesta anàlisi d'indicadors s'ha realitzat la selecció dels àmbits incorporats a l'edició del Pla de Barris 2021-2024. En tots ells **s'han identificat uns indicadors estructurants**, comuns en el conjunt dels barris seleccionats **que manifesten uns àmbits amb major necessitat d'accions o de millores per tal de reduir les desigualtats existents** a dia d'avui. Aquests indicadors són els següents: percentatge de població només amb estudis obligatoris; percentatge de població amb estudis universitaris o cicles formatius de grau superior (CFGS); percentatge de població amb batxillerat superior; percentatge de població sense estudis; taxa específica de fecunditat en mares de quinze a dinou anys; superfície mitjana dels habitatges; superfície d'habitatge per habitant; valor cadastral; índex de renda familiar disponible (IRFD); tant per cent d'aturats; percentatge de locals de comerç al detall en plantes baixes; sòl destinat a equipa-

ments per habitant, i persones exposades a la contaminació acústica.

Les desigualtats que representen aquests indicadors no només són de les més significatives entre els indicadors analitzats en el marc d'aquest programa, sinó que també són les més transversals pel fet d'aparèixer de manera recurrent en la majoria dels barris incorporats al Pla. D'altra banda, hi ha altres indicadors que potser no són tan recurrents però que, en àmbits concrets, poden manifestar mancances o vulnerabilitats importants. En aquesta categoria hi trobem indicadors com la densitat neta (densitat d'habitatges per hectàrea residencial); la població de 65 anys o més que viu sola; locals en planta baixa sense activitat; llars amb connexió a internet; la superfície destinada a usos comercials; la densitat d'habitatges; habitatge de compra amb pagaments pendents; nombre d'habitants per habitatge; percentatge de

població estrangera; sòl de parcs urbans per habitant; l'antiguitat dels edificis, i l'esperança de vida.

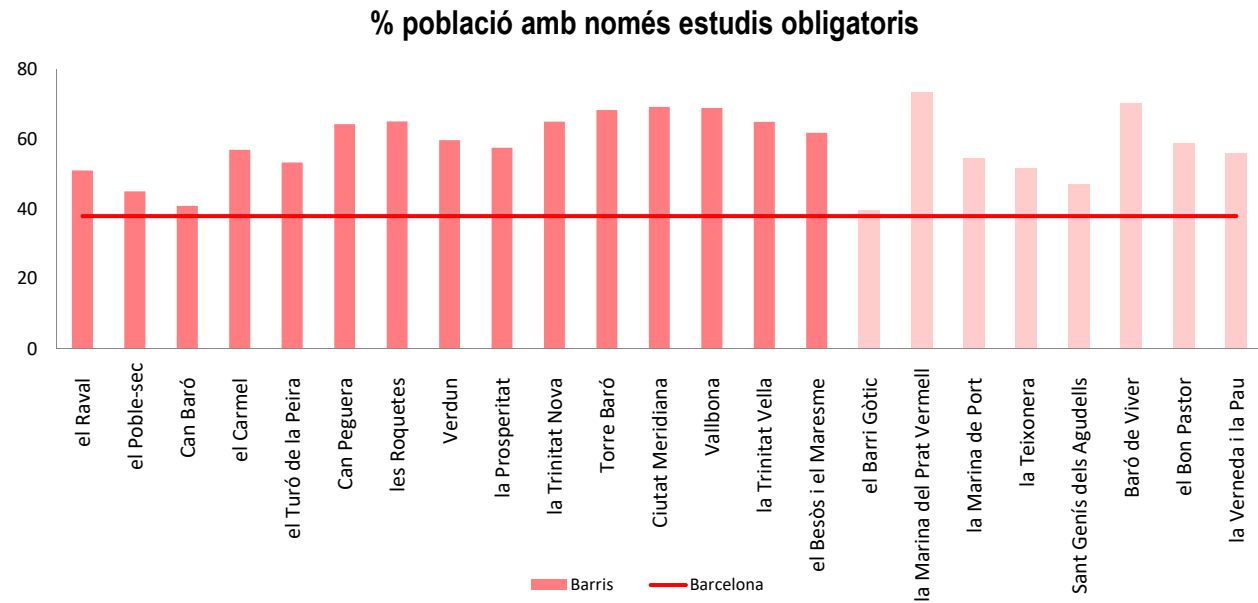
Cal tenir present, però, que només s'han analitzat indicadors dels quals es disposa de dades actualitzades i que són interpretables objectivament mitjançant tècniques estadístiques. Per tant, és possible que hi hagi altres aspectes que no quedin reflectits en els indicadors esmentats.

Aquesta anàlisi no només serveix per a detectar aquells barris que s'han d'incorporar al Pla, sinó que també és de gran ajuda per orientar les estratègies i propostes a fi i efecte que siguin les més adequades en la lluita contra l'increment de les desigualtats en cadascun dels àmbits inclosos al Pla. Per a facilitar la comprensió i conceptualització, s'han agrupat els indicadors analitzats dins els sis eixos temàtics en què s'estructura el Pla de Barris.

Educació i salut pública

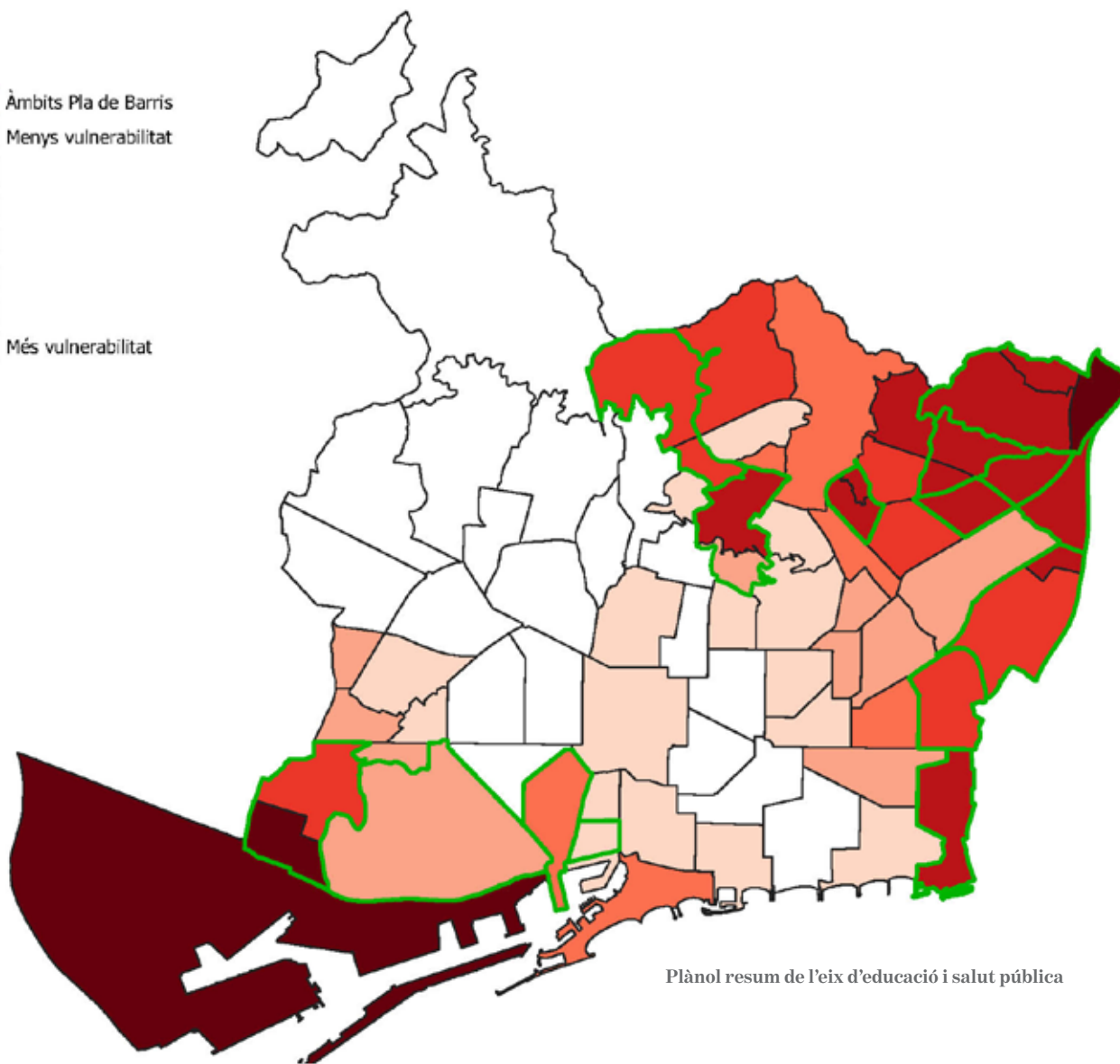
Tot i que les dades demostren com en el conjunt de la ciutat d'ençà de l'any 2014 s'està reduint progressivament el volum de població sense estudis i, en paral·lel, està augmentant el gruix de població amb estudis universitaris o cicles formatius de grau superior, en la majoria de barris del Pla de Barris s'observa com encara hi ha desigualtats significatives en aquest àmbit. En el cas de la taxa de població amb estudis universitaris o cicles formatius de grau superior (CFGS), la mitjana de la ciutat es situa a 32,8; tanmateix, tots els barris que formen part d'aquesta edició del Pla de Barris presenten uns valors inferiors, i en dotze d'aquests barris la taxa es situa per sota de 16 (la meitat de la mitjana de la ciutat). A l'altre extrem també s'observa com la taxa de població amb baix nivell formatiu (població amb només

Font: Urbaning, a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona (2019)

estudis obligatoris) presenta uns valors molt superiors en els àmbits seleccionats respecte de la mitjana de la ciutat.

En aquest sentit, cal dir que l'anàlisi de correlacions evidencia que existeix una relació significativa entre la manca de formació acadèmica i la renda familiar disponible. Per tant, és necessari avançar cap a la desaparició de la desigualtat d'oportunitats educatives, tant per millorar la taxa de població amb estudis superiors com per reduir la taxa de població sense estudis o només amb estudis obligatoris amb especial incidència en els àmbits del Pla de Barris.

Plànol resum de l'eix d'educació i salut pública

Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

En el camp dels drets socials, equitat de gènere i acció comunitària també s'evidencien importants desigualtats al llarg i ample de la ciutat.

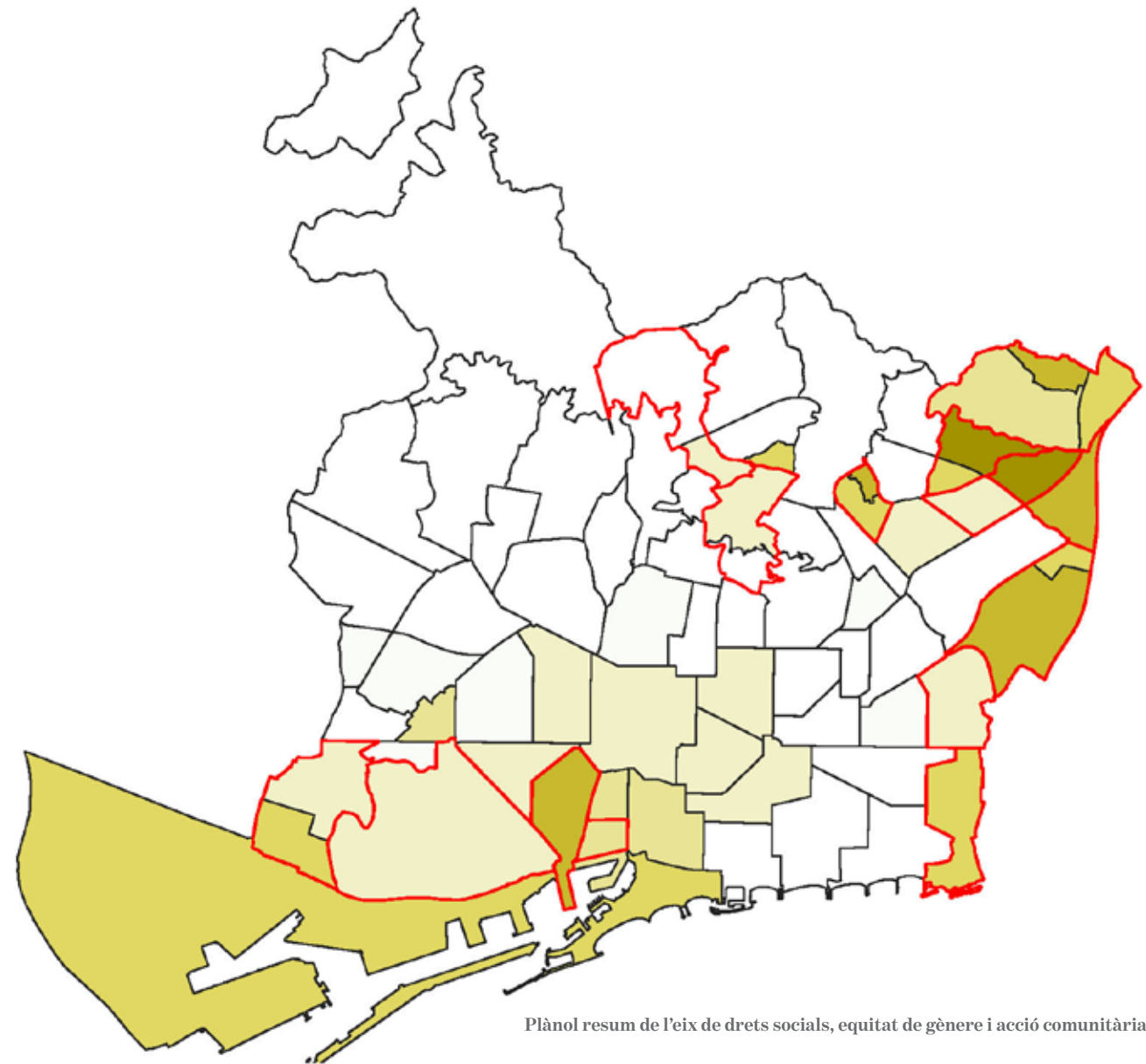
Un dels indicadors representatius en aquest aspecte és el percentatge de població estrangera respecte de la població total. Els àmbits amb un percentatge elevat de població estrangera solen presentar una complexitat social que requereix una atenció específica per donar resposta a les necessitats esdevingudes fruit d'aquesta complexitat. Des del punt de vista estadístic, els territoris amb alts índexs de població estrangera presenten correlació elevada amb aspectes com l'antiguitat dels edificis o altes taxes d'atur. Aquestes dades posen de manifest les necessitats d'atenció específica d'aquest col·lectiu que es poden abordar des del treball de la cohesió i la integració o aprofundint en el treball del reconeixement de la diversitat.

Altres indicadors destacables en aquest àmbit són la proporció de població de 65 anys o més que viu sola o l'índex de sobreenvelliment. Tant l'un com l'altre fan evident

l'existència d'un sector significatiu de població, considerat vulnerable, que també requereix una atenció i actuacions específiques. En aquest sentit, els barris més vulnerables són la Prosperitat, el Turó de la Peira i el Besòs i el Marisme, ja que presenten una proporció de gent gran molt superior al valor mitjà de la ciutat.

També cal parar atenció a la taxa específica de fecunditat en mares d'entre quinze i dinou anys (valor quinquennal), que representa els nascuts per cada mil dones en aquesta franja d'edat. Si bé en el conjunt de la ciutat aquesta taxa s'ha reduït del 8,4 (per al quinquenni 2003-2007) al 5,5 (per al quinquenni 2014-2018), la gran majoria de barris del Pla de Barris presenten uns valors molt superiors a la mitjana de la ciutat, arriben a valors de 31 o 27,4 (per al quinquenni 2014-2018) en el cas de la Trinitat Nova i les Roquetes, respectivament. Els embarassos en edats prematures poden comportar entrebancs per a una bona formació acadèmica i, per tant, per a un accés a una renda digna i a l'increment de les desigualtats socials d'aquest segment de població.

- Àmbits Pla de Barris
- Menys vulnerabilitat
-
-
-
-
- Més vulnerabilitat

Plànol resum de l'eix de drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

Habitatge

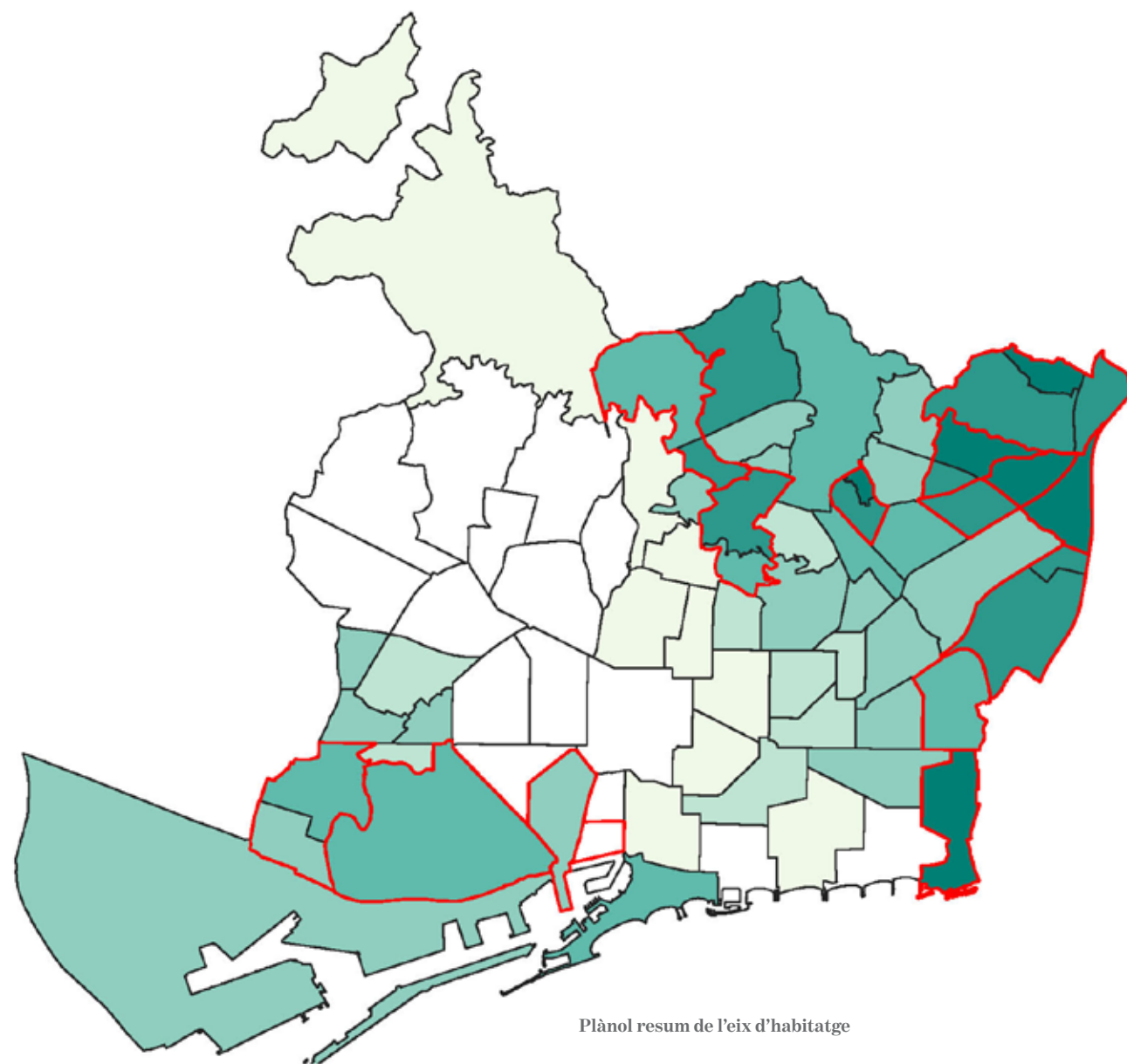
Les desigualtats o vulnerabilitats en matèria d'habitatge són una de les problemàtiques més transversals i evidents en els barris que formen part del Pla de Barris. Són diversos els indicadors que així ho manifesten, com per exemple la superfície mitjana dels habitatges. Si bé la mitjana a Barcelona es situa (l'any 2019) als 78 m² per habitatge, en tots els àmbits del Pla de Barris aquesta ràtio és inferior, per exemple, arriba a disminuir fins a 53,6 m² per habitatge en el cas de Can Peguera. Si es creua la dada de la dimensió dels habitatges amb la seva ocupació, s'observa com en tots els barris del Pla de Barris la superfície d'habitatge per habitant és inferior a la mitjana de la ciutat. A banda de la disminució de la qualitat de vida que implica disposar d'un menor espai domèstic per habitant, també té implicacions pel

que fa a la salut dels ocupants dels habitatges, i més encara en plena pandèmia per la Covid-19. Per tant, és un factor molt important a tenir en compte.

Un altre indicador significatiu pel que fa a l'habitatge és el valor cadastral mitjà. Segons dades del 2019, el valor cadastral mitjà de Barcelona és de 1.018 €, mentre que els àmbits del Pla de Barris en presenten uns de molt inferiors, com ara a Ciutat Meridiana i Vallbona, on el valor cadastral mitjà és de 393,4 € i 382,9 €, respectivament. Un valor cadastral baix indica, entre altres aspectes com la situació de l'immoble, una mala qualitat en general de l'habitatge. Si es suma aquest fet a la superfície i al nombre de convivents d'aquests habitatges, es fan ben paleses les desigualtats en matèria d'habitatge en aquests barris.

A banda d'aquests indicadors, n'hi ha d'altres que indiquen una vulnerabilitat elevada tot i que potser de manera més localitzada, com per exemple l'antiguitat dels edificis, especialment en el cas del Raval, el Poble-sec i Can Peguera. Un parc d'habitatges envellit juntament amb un baix nivell de conservació provoca que una part de la població amb pocs recursos es vegi obligada a viure en males condicions d'habitabilitat. També es pot analitzar la densitat d'habitatges, ja que els barris amb major densitat residencial tenen més necessitat d'ús de l'espai públic i, per tant, aquest presenta un ús més intensiu i s'agreuja la possibilitat de conflictes entre els diferents usuaris de la via pública. Verdum, el Raval, la Prosperitat o el Turó de la Peira són alguns dels barris que presenten una densitat d'habitatge més elevada de tota la ciutat.

- Àmbits Pla de Barris
- Menys vulnerabilitat
-
-
-
-
- Més vulnerabilitat

Plànol resum de l'eix d'habitatge

En l'àmbit de l'habitatge, cal citar l'Estudi i detecció a la ciutat de Barcelona d'àmbits de vulnerabilitat residencial, elaborat per la UPC el març del 2017, que consisteix en una recerca multidisciplinària en àrees de la geografia urbana, la sociologia i l'economia, centrades en l'habitatge, l'estat de l'edificació, la fiscalitat de béns immobles i patrimoni arquitectònic.

L'estudi permet generar una matriu d'informació geoespacial que abasta continguts sociodemogràfics i socioeconòmics, de les característiques urbanístiques i de l'estat dels habitatges, suficients per a establir una diferenciació relativa a una major situació de vulnerabilitat residencial. Aquest sistema s'aconsegueix mitjançant un procés d'anàlisi d'indicadors de diferent naturalesa.

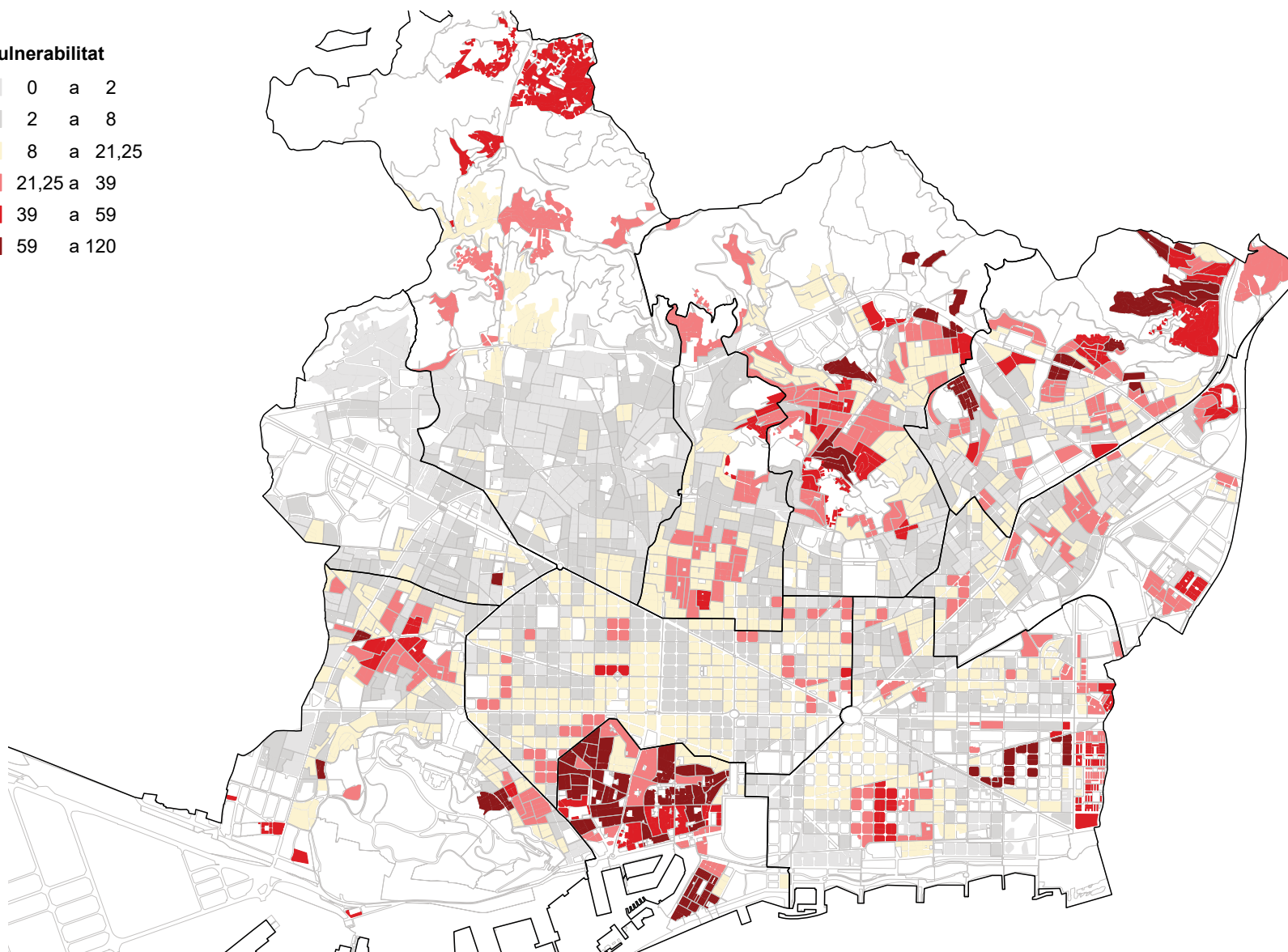
Des del punt de vista físic, es tracten certs descriptors que s'identifiquen amb els processos de regressió urbanística i que descriuen components de caire físic

de l'edificació, de la qualitat i envelliment que pot generar situacions de risc, la falta d'accessibilitat (ascensor), l'activitat rehabilitadora que exigeix el manteniment i una conservació normal i adequada a les edificacions de certa antiguitat. Concretament, s'avaluen els següents indicadors: la superfície mitjana dels habitatges; l'antiguitat dels edificis; la categoria mitjana de l'ús residencial; l'estat ruïnós, dolent o deficient dels edificis d'habitatges; el tipus edificatori; els edificis de quatre o més plantes sense ascensor; els edificis de més de quaranta anys sense sol·licituds de rehabilitació; els expedients de conservació d'interiors; els expedients de conservació de façanes; els edificis de més de quaranta anys sense expedients d'obres, i la qualificació F o G d'eficiència energètica.

Amb la ponderació de tots aquests indicadors s'elabora un plànol de vulnerabilitat on s'observa com la majoria d'àmbits que formen part del Pla de Barris presenten uns valors elevats.

Vulnerabilitat

- 0 a 2
- 2 a 8
- 8 a 21,25
- 21,25 a 39
- 39 a 59
- 59 a 120

Plànol de vulnerabilitat d'indicadors urbanístics. Estudi i detecció a la ciutat de Barcelona d'àmbits de vulnerabilitat residencial, UPC (març del 2017)

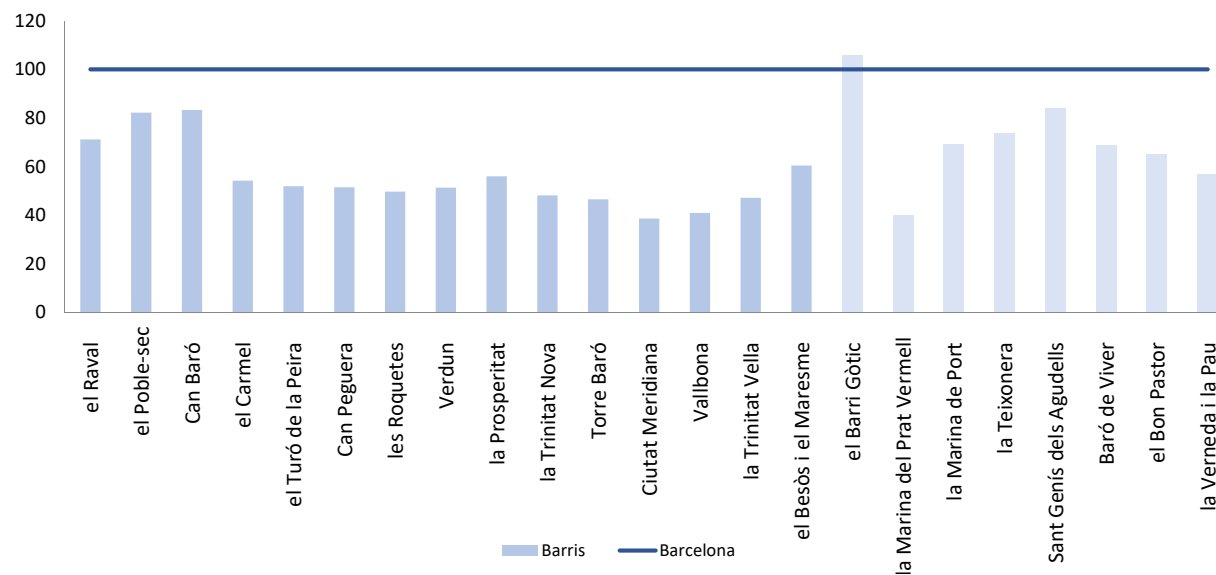
Ocupació, impuls econòmic i economia social

Tot i l'evolució positiva dels valors econòmics de la ciutat en el bienni 2015-2017 (els darrers bienials publicats), continuen sent evidents les desigualtats territorials en l'àmbit econòmic. De fet, juntament amb els indicadors d'habitatge, les desigualtats en matèria econòmica són les més clares i transversals en tots els àmbits del Pla de Barris. Dos dels indicadors que mostren amb més força aquesta desigualtat en termes econòmics són els elevats índexs d'atur i el baix índex de renda familiar disponible (IRFD) dels barris que conformen el Pla de Barris respecte de la resta de la ciutat. D'acord amb l'informe Distribució territorial de la renda familiar disponible per càpita a Barcelona (2017), dotze barris dels quinze que formen part d'aquesta edició del Pla de Barris disposen d'una renda molt baixa. L'evidència socioeconòmica i l'estudi de correlacions determinen que uns baixos nivells de renda estan directament relacionats amb unes pitjors oportunitats laborals, amb un menor grau de formació acadèmica i amb una menor qualitat de l'habitatge. En el cas de l'atur, les dades de desembre de 2020 mostren com la taxa d'aturats és superior a la mitjana de la ciutat (8,6 %, amb un fort augment durant l'any 2020 de resultes dels efectes de la Covid-19), gairebé el doble en el cas de Ciutat Meridiana (16,5 %) o la Trinitat Nova (15,8 %).

Cal fer esment d'altres indicadors econòmics que denoten desigualtats territorials, com per exemple la superfície destinada a usos comercials o el percentatge de locals en planta baixa sense activitat. Tot i que aquestes dades estan variant de forma negativa, per efecte de la pandèmia, a la data de redacció del Pla de Barris s'observa com

posen de manifest la situació desfavorable de bona part dels barris inclosos en el programa del Pla de Barris, especialment pel que fa als locals buits, on destaquen la Prosperitat, Can Peguera, Verdum, les Roquetes o la Trinitat Vella per sobre de la resta.

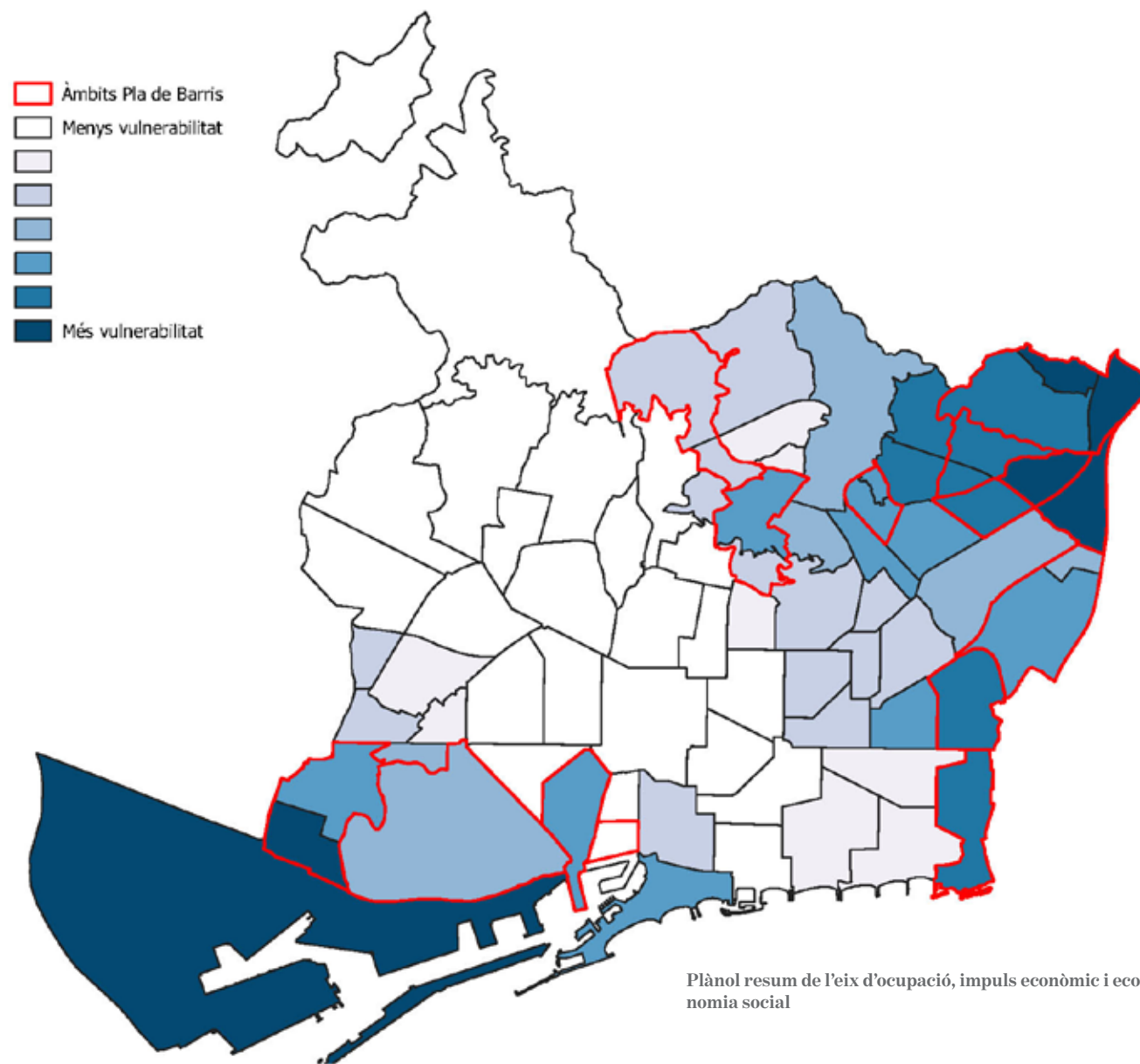
Índex renda familiar disponible

Font: Urbaning, a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona (2017)

En l'actual conjuntura socioeconòmica, aquestes desigualtats s'estan veient incrementades ja que, si bé és cert que la crisi sanitària provocada per la Covid-19 afecta de manera transversal a tota la població, els efectes econòmics que aquesta genera en forma de pèrdua de llocs de feina i de reducció de la renda familiar disponible és més significativa en els sectors de població amb menys recursos.

Per tant, tot i la millora global a nivell de ciutat i la reducció de la distància entre els barris situats als extrems, el programa del Pla de Barris té per objectiu seguir treballant en la reducció de la desigualtat de l'ocupació, l'impuls econòmic i l'economia social en aquells barris més desafavorits.

Espai públic i accessibilitat

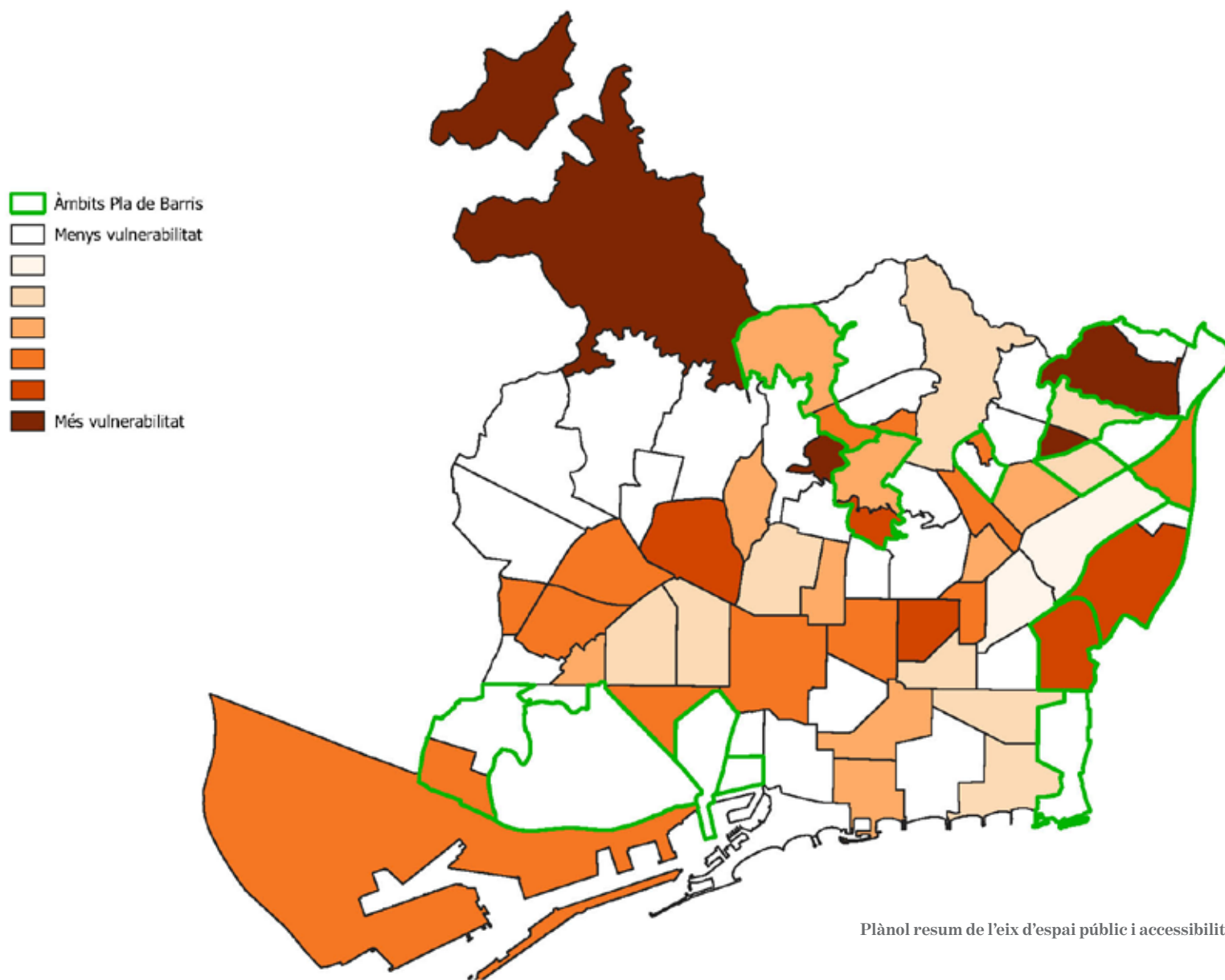
En l'àmbit de l'espai públic és més difícil establir relacions comparatives ja que depèn molt de la configuració i morfologia de cada barri. Tanmateix, sí que s'observa una certa desigualtat en l'oferta de sòl d'equipament per habitant. Concretament, en onze dels quinze barris inclosos a la nova edició del Pla de Barris la ràtio de sòl d'equipament per habitant és inferior a la mitjana de la ciutat (que l'any 2019 es situava a 6,2 m²/habitant). En aquest sentit, destaca el cas de Verdum, amb una ràtio de 0,7.

També és rellevant el fet que bona part dels barris inclosos al pla tenen una proporció elevada de sòl residencial i, especialment, de densitat d'habitatges per hectàrea residencial (densitat neta). Aquestes dades posen de manifest que disposen de menor quantitat, proporcionalment, d'espai públic on poder socialitzar i un major nombre, proporcionalment, de població que ha de fer ús d'aquest espai. Si es superposen unes condicions dels habitatges de baixa superfície amb una menor quantitat d'espai públic i una major densitat neta, es fa evident la desigualtat dels habitants d'aquestes parts del territori respecte de la disposició de l'espai públic.

Un altre factor a tenir en compte des del punt de vista de l'accessibilitat és la topografia. La majoria dels àmbits del Pla de Barris presenten desnivells importants. Aquest fet implica més dificultat en termes de mobilitat, especialment per a la gent gran i per a aquells sectors de població en situació de vulnerabilitat.

Ciutat Meridiana
Font: Ajuntament de Barcelona

Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

Els indicadors de sostenibilitat ambiental i emergència climàtica analitzats en el marc del Pla de Barris presenten una realitat diferent a la resta d'indicadors considerats en els altres eixos temàtics. Si bé és cert que bona part de l'Eixample i de la zona alta de la ciutat presenten uns valors de contaminació acústica i atmosfèrica superiors als límits recomanables (cosa que posa de manifest que és un tema pendent de la ciutat i que s'està intentant revertir amb iniciatives, per exemple, la creació de les superilles), s'observa com en dotze dels barris que formen part d'aquesta edició del Pla de Barris la taxa de persones exposades a un soroll nocturn (de les 23.00 h a les 7.00 h) igual o superior a 55 decibels és superior a la mitjana de la ciutat. Aquesta exposició pot tenir una doble casuística, ja sigui per la proximitat a nusos i infraestructures importants (rondes, nus de la Trinitat, av. Meridiana), o bé per l'activitat relacionada amb activitats nocturnes (com ara els bars musicals o similars de Ciutat Vella i proximitats).

D'altra banda, és important tenir en compte l'estudi que recentment ha realitzat el Departament de Resiliència Urbana de l'Ajuntament de Barcelona en col·laboració amb Barcelona Regional, com a part dels estudis de Territorialització de riscos a l'espai públic, centrat en l'anàlisi dels riscos climàtics (Pla clima 2018-2030) i dels riscos socioeconòmics (Pla de resiliència 2020-2030) i que es sumen als estudis ja existents dels riscos tecnològics.

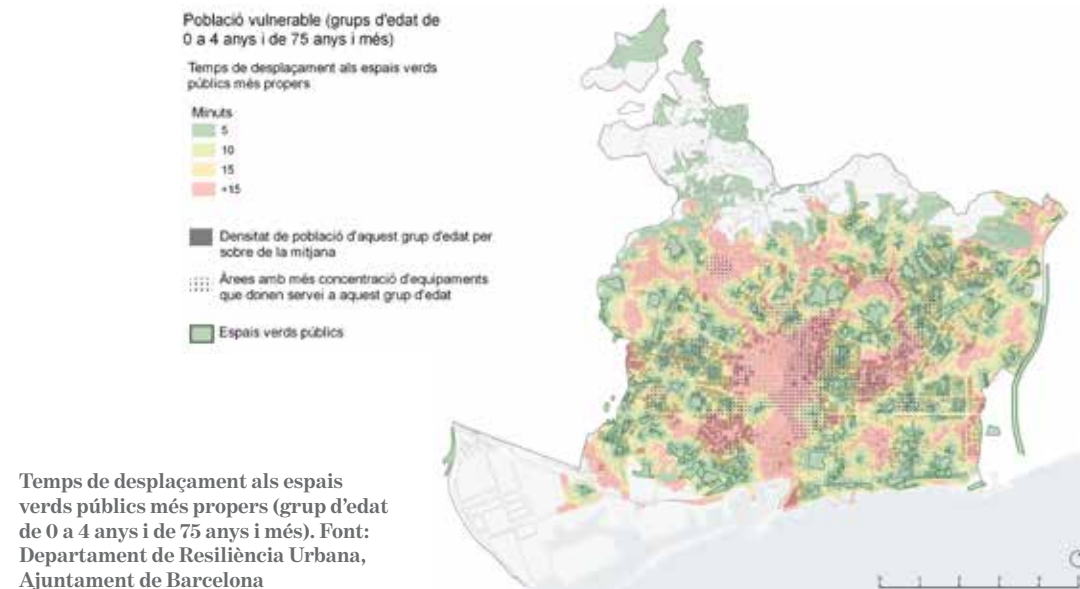
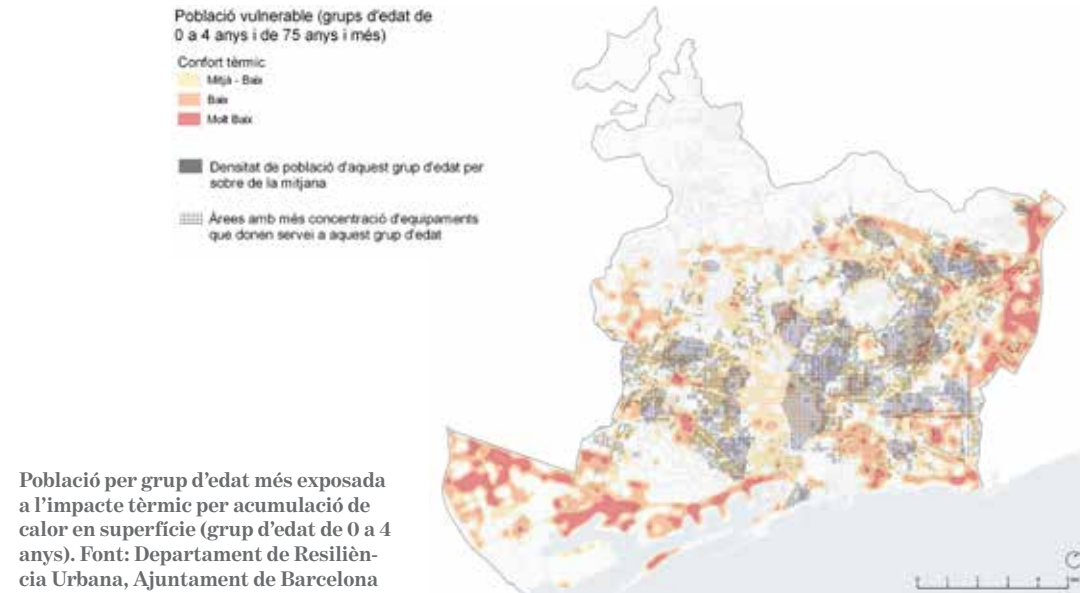
Des del punt de vista dels riscos socioeconòmics, l'estudi destaca els següents factors com a determinants en l'impacte en l'espai públic: contaminació atmosfèrica; contaminació acústica; aïdada tèrmica dels teixits urbans; proximitat a espais públics verds; pressió turística; índex d'activitat a l'espai públic; xarxes veïnals; mobilitat quotidiana; manteniment de l'habitatge en lloguer, i exclusió residencial. Per a cadascun d'aquests factors realitza una territorialització i mapatge de riscos, així com la identificació dels perfils de població més vulnerables.

En aquest sentit, una de les anàlisis que fa l'estudi consisteix en l'exploració de la població exposada a l'impacte tèrmic, segons el qual es diferencien les àrees de la ciutat d'acord amb les seves característiques d'albedo, densitat de vegetació i radiació solar, de manera que destaquen diferències entre barris residencials amb elevada proporció de vegetació —com Sant Martí de Provençals i Pedralbes—, i àrees amb una menor proporció de verd, com la Dreta de l'Eixample, i districtes industrials, com el Bon Pastor. També queden evidenciades amb un índex molt baix de confort àrees amb cobertes més reflectants com la Zona Franca o el Port, infraestructures calentes com l'estació de Sants o la Fira II de Barcelona, així com les grans infraestructures viàries desproveïdes de vegetació, com la ronda del Litoral i la de Dalt. Ara bé, amb una mirada sobre els col·lectius més vulnerables (més petits de 5 anys i de més de 75 anys) aquesta fotografia canvia sensiblement. Així, els punts més crítics per als nadons (de 0 a 4 anys) es troben en conjunt d'illes dels barris de Ciutat

Meridiana, les Roquetes, el Verdum, la Trinitat Nova, Vilapicina i la Torre Llobeta, la Sagrera i Navas. De forma més aïllada, també sorgeixen illes als barris de Sants, el Guinardó i la Verneda i la Pau. Pel que fa a la gent gran (més de 75 anys), apareixen punts crítics a la Sagrera, i al voltant de la plaça de Lesseps als barris de la Salut, el Camp d'en Grassot i Gràcia Nova, i la Vila de Gràcia. En un grau d'afectació menor, observem illes als barris de la Sagrada Família, el Congrés i els Indians, la Prosperitat, el Baix Guinardó i Navas. En alguns d'aquests barris, el nombre d'illes afectades és prop de la meitat del total.

El risc d'acumulació de calor en superfície, intensificat per l'efecte illa de calor urbana, afecta especialment la gent gran (de més de 75 anys), els nadons (de 0 a 4 anys), les persones amb malalties cròniques i els col·lectius més desafavorits i sense sostre.

També és rellevant, en el marc del Pla de Barris, l'anàlisi del temps de desplaçament als espais verds que es duu a terme en el citat estudi. Des d'aquesta òptica, conclou que hi ha diverses zones de la ciutat que demostren tenir un dèficit d'espais verds públics de proximitat sigui quina sigui la velocitat emprada per a l'anàlisi. Aquestes àrees engloben àmplies zones del barri de Gràcia, bona

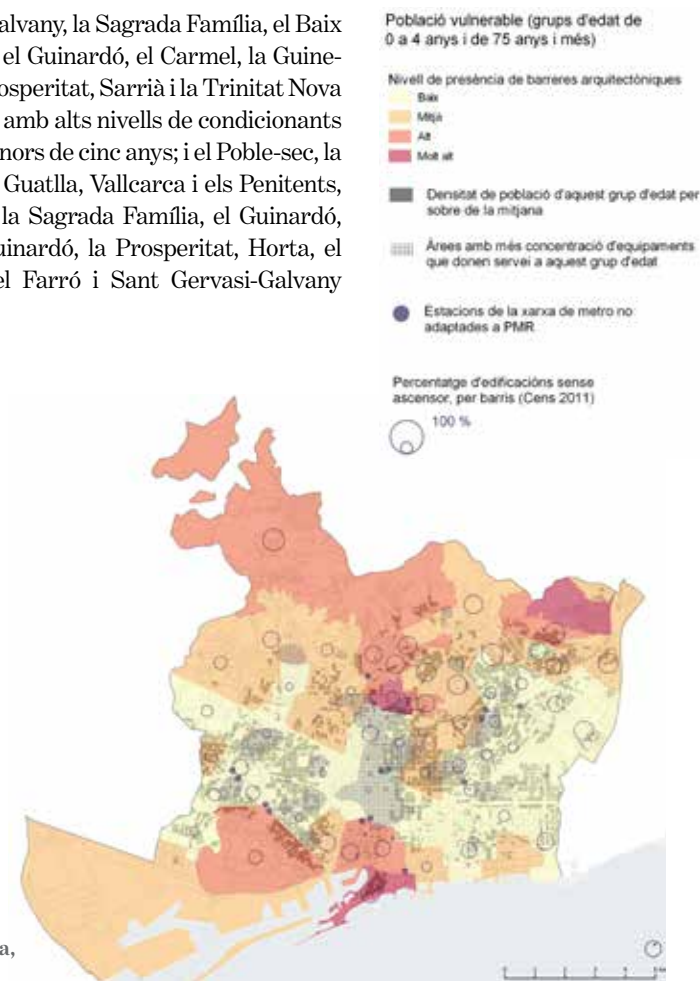
part de l'Eixample central i l'àrea del 22@. Tanmateix, si ens fixem només en els resultats obtinguts en els mapes de població vulnerable, s'observa que s'han d'afegir moltes altres zones de baixa proximitat al verd públic. Hi ha exemples repartits per tota la ciutat, com els barris de Sant Antoni i el Poble-sec, Sants i la Maternitat o la Verneda i el Besòs. Cal destacar també la manca d'espais verds de proximitat a bona part dels barris d'Horta-Guinardó, ja que tot i tenir grans parcs a prop, aquests són de difícil accés ja que es troben en zones de pendents pronunciats. D'altra banda, si es centra l'anàlisi en aquelles parts de la ciutat amb més concentració d'habitants, es poden identificar les àrees on el dèficit d'espais verds revesteix més importància. En el cas de la població en situació de vulnerabilitat, les zones amb major dèficit són al barri del Camp d'en Grassot i Gràcia Nova, el Camp de l'Arpa, Navas, el Poble-sec, Sant Antoni, el Raval, Sants i el Carmel. A nivell global, pràcticament

la meitat de la població d'entre 5 i 74 anys compta amb un espai verd públic de més de 0,5 hectàrees a menys de cinc minuts a peu, mentre que per la població considerada vulnerable la proporció és només del 20%. De fet, prop d'un 50% de la població vulnerable té l'espai verd més proper a més de deu minuts. En aquest sentit, els deu barris per població vulnerable (rondat al centau més proper) amb una menor proximitat als espais verds (més de quinze minuts a peu) són la Vila de Gràcia (6.300), el Camp de l'Arpa del Clot (7.800), l'Antiga Esquerra de l'Eixample (4.900), Sant Antoni (4.600), la Dreta de l'Eixample (4.400), el Camp d'en Grassot i Gràcia Nova (3.500), Sant Gervasi-Galvany (3.000), el Raval (2.200), Navas (2.100) i el Guinardó (2.000).

També és destacable l'anàlisi que es fa de la incidència en la mobilitat quotidiana dels condicionants a la mobilitat activa. En aquesta línia, s'apunta que el Raval, Sant

Gervasi-Galvany, la Sagrada Família, el Baix Guinardó, el Guinardó, el Carmel, la Guineueta, la Prosperitat, Sarrià i la Trinitat Nova són barris amb alts nivells de condicionants per als menors de cinc anys; i el Poble-sec, la Font de la Guatlla, Vallcarca i els Penitents, Montbau, la Sagrada Família, el Guinardó, el Baix Guinardó, la Prosperitat, Horta, el Putxet i el Farró i Sant Gervasi-Galvany

Nivell de condicionants per a la mobilitat quotidiana. Font: Departament de Resiliència Urbana, Ajuntament de Barcelona

presenten alts nivells de condicionants per a la gent gran. Aquests condicionants novament incideixen negativament en aquells sectors de població més vulnerables i també, en mirada de gènere, en la mobilitat quotidiana de les dones ja que, estadísticament, aquestes fan un ús dels serveis de barri molt per sobre que els homes.

Des del punt de vista dels riscos climàtics, cal fer esment de l'estudi d'onades de calor del Pla clima. En aquest estudi es consideren diferents paràmetres per a determinar la vulnerabilitat de Barcelona a les onades de calor. Els més destacats dels quals es disposen dades són la presència de gent major de 75 anys, la demanda energètica de fred dels edificis, la presència/absència de vegetació dins la trama urbana i la instrucció insuficient. La vulnerabilitat global a les onades de calor (tenint en compte els quatre paràmetres esmentats) mostra unes zones més vulnerables als barris més propers al sector del Besòs i part d'Horta i gran part del districte de Sants-Montjuïc.

Tal com conclou l'estudi, si s'analitza la vulnerabilitat per a cadascun dels quatre paràmetres per separat, les zones més vulnerables són les següents:

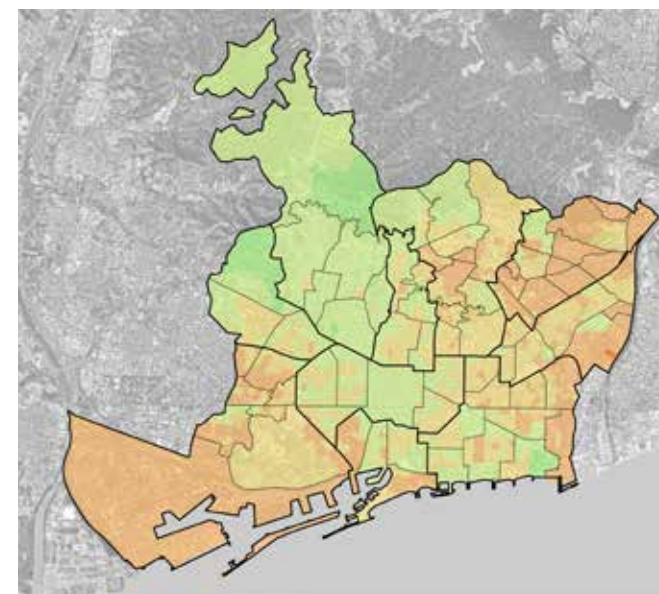
Per al paràmetre de gent major de 75 anys: els barris d'Horta-Guinardó, Nou Barris, els barris de Sant Martí situats més cap al Besòs i part de Collserola.

Per al paràmetre de demanda energètica dels edificis: els districtes de Sarrià-Sant Gervasi, les Corts, l'Eixample, i part dels barris més nous o transformats del districte de Sant Martí.

Per al paràmetre de manca de vegetació: polígon industrial de la Zona Franca i Bon Pastor, el districte de Nou Barris, Sant Andreu o algunes zones de Ciutat Vella, Sants i Horta-Guinardó.

Per al paràmetre de formació insuficient: Sants-Montjuïc i la zona propera al sector Besòs.

Per tant, es constata que, en la gran majoria de barris inclosos en el Pla de Barris, a les vulnerabilitats socials, econòmiques i educatives analitzades en els paràgrafs anteriors se li suma la vulnerabilitat des del punt de vista de la sostenibilitat ambiental i l'emergència climàtica, així que s'accentuen les desigualtats de la població que viu en aquests territoris.

Vulnerabilitat global a les onades de calor.
Font: Pla clima. Departament de Resiliència Urbana, Ajuntament de Barcelona

Visió conjunta

La superposició de les desigualtats en els sis eixos temàtics analitzats aporta una visió de conjunt que permet detectar quines parts de la ciutat són les que presenten unes majors i més accentuades mancances (ponderant el component quantitatiu i el qualitatiu). Amb aquesta aproximació des del punt de vista estadístic de l'anàlisi d'indicadors més el coneixement del territori aportat pels diferents agents intervinents en la definició del Pla de Barris (agents de barri, de districte i municipals) s'ha realitzat la selecció dels nous barris que s'han incorporat en la present edició del Pla de Barris.

Efectes de la Covid-19 sobre les vulnerabilitats existents

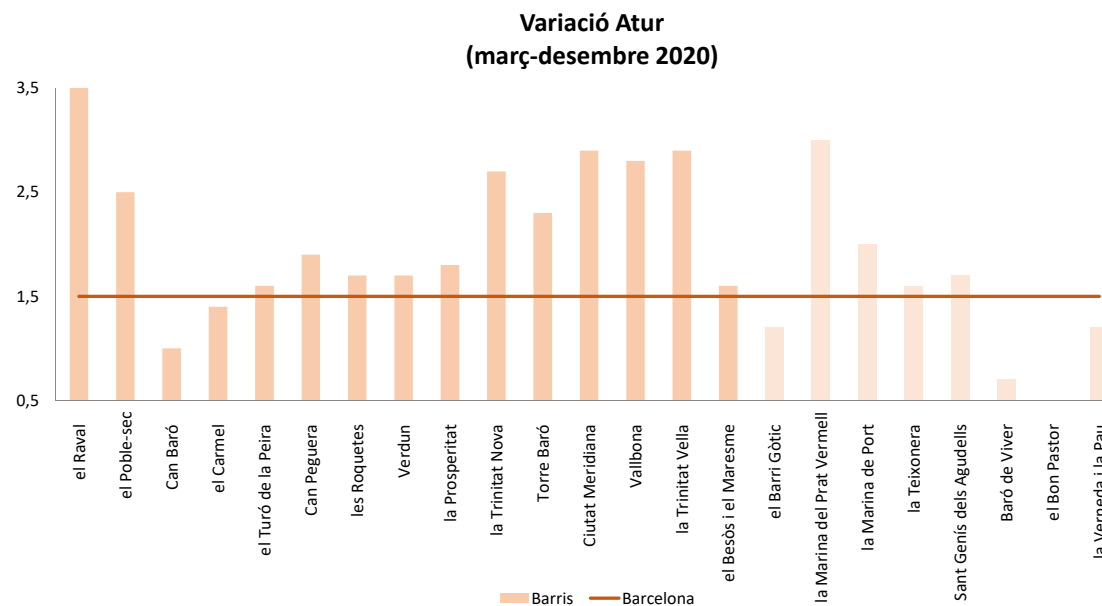
No es pot deixar de banda l'efecte que la Covid-19 està tenint sobre la societat. Si s'analitza la incidència en la població (casos positius per cada 100.000 habitants) i l'efecte en la variació de l'atur (entre els mesos de gener i setembre del 2020) conjuntament amb la resta d'indicadors, s'observa com la seva propagació i els seus efectes nocius tenen una correlació directa estadísticament significativa amb tres aspectes concrets, entre d'altres, el nivell educatiu de la població, les característiques dels habitatges i la situació econòmica i laboral de la població.

En els àmbits amb més proporció de població amb baixa formació acadèmica (sense estudis o només amb estudis obligatoris) s'està produint una major incidència de l'epidèmia. Per contra, allà on hi ha més proporció de població amb estudis universitaris la incidència en la població és menor.

La Covid-19 afecta més aquelles zones on més petita és la superfície mitjana dels habitatges i on la ràtio de superfície d'habitatge per habitant és menor. De la mateixa manera, l'efecte de l'epidèmia està sent més elevat en els àmbits que presenten habitatges amb un valor cadastral més baix (reflex d'unes pitjors condicions de superfície i salubritat).

En general, la Covid-19 té més incidència en barris que presenten una alta proporció de població en pitjor situació econòmica (menor IRFD i major taxa d'atur). En especial, destaca la incidència de l'epidèmia on s'observa major taxa d'atur de llarga durada (de més de dotze mesos). També s'observa un major increment de l'atur entre els mesos de març i desembre del 2020 (possiblement originat, en gran part, pels efectes de la pandèmia) en barris que tenen una proporció de població estrangera elevada, fet que evidencia una possible mostra de la vulnerabilitat d'aquest col·lectiu enfront dels efectes de la crisi sanitària.

Més enllà de les dades sanitàries de la pandèmia, en l'informe de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), Una aproximació als efectes socioeconòmics de la Covid-19 a la metròpoli de Barcelona, es fan estimacions de la desigualtat social i pobresa de l'any 2020 a l'àmbit metropolità en dos escenaris. Aquestes estimacions es sumen a altres iniciatives d'innovació metodològica en els àmbits nacional i internacional amb l'objectiu d'informar amb rapidesa de l'impacte social de la pandèmia. El projecte s'emmarca en el programa de recerca metropolità (IERMB-AMB) i està previst realitzar publicacions periòdiques a partir de dades actualitzades. En aquest informe s'aporta una primera fotografia de l'abast de l'impacte social de l'actual crisi econòmica a l'Àrea Metropolitana de Barcelona per efecte de la Covid-19 i aporta les següents conclusions:

Font: Urbaning, a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona (desembre del 2020)

“- Segons les estimacions realitzades, la renda anual neta mitjana de les llars metropolitanas de Barcelona el 2020 s’ha reduït entre un 7% i un 8% i es situa entre els 32.330 € i els 32.036 €.

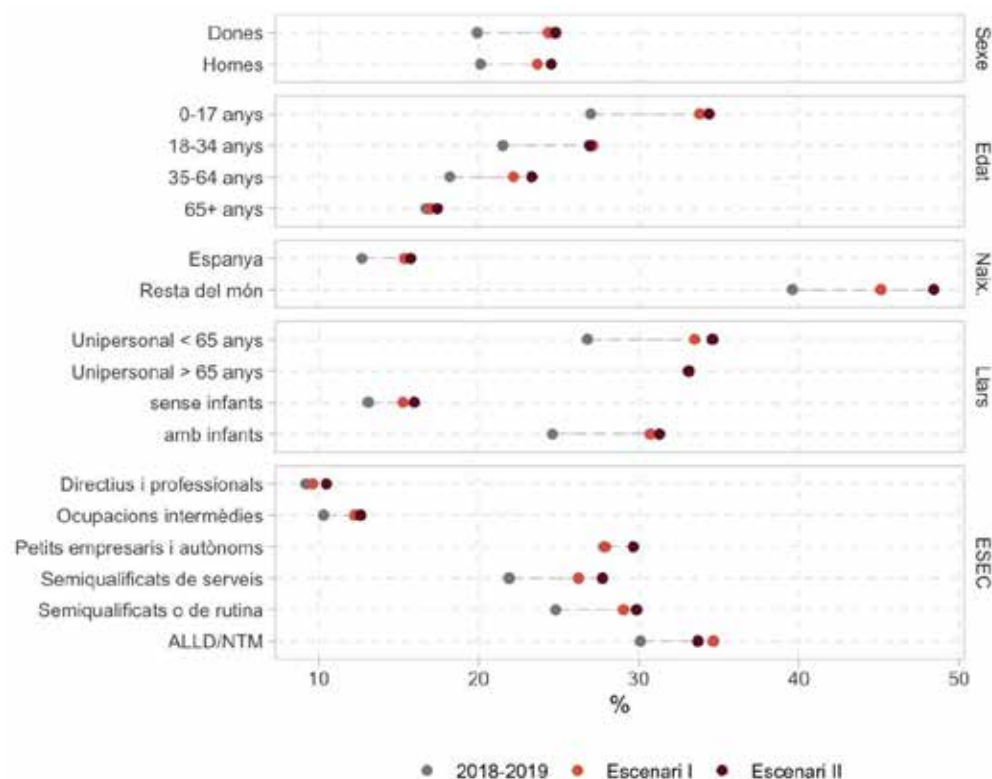
- Hi ha un increment moderat de la desigualtat social a l’Àrea Metropolitana de Barcelona. El coeficient de Gini l’any 2020 es situa en valors d’entre el 0,329 i el 0,331, mentre que l’any 2018-2019 es situava en un 0,321.

- El 2020 s’estima que a l’Àrea Metropolitana de Barcelona hi ha entre 129.000 i 152.000 persones més en risc de pobresa que abans de la pandèmia, les quals s’afegirien a les 648.000 preexistents.

- S’incrementa també la pobresa extrema (50.000 persones més, amb un resultat total de 221.000), i es produeix un lleuger augment de la intensitat de la pobresa.

- Segons les estimacions realitzades, els perfils socials més afectats per l’actual crisi econòmica són els infants, la població jove, la població d’origen migrant i les classes treballadores.

- Es calcula que els ERTA (i els ajuts als autònoms) estan reduint la pobresa moderada en un 18,5% i la pobresa extrema en un 35,7%.

Taxa de risc de pobresa moderada (60% de mitjana) i taxa de risc de pobresa moderada ancorada (2018-2019) segons característiques socials. Total població. Àrea Metropolitana de Barcelona, 2018-19 - 2020. Font: IERMB, Una aproximació als efectes socioeconòmics de la Covid-19 a la metròpoli de Barcelona.

- El 2020 s'estima que la població metropolitana en règim de lloguer destina una mitjana d'entre un 43,8% i 44,9% de la seva renda a cobrir les despeses d'habitatge, mentre que l'any 2018-2019 aquest percentatge era del 40,5%.

- L'any 2020 es calcula que la població metropolitana que destina més del 40% dels seus ingressos al pagament de l'habitatge es situa al voltant del 16%. Abans de la pandèmia aquest percentatge era del 13%.”(1)

Per tant, s'evidencia que la paràlisi de l'activitat econòmica derivada de les mesures adoptades per combatre la crisi sanitària de la Covid-19 està agreujant aquells aspectes econòmics i socials que es troben en la base de les desigualtats exposades en els paràgrafs precedents, amb greus conseqüències sobre els nivells de renda i la pèrdua de llocs de treball, i amb especial afectació en els sectors de població que prèviament ja patien desigualtats econòmiques i socials.

(1) Una aproximació als efectes socioeconòmics de la Covid-19 a la metròpoli de Barcelona, IERMB

5 - Àmbit territorial d'actuació específic ————— p. 42

- 5.1 Descripció i encaix territorial
- 5.2 Antecedents
- 5.3 Antecedents del Pla de Barris

6 - Anàlisi ————— p. 54

- 6.1 Educació i salut pública
 - 6.1.1 Nivell formatiu
 - 6.1.2 Equipaments educatius
 - 6.1.3 Escaleta digital
 - 6.1.4 Salut
- 6.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
 - 6.2.1 Teixit associatiu
 - 6.2.2 Serveis socials
 - 6.2.3 Convivència
 - 6.2.4 Equipaments
- 6.3 Habitatge
- 6.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
 - 6.4.1 Renda familiar disponible
 - 6.4.2 Activitat comercial
 - 6.4.3 Distribució atur
 - 6.4.4 Economia social i solidària
- 6.5 Espai públic i accessibilitat
 - 6.5.1 Planejament urbanístic
 - 6.5.2 Densitat de població
 - 6.5.3 Espais lliures i jocs infantils
 - 6.5.4 Xarxa viària, de bici i de transport públic

- 6.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica
 - 6.6.1 Contaminació
 - 6.6.2 Resiliència

7 - Diagnosi ————— p. 98

- 7.1 Educació i salut pública
- 7.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 7.3 Habitatge
- 7.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 7.5 Espai públic i accessibilitat
- 7.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

8 - Plans actius i acció de govern ————— p. 106

- 8.1 Educació i salut pública
- 8.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 8.3 Habitatge
- 8.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 8.5 Espai públic i accessibilitat
- 8.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

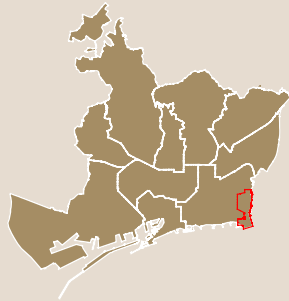
9 - Síntesi de l'anàlisi i la diagnosi ————— p. 112

- 9.1 Educació i salut pública
- 9.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 9.3 Habitatge
- 9.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 9.5 Espai públic i accessibilitat
- 9.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

Bloc 2 >

5 | Àmbit territorial d'actuació específic

5.1 | Descripció i encaix territorial

Situació de l'àmbit respecte de la ciutat
Font: Urbaning

El barri del Besòs i el Maresme és al districte de Sant Martí, a l'extrem nord-est de la ciutat, el més proper a Sant Adrià de Besòs, i es configura com a una peça contigua a la trama de l'Eixample. Té una superfície de 119 ha i una densitat de 839 hab./ha. El barri s'estén a banda i banda del tram sud de la rambla de Prim, la qual exerceix d'eix vertebrador i articulador de les dinàmiques socials i econòmiques. Administrativament, els límits del barri els formen el carrer de Josep Pla, el carrer de Pere IV (àmbit que està experimentant una important transformació), la Gran Via, la ronda de Sant Ramon de Penyafort i el recinte del Fòrum en el litoral. La trama urbana està constituïda principalment per polígons d'habitatges que deixen grans

espais entre si, per la qual cosa no hi ha una manca significativa d'espai públic al barri, tot i que, sovint, es tracta d'espais monòtons i amb un baix nivell de dinamisme, sense usos clars. En les darreres dècades hi ha hagut diverses intervencions municipals adreçades a millorar la urbanització, la qualitat de l'espai públic, o el parc d'habitatges, entre d'altres.

El desembre de l'any 2006 és quan el barri va passar a denominar-se oficialment el Besòs i el Maresme, amb les actuals fronteres administratives. El seu origen (inicialment amb dos nuclis diferenciats) com a barri dormitori per a població de classe treballadora va fer que, durant diverses dècades, la seva integració amb la resta

de la ciutat fos deficient, i la connexió real amb la ciutat es produís de forma no planificada. Malgrat tot, avui dia disposa d'una bona xarxa de comunicació, tant en transport públic com en vehicle privat, a través de la ronda del Litoral. Quant al transport públic, hi ha diverses parades del metro (L4), tramvia (T4, T5 i T6) i autobús urbà (tretze línies diürnes i tres de nocturnes), així com estacions de Bicing. Tot i així, hi ha encara una integració insuficient tant amb el municipi veí de Sant Adrià del Besòs com també amb els sistemes d'espais verds ubicats als límits del barri, com ara el Parc del Besòs i el passeig del Fòrum.

Plànol d'encaix territorial
Font: Urbaning

5 | Àmbit territorial d'actuació específic

5.2 | Antecedents

El barri del Besòs i el Maresme va néixer en un espai aleshores conegut com al Bosquet de Sant Martí, un territori llaurat que es transformaria, a finals dels anys cinquanta, per donar resposta a la demanda d'habitatge derivada de l'arribada de població nouvinguda, majoritàriament procedent del sud de l'Estat espanyol. **S'hi van construir dos polígons separats per l'actual rambla de Prim** (antiga riera d'Horta): pel costat de ponent, en una feixa allargada de terreny es construeix el polígon Maresme l'any 1956, constituït per blocs aïllats d'alçària considerable; i tres anys més tard, pel costat de llevant, neix el polígon del Sud-Oest del Besòs, amb blocs residencials de gran alçària i cases unifamiliars adossades.

La construcció d'aquests polígons es produeix en un moment de canvis juridico-institucionals profunds en la gestió estatal de construcció d'habitatges, que pretenien respondre al dèficit derivat, sobretot, de la immigració interior. Es van construir sota la figura del Pla parcial de la zona de Llevant Nord, i mentre que el polígon Maresme va ser de promoció privada, el polígon del Sud-Oest del Besòs va ser promogut pel Patronat Municipal de l'Habitatge, en el marc del Pla d'urgència social promulgat arran de la Llei d'urgència social del 1957. En aquesta època Barcelona començava a manifestar problemes urbanístics vinculats a l'alta densitat del centre i als conseqüents problemes de circulació i habitabilitat. Així doncs, tot i que encara quedava molt d'Eixample sense edificar, es

va optar per ocupar el perímetre del terme municipal, de tal manera que el Besòs i el Maresme neix precisament en els límits administratius de la ciutat.

La construcció d'ambdós polígons va finalitzar cap a finals dels anys seixanta. En aquell moment, però, **les repercussions urbanes de les actuacions i la integració del nou teixit urbà amb la ciutat van quedar en un segon pla**, ja que es va donar importància fonamentalment al nombre d'habitatges a construir. Així doncs, l'edificació residencial no va anar acompanyada de la urbanització dels espais públics ni d'una dotació de serveis i d'equipaments que donés resposta adequada a les necessitats de la població nouvinguda. A més, **el baix cost de la intervenció i el**

temps de construcció limitat van condicionar la qualitat dels edificis, de manera que, posteriorment, sorgirien també deficiències estructurals als habitatges. Cal esmentar també que l'organització del teixit urbà va establir una separació entre l'activitat comercial i la residencial, pròpia del pensament racionalista.

A partir dels anys vuitanta es posen en marxa processos de requalificació i integració a la ciutat basats en la millora de la urbanització i l'edificació. En relació amb el parc d'habitatges, l'any 1995 s'inicià la substitució dels edificis afectats per aluminosi a través del programa de remodelació de barris subscrit pel Ministeri de Foment, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona. Des de llavors, **hi ha hagut**

Espai públic
Font: Ajuntament de Barcelona

diferents etapes de rehabilitació de finques, basades en successius convenis signats entre administracions, i que han donat com a resultat la construcció d'habitatges nous (alguns dels quals han estat habitatges protegits), la rehabilitació d'habitatges amb patologies estructurals i la instal·lació d'ascensors en algunes finques.

Paral·lelament al procés de millora del parc d'habitatges, **el barri va experimentar una transformació important amb el Fòrum de les Cultures 2004**, un projecte de ciutat que va generar opinions de caràcter controvertit tant pel seu desenvolupament com per l'impacte en el territori i els seus residents. El 2016 també va entrar en funcionament, prop del Fòrum, el Campus Diagonal-Besòs de la Universitat Politècnica de Catalunya (encara en procés d'ampliació), concretament a la cruïlla dels carrers de Sant Ramon de Penyafort i d'Eduard Maristany, entre Barcelona i

Sant Adrià de Besòs. Tot i així, el procés de transformació d'aquesta zona del litoral, que va seguir la regeneració derivada dels Jocs Olímpics del 92, no ha arribat a penetrar en el Besòs i el Maresme, a diferència del seu veí, el Poblenou, amb el qual cada vegada presenta un major contrast, malgrat els vincles socials i culturals que compartien en el passat.

Més enllà de les transformacions de tipus urbanístic, el barri també **ha estat objecte de nombrosos plans i programes socials, econòmics i educatius**. A més, entre 2008 i 2012 el Besòs i el Maresme va ser beneficiari per primer cop dels ajuts de la Llei de barris, que va permetre dur a terme importants millores de caràcter integral. Entre 2016 i 2020 es va emprendre el Pla de Barris de Barcelona amb un finançament 100 % municipal, que al Besòs i el Maresme va suposar una dotació econòmica de 14 milions d'euros. Aquest

pla, de caràcter transversal, ha permès millorar aspectes de l'espai públic, l'oferta educativa i esportiva, el mercat, la dotació d'equipaments, el parc d'habitatges, i ha impulsat projectes de caràcter comunitari i d'inserció laboral, entre d'altres.

Més enllà de les transformacions de tipus urbanístic, el barri també ha estat objecte de nombrosos plans i programes socials, econòmics i educatius

Àmbit (ortofoto)
Font: Urbaning

5 | Àmbit territorial d'actuació específic

5.3 | Antecedents del Pla de Barris

El barri del Besòs i el Maresme ja va ser objecte d'intervenció durant l'anterior Pla de Barris (2017-2020). Durant aquests quatre anys es van realitzar un total de **83 accions amb l'objectiu de lluitar contra situacions de risc de pobresa i d'exclusió social**, tot potenciant propostes preventives i de garantia social. La transversalitat de les actuacions, l'empoderament veïnal, el reforç i el protagonisme de la xarxa associativa i d'entitats, entre d'altres, van ser essencials a l'hora de treballar en les diferents propostes i accions.

En matèria d'**educació**, l'objectiu va ser reduir les dificultats històriques d'aquest territori mitjançant propostes que van reforçar o transformar els projectes de centre incorporant perfils amb noves mirades educatives, introduint les arts i la cultura dins l'horari lectiu i desplegant nous projectes vinculats al teixit comunitari i així també ampliar la mirada educativa al barri. Així doncs, una de les actuacions més significatives va ser la incorporació de professionals de l'àmbit psicosocial als centres escolars públics. També es van

posar en marxa el projecte Caixa d'eines (que ofereix formació cultural i artística a l'alumnat, principalment en circ), el programa Baobab (que impulsa noves opcions de lleure comunitari entre infants i joves), el projecte Menjallibres (suport al desenvolupament de les competències lectores i el gaudi de la lectura entre infants) i el projecte Prometeus (acompanyament i tutorització d'estudiants de l'Institut Barri Besòs a la formació superior i universitària). A més, es van fer obres de millora de les sales d'actes de l'Institut Barri Besòs i l'Institut Rambla Prim, i en aquest últim, es va impulsar un nou projecte professionalitzador amb una oferta exclusiva de graus relacionats amb l'electrònica i l'electromedicina.

A l'àmbit dels **drets socials**, els projectes amb joves, la cultura i l'esport van tenir un paper prioritari en l'anterior Pla de Barris. D'una banda, es va impulsar un programa esportiu a la pista Francesc Abad - La Besonense, dirigit principalment als joves del barri que puguin estar en risc d'exclusió social, amb l'objectiu de promoure la pràc-

tica en diversos esports com a mitjà per a l'adquisició d'hàbits saludables, per combatre el sedentarisme i per ocupar l'oci d'una manera positiva. D'altra banda, se li va donar un major impuls al programa Estiu al barri (que ja existia abans del Pla de Barris), que consisteix a programar espectacles culturals de qualitat, de caire comunitari, pensades per a totes les franges d'edat i tenint en compte el factor cultural divers del barri. Per últim, es va implementar el projecte Impuls Jove (per promocionar la formació i les primeres experiències laborals, així com la promoció del lleure saludable) i es va assumir la gestió del projecte Món Jove (iniciat pel Districte de Sant Martí el 2010 com a espai d'acollida i de referència per als adolescents i joves arribats al barri per raons de reagrupament familiar).

Pel que fa a l'**habitatge**, es va emprendre el programa adreçat a finques considerades d'alta complexitat (per a comunitats desestructurades i que tenen pocs recursos), amb la finalitat de facilitar els processos de rehabilitació de les finques mitjançant un model de proximitat. Així, aquest programa posa a disposició dels veïns i veïnes un equip especialitzat per acompanyar les comunitats de propietaris en l'inici del procés de rehabilitació.

A l'àmbit econòmic, es va apostar per l'economia social i solidària per impulsar una activitat econòmica sostenible i basada en les persones com a motor de transformació social, impulsant l'estratègia de territorialització de Barcelona Activa. El projecte més destacable va ser l'acompanyament a la Cooperativa Gregal (incloent-hi assessorament, formació i obres de millora del menjador solidari) per tal que esdevingués un projecte sòlid i de referència al barri. D'altra banda, durant el període la crisi sanitària, el Pla de Barris també va activar un seguit de recursos amb caràcter d'urgència, com ara la Xarxa de Resposta Socioeconòmica (un servei personalitzat d'acompanyament a tràmits per facilitar l'accés als recursos i serveis disponibles a les persones que més ho necessiten) o el projecte Concilia (servei de canguratge municipal per facilitar la conciliació de la vida laboral, familiar i personal, especialment a famílies monoparentals).

Finalment, en relació amb l'**espai públic i els equipaments**, els projectes més significatius van ser les obres de millora de l'interior del mercat (reordenació de l'oferta comercial i millora dels magatzems; va quedar pendent la millora dels accessos i la renovació de la façana) i la dignificació i dinamització de la plaça de Dolors Canals, mitjançant la rehabilitació i activació de tres locals per a usos municipals.

Foto aèria
Font: Ajuntament de Barcelona

5 | Àmbit territorial d'actuació específic

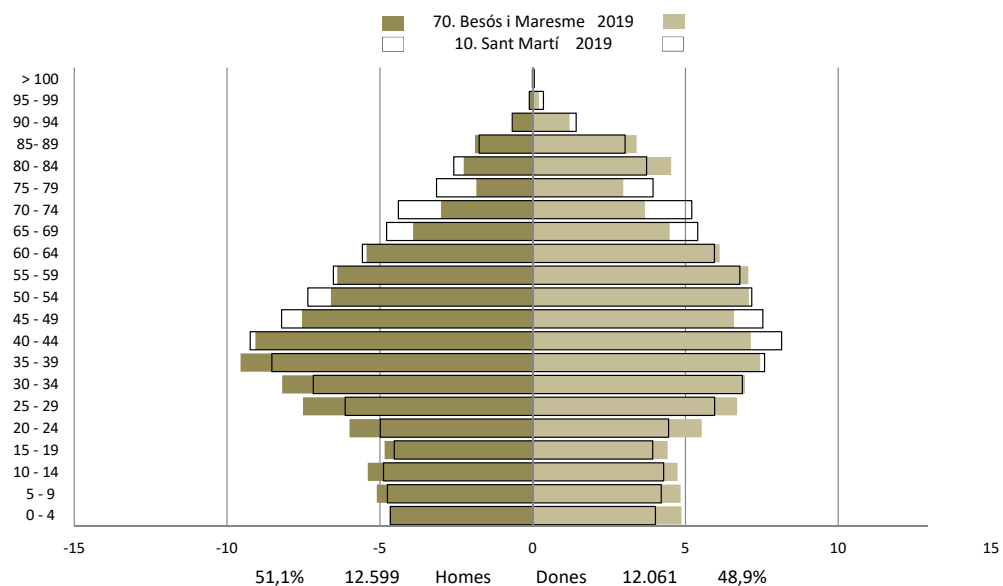
5.4 | Dades generals i sociodemogràfiques

El districte de Sant Martí és un **districte heterogeni amb importants desigualtats internes entre els seus barris**. Concretament, el barri del Besòs i el Maresme és un dels que mostren els indicadors sociodemogràfics més desfavorables a nivell de ciutat. A més, segons les dades i investigacions més recents, **els nivells de vulnerabilitat s'han agreujat per les conseqüències de la pandèmia**, així que tot plegat justifica la continuació de la intervenció del Pla de Barris.

El Besòs i el Maresme es situa a l'extrem nord-est de la ciutat, ocupa una superfície de 118,5 hectàrees i, amb els seus 24.660 habitants, representa el 10,3 % de la població del districte de Sant Martí i l'1,5 % de la de Barcelona. Després de la crisi del 2008 va experimentar una progressiva pèrdua de població, que recentment ha començat a recuperar-se. Això fa que actualment la població sigui similar a la de fa deu anys, mentre que tant a nivell de districte com de ciutat l'augment ha estat significatiu en la darrera dècada. D'altra banda, la

densitat de població és de gairebé 840 habitants per hectàrea residencial, significativament superior a la mitjana de Barcelona. Aquesta densitat de població no

es pot deslligar de la seva trama urbana i tipologia d'habitatges, ja que l'alçària dels blocs de pisos habitualment és superior a set o vuit plantes.

Piràmide de població del Besòs i el Maresme (2019)

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

Quant a la població per sexe, la del Besòs i el Maresme es caracteritza per una major proporció d'homes que de dones, especialment entre les persones en edat activa. Segons el Padró municipal d'habitants del 2019, hi ha 12.061 dones (48,9 %) i 12.599 homes (51,1 %), una distribució diferent de la del conjunt de la ciutat, on les dones representen una proporció més gran. Aquestes diferències varien segons el grup d'edat, tal com mostra la piràmide de població del barri. Com és habitual en els països desenvolupats, s'observa una piràmide de tipus regressiu, amb una estructura on el grup majoritari és el de la població adulta. Tot i així, hi ha una major proporció d'infants i joves que al conjunt de la ciutat, per tant, el barri presenta una **població menys envellida** que la ciutat de Barcelona. En les edats centrals, s'aprecia una major proporció d'homes que de dones, mentre que les dones formen un contingent més important en les edats més avançades, degut a l'esperança de vida més elevada. En el conjunt del barri, l'esperança de vida el 2017 era de 84,3 anys, el mateix valor que la mitjana de la ciutat.

Indicadors socioeconòmics				
		el Besòs i el Maresme	Districte de Sant Martí	Barcelona
Població (2019)		24.660	240.076	1.650.358
Superfície (ha)		119	1.039	10.135
Densitat neta (hab/ha residencial) (2019)		839	831	590
Població per sexe (2019)	Dones	12.061	124.552	867.803
	Homes	12.599	115.524	782.555
Població per edat (%) (2019)	0-14	14,8%	13,4%	12,5%
	15-64	68,2%	66,2%	66,3%
	65 i més	17,0%	20,4%	21,3%
Població per lloc de naixement (%) (2019)	Barcelona	41,0%	50,9%	50,1%
	Resta Catalunya	4,9%	6,8%	7,3%
	Resta Espanya	16,9%	17,9%	16,3%
	Estranger	37,2%	24,4%	26,3%
Població per nacionalitat (%) (gener 2019)	Espanyols	68,3%	81,0%	73,7%
	Estrangers	31,7%	19,0%	26,3%
Principals nacionalitats estrangeres (gener 2019)		Pakistan, Marroc, Xina	Itàlia, Xina, Pakistan	Itàlia, Xina, Pakistan
% Titulats superiors i CFGS (2019)		12,4%	27,7%	32,8%
Taxa natalitat / 1000 hab (2018)		10,50	8,20	8,00
Població de 65 anys i més que viu sola (2019)		50,1%	44,1%	43,9%
Índex de sobreenvelliment (2019)		3,74	3,74	4,15
Turismes (persones físiques) / 1000 hab (2018)		251,93	296,25	302,12
Motos (persones físiques) / 1000 hab (2018)		57,21	100,47	131,69
Nombre d'aturats registrats (desembre 2020)		1.907	14.367	93.842
IRFD (2017)		60,4	88,1	100,0

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

La gent gran del Besòs i el Maresme (persones de més de 65 anys) representa actualment el 17 %. Aquesta dada està més de quatre punts per sota de la mitjana de la ciutat. Tot i així, cal assenyalar que es tracta d'una població amb un alt risc d'aïllament. A més, d'entre les persones grans que viuen soles (majoritàriament dones), al voltant del 60 % té més de 80 anys.

La nacionalitat de la ciutadania que configura el Besòs i el Maresme ha variat en relació amb els orígens i la creació del barri, ja que les onades migratòries de finals del segle xx van suposar un increment del nombre de persones estrangeres de nacionalitat diversa, no només al barri sinó també en el conjunt de la ciutat. Actualment, un 31,7 % dels habitants són de **nacionalitat estrangera**, un percentatge que ha augmentat de forma continuada en els darrers cinc anys, i que es troba molt per sobre de la proporció del districte de Sant Martí (19 %). De fet, és el barri amb major percentatge de població d'origen estranger de tot el districte. Les naciona-

litats amb més presència són la pakistanesa, la marroquina i la xinesa. Cal destacar, també, el contingent de població gitana que viu al Besòs i el Maresme per la seva proximitat al barri de la Mina, on aquest col·lectiu té un pes important.

Quant als indicadors relacionats amb l'educació, ressalta la baixa proporció de **població amb estudis superiors** (estudis

universitaris o de cicles formatius de grau superior), que està quinze punts per sota de la mitjana del districte de Sant Martí i vint punts per sota de la mitjana de la ciutat de Barcelona. Així, la major part de la població més gran de setze anys només té estudis obligatoris. Aquestes diferències respecte del districte i la ciutat s'observen tant en homes com en dones, i són més accentuades a la part del Besòs que al Maresme.

Població segons lloc de naixement (2019)					
	Nombre d'habitants total	Nombre d'habitants espanyols	Nombre d'habitants estrangers	% d'habitants espanyols	% d'habitants estrangers
el Besòs i el Maresme	24.660	15.475	9.185	62,8%	37,2%
Districte de Sant Martí	240.076	181.461	58.615	75,6%	24,4%
Barcelona	1.650.358	1.216.512	433.846	73,7%	26,3%

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

Els nivells de **renda familiar** del Besòs i el Maresme també estan molt per sota de la mitjana del districte i de la ciutat, ja que l'índex de renda familiar disponible, malgrat la recuperació que ha experimentat des de la davallada patida amb la crisi del 2008, representa només el 60 % de la mitjana de Barcelona. També cal remarcar que el desembre del 2021 hi havia 1.907 persones aturades (amb una major incidència entre la població femenina), cosa que representa una taxa d'atur de l'11 %, superior a la mitjana del districte i de la ciutat.

En definitiva, aquest resum de dades sociodemogràfiques deixa la imatge d'un barri amb una situació desfavorable en comparació amb el districte de Sant Martí i la mitjana de Barcelona, amb **importants eixos de desigualtat** que queden reflectits en els indicadors econòmics, socials i demogràfics, especialment en aquells relatius al nivell de formació de la població, la renda familiar i la densitat de població neta. A aquests indicadors de vulnerabilitat se n'hi afegeixen d'altres relacionats amb l'estat dels habitatges o l'activitat econòmica, que en conjunt revelen la necessitat d'implementar polítiques de caràcter integral.

Veïns i veïnes del Besòs i el Maresme
Font: Ajuntament de Barcelona

Bloc 2 >

6 | Anàlisi

6.1 | Educació i salut pública

6.1.1 | Nivell formatiu

El nivell de formació assolit per la població resident al barri del Besòs i el Maresme es caracteritza per un diferencial important respecte de la mitjana del districte i de la ciutat, ja sigui per als estudis obligatoris que postobligatoris.

Mentre que al conjunt de la població barcelonina hi ha hagut una progressiva extensió de l'educació general obligatòria en les darreres dècades, al Besòs i el Maresme hi ha encara un **4,5 % de la població major de setze anys que presenta un nivell d'instrucció insuficient**, és a dir, que no té els estudis bàsics i obligatoris, un percentatge que representa gairebé el doble del conjunt de la ciutat.

Entre la població amb estudis, dues de cada tres persones només tenen estudis obligatoris, per tant, no han continuat estudiant en finalitzar l'ESO (o equivalent).

Nivell formatiu de la població major de 16 anys (2019)

	Sense estudis	Estudis obligatoris	Batxillerat superior / CFGM	Estudis univers. / CFGS
el Besòs i el Maresme	4,5%	61,7%	19,4%	12,4%
Districte de Sant Martí	2,7%	42,9%	24,7%	27,7%
Barcelona	2,3%	37,9%	25,1%	32,8%

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

Destaca que el 61,7 % de la població no ha continuat els estudis després d'acabar l'ESO

Així, la població amb nivells de formació de secundària postobligatòria és només del 19,4 % sobre el total, considerablement inferior al percentatge del districte (24,7 %) i de la ciutat (25,1 %). Però probablement l'indicador que més destaca la vulnerabilitat educativa del barri és el de la **població que disposa d'una titulació superior** (estudis universitaris o de cicles formatius de grau superior), ja que representa només el 12,4 % de les persones majors de setze anys. En algunes zones del barri aquest percentatge arriba a ser inferior, com ara l'interior del Besòs i la zona nord-oest del Maresme. Aquesta dada contrasta amb la del districte de Sant Martí (27,7 %) i sobretot amb la de Barcelona (32,8 %), vint punts superior a la del barri. En definitiva, el nivell formatiu de la població del Besòs i el Maresme és significativament inferior al del districte i el del conjunt de la ciutat, a causa d'una major taxa d'instrucció insuficient i una proporció molt inferior de persones amb estudis superiors, la qual cosa pot influir indubtablement en les seves oportunitats laborals.

Institut Rambla Prim
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.1 | Educació i salut pública

6.1.2 | Equipaments educatius

Actualment el Besòs i el Maresme disposa d'equipaments educatius de caràcter formal per a **tots els nivells formatius**, entre els quals hi ha dues llars d'infants públiques, set escoles (quatre de públiques i tres de privades concertades) i dos instituts públics (un d'ells d'ESO i batxillerat, i l'altre de cicles de grau mitjà i superior). A més, des de l'any 2016 al Parc del Fòrum s'ha situat el **Campus Diagonal-Besòs de la Universitat Politècnica de Catalunya**, de manera que ocupa un espai entre el Besòs i el Maresme i el terme municipal de Sant Adrià de Besòs. Aquest campus acull actualment l'Escola d'Enginyeria de Barcelona Est, i ja s'ha anunciat la propera construcció d'un nou edifici dedicat a la recerca; un equipament que, en conjunt, constitueix un pol educatiu d'importància metropolitana i regional.

Els centres educatius del barri presenten un **risc de segregació** important, amb

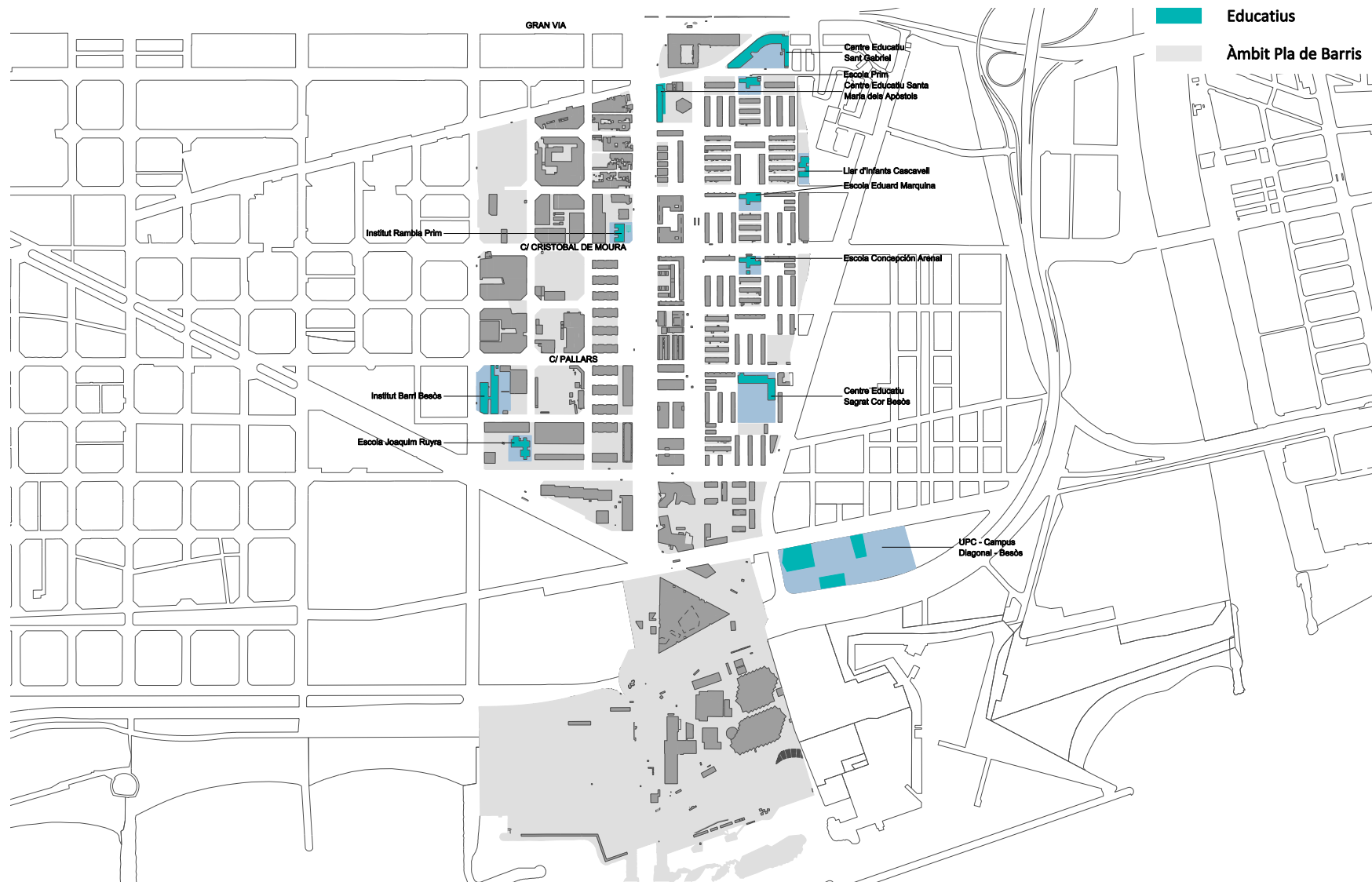
factors d'alta complexitat, a més de necessitats de millora de les infraestructures. També hi ha certa demanda per augmentar les llars d'infants públiques.

D'altra banda, el barri disposa de diversos **espais educatius no formals** que realitzen una tasca educativa molt rellevant, ja sigui d'infants com de persones adultes. Així, hi ha espais com ara l'Associació Infantil i Juvenil Sant Paulí de Nola, el Casal Obert d'Adolescents (COA Besòs), el Martinet Solidari o l'Espai Familiar la Vela, que donen suport als col·lectius més vulnerables, com els joves o famílies amb pocs recursos.

En relació amb el **lleure educatiu**, al barri hi ha el Cau del Besòs, el Casal Infantil Municipal El Vaixell i l'Espai Sant Paulí. Durant els mesos d'estiu també s'ofereix gratuïtament el casal urbà Baobab, un programa que, de la mà del Pla de Barris

i l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB), treballa per consolidar i potenciar els espais i caus del barri, així com formar possibles figures de monitors entre el jovent local. Actualment també existeix un servei de dinamització juvenil implementat pel Pla de Barris que té com a objectiu enfortir el teixit associatiu dels joves i enriquir-lo amb la diversitat d'origen del jovent.

El barri disposa de diversos espais educatius no formals que realitzen una tasca educativa molt rellevant

Plànol d'equipaments educatius
Font: Urbaning

6 | Anàlisi

6.1 | Educació i salut pública

6.1.3 | Escletxa digital

La recent crisi sanitària ha deixat més en evidència la ja existent escletxa digital entre la població barcelonina. Tot i que hi ha poques dades al respecte, l'estudi "La bretxa digital a la ciutat de Barcelona", elaborat el 2020 pel Mobile World Capital Barcelona, mostra que el 8,1 % de les llars de la ciutat no tenen accés a internet, principalment per causes econòmiques derivades del cost del servei (no pas dels dispositius). Tot i que aquest percentatge s'ha reduït notablement en els darrers anys, hi ha diferències manifestes entre els barris de la ciutat quant a la intensitat i varietat en l'ús d'internet, que depèn de factors com ara l'edat, el nivell d'estudis, l'ocupació i els nivells de renda dels usuaris.

El nivell educatiu és determinant a l'hora d'accedir a internet, fer-ne un ús útil, relacionar-se amb l'Administració i realitzar activitats econòmiques, amb la qual cosa el **baix nivell formatiu** de la població del Besòs i el Maresme pot significar

una escletxa digital més profunda. Paral·lelament, com a barri de renda baixa, concentra una major proporció d'**usuaris bàsics, esporàdics i d'usuaris que no es connecten a internet**, en contraposició als barris de renda alta que tenen més usuaris avançats.

Arran de la crisi sanitària de la Covid-19, alguns sectors de la ciutadania han necessitat emprar les TIC per accedir a tràmits i ajudes urgents en el context d'emergència sanitària. Per això, l'Ajuntament de Barcelona (en col·laboració amb el Pla de Barris) va tirar endavant el setembre del 2020 el **programa Agents TIC**, que ajuda en la realització de tràmits telemàtics i identifica les barreres més habituals en l'ús de les TIC i l'Administració electrònica. Al Besòs i el Maresme aquest servei ha tingut una gran demanda: entre setembre del 2020 i gener del 2021 es van atendre un total de 869 persones per oferir-los informació i ajut als tràmits, cites prèvies a

l'AEAT, digitalització de documentació o activació de sistemes d'identificació electrònica, entre d'altres. També hi ha altres agents que estan treballant en la capacita-ció digital del veïnat del barri, com ara el Centre Cívic, el Servei de prevenció i convivència i Martinet Solidari.

El programa Agents TIC ha tingut una gran demanda al Besòs i el Maresme arran de la crisi sanitària de la Covid-19

Quant a la **connectivitat**, hi ha equipaments públics que n'ofereixen de forma gratuïta, però per tal de millorar la seva qualitat i accessibilitat, des del Pla de Barris s'ha posat en marxa un pla de millora a partir d'una diagnosi prèvia. Així doncs, es millorarà la connectivitat del Casal de Barri, el Casal de Gent Gran Joan Maragall, el Centre Cívic i l'Espai Municipal Carmen Gómez, que oferiran una xarxa gratuïta a tot el veïnat a través d'un sistema comú.

Finalment, la manca d'ordinadors a les llars pot ser també una forma d'exclusió digital per a infants, joves, persones adultes i grans, en la mesura que pot dificultar el desenvolupament de certes tasques (escolars, relacionals, de recerca de feina, formacions en línia, de participació, etc.). Segons les darreres enquestes sobre serveis municipals (2019), un 3,3 % de la població no es pot permetre tenir cap tipus de dispositiu a casa (ordinador de sobretaula, portàtil o tauleta), mentre que un 10,6 % considera que no en necessita o no en vol. En aquest sentit, alguns equipaments i entitats també contribueixen a reduir l'escaleta mitjançant la **provisió de dispositius** de forma gratuïta (biblioteca, projecte Vincles, casal de barri, entre d'altres).

Foto aèria
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.1 | Educació i salut pública

6.1.4 | Salut

Per avaluar l'estat de salut de la població, un dels indicadors als quals parar atenció és l'**esperança de vida**, calculada segons els patrons de mortalitat per edats. Doncs bé, l'esperança de vida en néixer al Besòs i el Maresme és de 84,3 anys, un valor considerablement alt i equivalent al de la mitjana de la ciutat, després d'haver anat augmentat progressivament en els darrers anys. Com és habitual, l'esperança de vida de les dones (88,4 anys) és significativament superior a la dels homes (80,2 anys), i de fet aquesta diferència és més accentuada que al conjunt de la ciutat.

D'altra banda, les darreres dades (2018) apunten cap a una **taxa de natalitat** superior a la mitjana de la ciutat, concretament de 10,5 naixements per cada 1.000 habitants, dos punts i mig per sobre de Barcelona (8). En efecte, la taxa específica

de fecunditat en mares d'entre 15 i 49 anys és de 39,9 naixements per cada mil dones, lleugerament superior a la de Barcelona, que és de 36,5.

Quant a les adolescents, la **taxa de fecunditat de les mares de entre els quinze i dinou anys** és de 0,26 %, és a dir, que hi ha 26 embarassos per cada 1.000 dones de quinze a dinou anys, gairebé tres vegades més que al conjunt de Barcelona (0,09 %). Aquests embarassos són majoritàriament no desitjats, per això les autoritats sanitàries recomanen promoure l'educació sexual, la planificació familiar i l'accés als mètodes anticonceptius, ja que les poblacions més desfavorides solen utilitzar menys els recursos sanitaris. A banda dels riscos que comporta per a la salut de la mare i el nadó, un embaràs adolescent priva la noia d'algunes opcions de millorar la seva situ-

ació socioeconòmica, ja que sol comportar, per exemple, l'abandonament dels estudis.

Les dades de natalitat, juntament amb una menor proporció de gent gran que al conjunt de la ciutat (el 17 % de la població té més de 65 anys, enfront del 21 % de Barcelona), expliquen que el Besòs i el Maresme no presenti indicadors preocupants d'envelliment en el context urbà. L'índex de **sobreenvelliment** del barri (3,74), igual que al districte de Sant Martí, està per sota de la mitjana de Barcelona (4,15), la

L'esperança de vida al Besòs i el Maresme és de 84,3 anys, un valor equivalent al de la mitjana de la ciutat

qual cosa indica una menor proporció de persones majors de 85 anys entre el total de gent gran.

Tot i així, val la pena assenyalar que la gent gran pateix més intensament certs problemes de salut derivats del context social i econòmic, com ara **l'aïllament**, que té greus impactes psicosocials. En efecte, entre la població que viu sola, més de la meitat és major de 65 anys. A més, d'aquestes persones grans que viuen soles, al voltant del 60 % té més de 80 anys (concretament, 502 persones del barri). Aquesta situació de soledat afecta molt especialment les dones, ja que tres de cada quatre persones d'edat avançada que viuen soles són dones. Entre les persones grans, la soledat té un impacte afegit a causa dels problemes de mobilitat personal, ja que molt sovint habiten finques que no disposen d'ascensor o en zones on l'espai públic presenta problemes d'accessibilitat, la qual cosa incrementa el seu aïllament. Aquestes situaci-

ons, a més, s'agreugen per a les persones amb dificultats socioeconòmiques.

Un altre col·lectiu de risc a tenir en compte és el de la **infància**, que pot patir riscos derivats de llargs processos de desestructuració familiar i/o de dificultats socioeconòmiques familiars, per exemple, problemes d'alimentació inadequada, sobrepès i mala salut bucodental. Així mateix, els infants (juntament amb les seves famílies) poden patir riscos de salut mental, derivats de situacions d'estrès familiar vinculat a diferents causes, com ara el consum de drogues i alcohol, especialment entre els joves i els homes adults.

Altres indicadors de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (2016) assenyalen que la taxa de **persones amb sobrepès o obesitat** al Besòs i el Maresme (51 %) és cinc punts superior a la del conjunt de Barcelona (46 %), i també hi ha un major nivell d'inactivitat física en temps de lleure.

La gent gran pateix més intensament certs problemes de salut derivats del context social i econòmic, com ara l'aïllament

La **salut mental** en el districte de Sant Martí, d'altra banda, també és pitjor que en el conjunt de Barcelona, amb un risc de mala salut mental que afecta el 22,8 % de la població (en contraposició al 17,8 % de Barcelona). Crida l'atenció el fet que les afectacions per depressió i ansietat i el consum de fàrmacs associats a aquests trastorns sigui el doble entre les dones que entre els homes.

Per últim, en termes de sistema sanitari, és important tenir present que la cobertura sanitària de la qual disposa la major part de la població del districte de Sant Martí és exclusivament pública (69,1 %), mentre que la proporció de població amb cobertura mixta o privada és menor que al conjunt de la ciutat (30,6 % enfront del 36,5 % Barcelona).

Quant al sistema públic, cal recordar que el barri del Besòs i el Maresme pertany a l'àrea bàsica de salut (ABS) del Besòs (10 D). El centre d'atenció primària de referència és el CAP Besòs, que actualment pateix, com la majoria de centres, una sobrecàrrega deguda a la crisi sanitària. El desembre del 2020 la Generalitat i l'Ajuntament van anunciar una **ampliació del CAP Besòs** cap al solar on hi havia l'antic Cinema Pere IV, que suposarà duplicar la superfície actual. Finalment, el barri també disposa d'un centre de salut mental i de geriatria ubicat al Parc del Fòrum, el Centre Fòrum, que forma part del Parc de Salut Mar i atén població del districte de Sant Martí.

Situació d'excepcionalitat per la Covid-19

Cal valorar encara els efectes que la crisi sanitària de la Covid-19 comportarà a mitjà i llarg termini sobre la salut de la població del Besòs i el Maresme, no només per afectacions directes de la pandèmia sobre la salut sinó també indirectes. Les condicions de vida i de treball són un dels determinants de salut reconeguts per l'Agència de Salut Pública de Barcelona, i ja es disposa d'estudis que aporten dades sobre els greus efectes socioeconòmics derivats de la pandèmia a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, amb un increment de les persones en risc de pobresa i en pobresa extrema. S'estima que els perfils socials més afectats seran els infants, el jovent, la població d'origen migrant i les classes treballadores.

Centre d'atenció primària Besòs
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.2 | Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

6.2.1 | Teixit associatiu

Els habitants del Besòs i el Maresme presenten un important **sentiment de pertinença al barri** i una llarga tradició associativa, que segueix el llegat de les primeres associacions de veïns i veïnes dels anys cinquanta i seixanta. Tot i així, en l'actualitat el **teixit associatiu** és més feble que a la resta de la ciutat, amb una proporció de 4,58 associacions per cada 1.000 habitants, significativament menor que al districte de Sant Martí (7,10/1.000 hab.) i molt lluny de les 10,07 associacions per cada 1.000 habitants de Barcelona. Cal tenir en compte que l'associacionisme compleix un paper central en el foment de la cohesió social i la convivència, amb la qual cosa s'aprecia una necessitat d'enfortiment d'aquest tipus de xarxes.

En qualsevol cas, cal reconèixer la feina que fan les **entitats de tot tipus** existents avui dia en diferents àmbits com ara l'habitatge, l'educació, la cultura, l'esport i el lleure, entre d'altres. Quant a les associacions de veïns i veïnes tradicionals, al barri n'hi ha

dues: l'Associació de Veïns i Veïnes el Besòs i l'Associació de Veïns i Veïnes Maresme, que a més de recollir les principals inquietuds del veïnat relatives a la qualitat de vida (habitatge, espai públic, neteja, etc.) també donen suport a moltes activitats culturals que es desenvolupen al barri. La del Maresme actualment també aplega les comissions Aluminosis Besòs i Barri Net, molt actives en els temes de l'habitatge i la gestió de residus, respectivament.

A banda d'aquestes dues associacions, també hi ha diverses entitats que treballen de forma autònoma respecte de l'Administració o gestionant o dinamitzant diferents equipaments públics del barri. L'Associació en Xarxa, per exemple, és una entitat de referència que dinamitza el Pla de desenvolupament comunitari del Besòs-Maresme i el Casal de Barri. Tant el Pla comunitari com el Casal de Barri treballen per crear i consolidar una xarxa d'entitats veïnals amb l'objectiu d'enfortir el sentiment de comunitat.

Els habitants del Besòs i el Maresme presenten un important sentiment de pertinença al barri i una llarga tradició associativa

A més, és important remarcar la feina d'altres entitats com l'Associació de Dones Ambar Prim, creada fa més de 25 anys per promoure un paper més actiu de les dones en la vida social i cultural del barri; el Martinet Solidari, una escola popular d'educació contínua que fa una feina important amb els col·lectius en situació de més vulnerabilitat; l'Assemblea de Joves, implicada també en la vida comunitària i de la qual va néixer la comissió feminista La Poderosa; o l'Associació Zona Fòrum, que treballa per promoure el civisme a l'entorn del Fòrum.

Paral·lelament, tal com s'ha assenyalat, cal destacar diverses entitats que desenvolupen serveis per als col·lectius en situació de vulnerabilitat i persones en situació d'exclusió, per exemple, la Cooperativa Gregal, nascuda els anys seixanta com a projecte educatiu i que actualment centra la seva activitat en el servei de menjador

solidari, sense deixar de banda la implicació en altres iniciatives de suport mutu; la Fundació Pere Mitjans, que posa a l'abast de les persones amb discapacitat i de les seves famílies els recursos i suports personals perquè puguin desenvolupar-se i desenvolupar el seu projecte de vida; els Voluntaris per als grans, un projecte de voluntariat portat a terme per la Comissió d'Educació per a la Salut (veïns del barri, CAP Salut del Besòs, Centre de Serveis Socials del Besòs) del Pla de desenvolupament comunitari (PDC), i el Punt d'Informació Juvenil, que, entre d'altres, ofereix assessorament d'itineraris acadèmics, laborals i de mobilitat internacional.

Casal de Barri Besòs
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.2 | Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

6.2.2 | Serveis socials

Segons les dades de l'Àrea de Drets Socials, l'any 2018 el Centre de Serveis Socials Besòs va realitzar 5.960 atencions directes, entre les quals es van donar d'alta 730 nous usuaris i 1.403 usuaris reoberts. Això significa que el nombre d'atencions directes del Besòs i el Maresme va ser de 241 per cada 1.000 habitants, més del doble de les atencions requerides al districte de Sant Martí (105/1.000 hab.) i al conjunt de Barcelona (111/1.000 hab.). Aquestes dades mostren, simultàniament, un **increment i una cronificació de les situacions de vulnerabilitat** al barri.

En l'àmbit dels serveis socials, l'equipament de referència al territori és el Centre de Serveis Socials Besòs, situat a la rambla de Prim, i que forma part d'un mapa més ampli d'**equipaments, serveis i entitats en matèria de drets socials**. Entre d'altres, en formen part el Centre Ocupacional Besòs, el Centre Especial de Treball Femarec i el seu servei d'orientació, formació i inserció sociolaboral, el Centre de Dia Besòs i la Llar Residència Sàsser

(gestionats per la Fundació Pere Mitjans), el Servei de Suport Social de la Parròquia Sant Paulí de Nola i el Servei de Suport de la Parròquia Sant Pere Ermengol.

D'altra banda, **cal subratllar la tasca que fan altres entitats o projectes** en estreta col·laboració amb els serveis socials del barri. D'una banda, el Menjador Solidari Gregal, que reparteix aproximadament 250 àpats diaris mitjançant el conveni de col·laboració amb els Serveis Socials de l'Ajuntament. De l'altra, el punt d'atenció de la Xarxa de Resposta Socioeconòmica (XARSE) en col·laboració amb Barcelona Activa, que té com a objectiu oferir un acompanyament per accedir als recursos i ajuts existents a aquelles persones que han patit un empitjorament de les seves condicions de vida arran de la crisi sanitària de la Covid-19. Aquest servei té una gran demanda al Besòs i el Maresme, amb atencions que van des de la sol·licitud de l'ingrés mínim vital a sol·licituds per accedir a la prestació contributiva o al subsidi de desocupació. Finalment, la

Les dades de l'Àrea de Drets Socials mostren, simultàniament, un increment i una cronificació de les situacions de vulnerabilitat al barri

incorporació d'una educadora de serveis socials a l'equip dels perfils psicosocials dins els centres educatius públics del Besòs i el Maresme també ha estat cabdal per afavorir la coordinació entre Serveis Socials i els centres educatius i millorar l'atenció de les famílies usuàries de Serveis Socials.

Situació d'excepcionalitat per la Covid-19

S'ha de tenir present que la crisi sociosanitària ha fet incrementar les necessitats socials de la població i ha abocat moltes famílies a una situació de vulnerabilitat que no patien abans de la pandèmia. En aquest sentit, encara resta valorar les conseqüències de la crisi en totes les seves dimensions, però l'Ajuntament ja ha observat un augment dels usuaris dels serveis socials i les previsions per al futur més immediat segueixen sent de creixement. La vulnerabilitat afecta especialment les dones, i les atencions sovint estan relacionades amb les dificultats per pagar l'habitatge.

Centre Cívic i Centre de Serveis Socials Besòs
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.2 | Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

6.2.3 | Convivència

El barri del Besòs i el Maresme és un símbol del creixement urbà derivat de la immigració interna a l'Estat espanyol al voltant dels anys seixanta. De manera més recent (cap a finals del segle xx) ha patit noves dinàmiques migratòries i ha rebut una part important de població nascuda fora de l'estat, la qual cosa ha suposat una **revitalització demogràfica alhora que una transformació de la composició sociodemogràfica** i del mateix espai urbà (com ara el teixit comercial). L'evolució del mercat de l'habitatge ha estat un dels factors principals que expliquen l'arribada al barri de població estrangera en l'onada més recent.

Actualment al Besòs i el Maresme hi ha un 31,7 % de **població nascuda a l'estranger**, un percentatge que ha augmentat de forma continuada en els darrers cinc anys, i que suposa una proporció molt superior a la del districte de Sant Martí (19 %) i a la del conjunt de la ciutat (26,3 %). A més, cal considerar que aquesta taxa arriba a superar el 40 % o fins i tot el 50 % en algunes

seccions censals del Besòs i del nord-oest del Maresme. Segons les enquestes municipals, la llengua habitual del 72,1 % dels habitants del barri és el castellà, enfront del 20,2 % que parla català habitualment (un percentatge quinze punts inferior al del districte), mentre que un 7,7 % parla altres llengües. Al barri hi viuen persones de noranta-vuit nacionalitats diferents, que configuren un **espai profundament multicultural**, tot i que la principal procedència és el Pakistan, seguida de lluny del Marroc i la Xina. També hi ha un important contingent de població gitana, que és limítrof al barri de la Mina de Sant Adrià del Besòs. La població estrangera és majoritàriament masculina i jove, donat que un 58 % de les persones amb nacionalitat estrangera són homes, i l'edat mitjana s'estima al voltant dels 32 anys.

Tot i que existeixen alguns problemes de convivència entre persones de diferents ètnies i nacionalitats, hi ha un consens generalitzat entre els agents socials del barri que aquestes tensions no són alar-

mants i no suposen un perill imminent per a la convivència al barri. De fet, malgrat la rapidesa del canvi social, hi ha hagut un esforç important en els darrers anys per part d'aquests agents (com ara el Pla comunitari) per considerar aquesta nova realitat de la immigració estrangera i **treballar a favor d'una bona convivència**.

**Al barri hi viuen
persones de noranta-
vuit nacionalitats
diferents, que configuren
un espai profundament
multicultural**

La percepció d'inseguretat és un tema que preocupa. Les enquestes sobre serveis municipals de l'Ajuntament (2019) mostren que un 28,4 % de la població del Besòs, el Maresme i Provençals considera que la inseguretat és el principal problema que afecta el barri, seguit de molt lluny per la neteja (7,1 %) i l'accés a l'habitatge (6,5 %). Aquest percentatge està per sobre de la mitjana del districte (20,1 %). A més, un 9,1 % considera que la inseguretat és el problema que més li afecta personalment, només per darrere de l'atur. Finalment, és significatiu el fet que el 32,6 % de les persones enquestades atorguen un suspens a la gestió municipal en seguretat ciutadana al barri.

D'altra banda, des del Servei d'Intervenció a l'Espai Públic (SIEP) es desenvolupen diferents accions per **atendre preventivament les situacions de conflicte i millorar la seguretat i la convivència**, més concretament a través del Servei per a la Convivència de l'Espai Públic, sovint de forma coordinada amb el Pla de Barris. També cal esmentar la presència

dels agents cívics contractats a través de plans d'ocupació i els diferents programes adreçats a pal·liar els problemes de convivència, mitjançant l'obertura dels equipaments municipals i activitats a l'espai públic durant l'estiu, com ara el programa d'Estiu al barri, la dinamització de la Pista Esportiva Francesc Abad - La Besonense o el programa Patis oberts a l'IES Barri Besòs i l'Escola Eduard Marquina.

Convivència a l'espai públic
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.2 | Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

6.2.4 | Equipaments

En el moment de la seva construcció, el barri presentava una manca important d'equipaments i serveis públics, dels quals progressivament s'ha anat dotant, en gran part gràcies a la reivindicació veïnal. Actualment, el sòl destinat a equipaments és de 5,6 m²/hab., superior a la mitjana del districte (3,6 m²/hab.), però inferior a la de la ciutat (6,2 m²/hab.). Tot i així, cal tenir en compte que aquesta dada està molt influenciada per l'existència dels diversos **equipaments de ciutat ubicats a la zona del Fòrum**, a més de la superfície dedicada a equipaments esportius a la zona del Maresme. En efecte, encara hi ha **demandes per part del veïnat quant a nous equipaments o dotació de recursos dels existents**, com ara un espai per a joves o l'ampliació dels espais per a entitats i recursos del territori, entre d'altres.

Un dels equipaments de referència és el **Centre Cívic Besòs**, que desenvolupa un ampli ventall d'activitats culturals i socials i acull un treball multidisciplinari de la cultura del flamenc. A més de la pròpia sala d'actes, recentment s'ha incorporat també la Sala Carlos Díaz (de l'Institut Barri Besòs) com a sala de programació del centre cívic, després d'una important millora tècnica i estructural. Cal assenyalar que, tot i no tenir aquest vincle amb el centre cívic, l'Institut Rambla Prim també ha renovat els seus espais i l'antic gimnàs de l'institut s'ha habilitat com a sala polifuncional que pot acollir esdeveniments del barri.

A banda de les activitats pròpies, el centre cívic també és un punt de referència per a altres projectes i serveis, especialment projectes adreçats a joves (com ara el Punt

InfoJOVE Sant Martí o els projectes Treball als barris i A prop Jove de Barcelona Activa). També acull un altre equipament de referència del Besòs i el Maresme, la Biblioteca Ramon d'Alòs-Moner, que forma part de la Xarxa de Biblioteques Públiques de la Diputació de Barcelona i és gestionada pel Consorci de Biblioteques de Barcelona amb el suport del Districte de Sant Martí. En definitiva, la seva vinculació amb el territori i les activitats socioculturals del barri converteixen el centre cívic en un equipament de gran centralitat.

El Casal de Barri Besòs és, sens dubte, un nus central de la vida comunitària

El **Casal de Barri Besòs** és, sens dubte, un nus central de la vida comunitària gràcies al seu caràcter de proximitat i la relació amb les entitats del barri, amb una intensa activitat orientada a la dinamització social i el creixement del teixit associatiu del Besòs i el Maresme. A banda dels espais per a tallers o entitats, també acull nombrosos projectes de l'Ajuntament i del Pla de Barris, com ara el servei Concilia, el punt XARSE, el programa Impuls Jove o el programa d'Acompanyament al reagrupament familiar.

La **zona del Fòrum**, com ja s'ha assenyalat, acull alguns equipaments d'abast de ciutat: la Central del Circ, un espai de creació i formació continuada per a professionals del circ que ha creat un important vincle amb el barri i les seves escoles a través de diferents projectes emmarcats en el Pla de Barris, i el Museu de Ciències Naturals de Barcelona (abans conegut

Escola Bressol Diagonal Mar
Font: Ajuntament de Barcelona

com a Museu Blau), que acull diverses exposicions, una sala d'actes, un espai per a infants, tallers i una mediateca, a més del Terrat Viu amb prats mediterranis i basses d'aigua dolça que es pot visitar.

Finalment, la Cooperativa Gregal també disposa d'un local a la rambla de Prim, 22, que s'espera que es condicioni durant el 2021 amb la instal·lació d'una sèrie d'aules, de manera que es converteixi en un nou equipament de referència en l'àmbit de la formació.

Llistat d'equipaments:

Equipaments del Besòs i el Maresme

Equipaments administratius i de proveïment

1 Mercat del Besòs

Equipaments culturals i cívics

2 Centre Cívic Besòs

3 Biblioteca Ramon d'Alòs - Moner

4 Casal de Gent Gran Joan Maragall

5 Casal de Barri Besòs

6 Museu de Ciències Naturals de Barcelona

Equipaments socials i d'atenció a les persones

7 Centre de Serveis Socials Besòs

Equipaments sanitaris i assistencials

8 Centre d'Atenció Primària Besòs

9 Centre Fòrum (Consorci Mar Parc de Salut de Barcelona)

Equipaments educatius

10 Centre Educatiu Sant Gabriel

11 Institut Rambla Prim

12 Institut Barri Besòs

13 Escola Joaquim Ruyra

14 Escola Prim

15 Centre Educatiu Santa Maria dels Apòstols

16 Llar d'Infants Cascavell

17 Escola Eduard Marquina

18 Escola Concepción Arenal

20 Centre Educatiu Sagrat Cor Besòs

21 UPC - Campus Diagonal - Besòs

Equipaments esportius

22 Cistelles de Bàsquet - Pista Poliesportiva Rambla Prim

23 Camp de Futbol - Centre Esportiu Municipal Maresme

24 Centre Esportiu Municipal Maresme

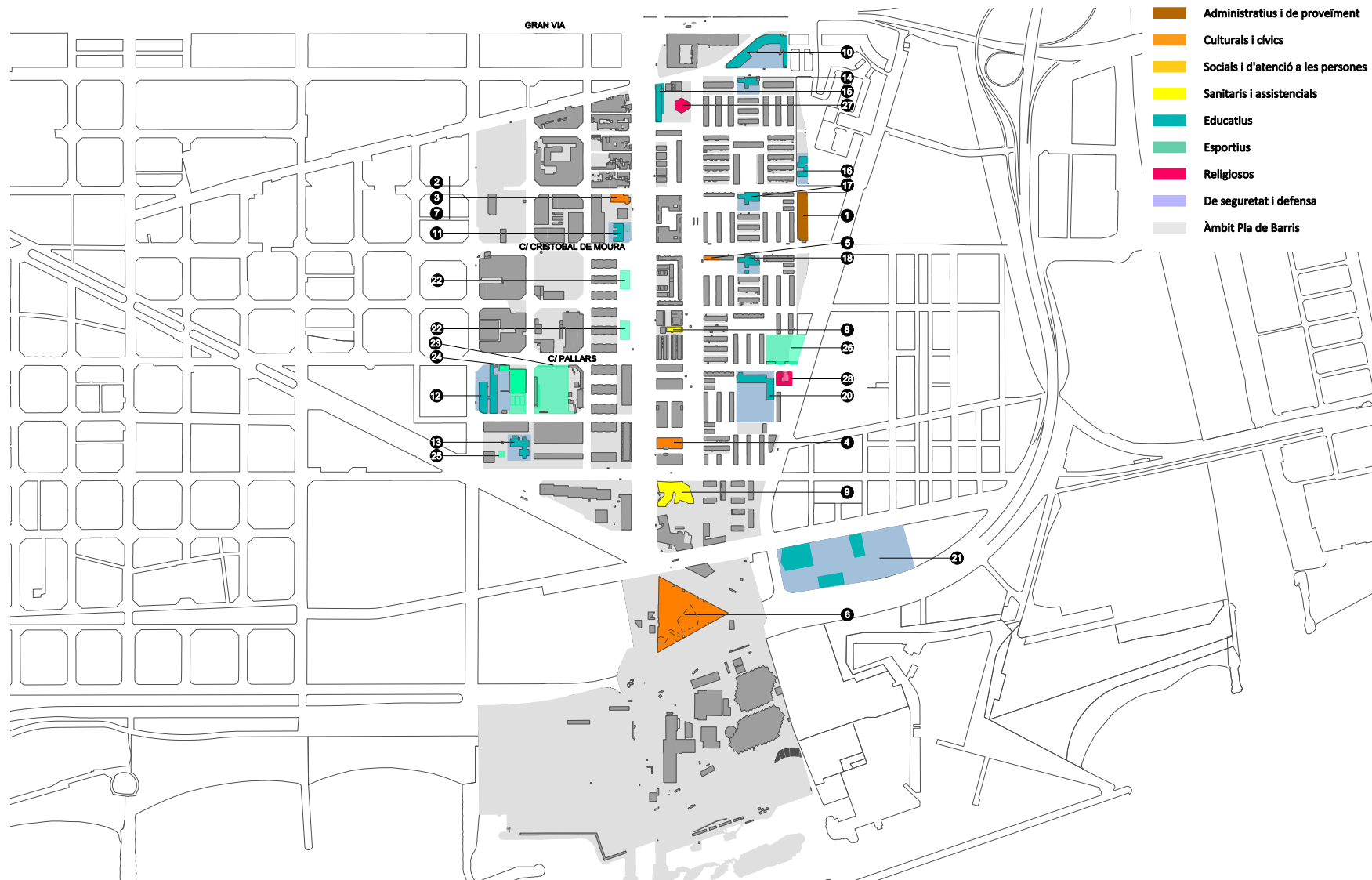
25 Pistes de Petanca - Pista Poliesportiva Municipal Joan Pujades

26 Complex Esportiu Francesc Abad

Equipaments religiosos

27 Parròquia Sant Paulí de Nola

28 Parròquia Sant Pere d'Armengol

Plànol d'equipaments
Font: Urbaning

6 | Anàlisi

6.3 | Habitatge

L'heterogeneïtat de l'espai urbà del Besòs i el Maresme dona lloc a un parc d'habitatges i un mercat immobiliari marcat per importants contrastos. El barri va néixer com a resposta a la demanda d'habitatge derivada de l'onada immigratòria dels anys cinquanta i seixanta a Barcelona, amb la construcció massiva i seriada d'immensos blocs d'habitatge (tant de promoció pública com privada). La construcció ràpida i intensiva i la mala qualitat dels materials va fer que la història del Besòs i el Maresme hagi estat marcada per les **mancances arquitectòniques**, que han estat font de conflicte entre les entitats veïnals i l'Administració pública des de finals dels anys setanta. Als problemes estructurals dels habitatges socials s'hi ha sumat el fet que la majoria d'aquests habitatges han passat progressivament a ser de propietat privada, amb uns propietaris que, individualment, no disposen dels recursos per revertir la degradació de les finques. Les principals patologies detectades han estat l'aluminosi i la carbonatosi, que han requerit (i segueixen requerint) actuacions de

manteniment i millora amb el suport de l'Administració.

Aquestes promocions d'habitatge inicials van donar lloc a una morfologia urbana constituïda per blocs aïllats de gran alçària (i separats per un espai públic segregat i de baixa qualitat), que conviuen amb algunes cases unifamiliars en renglera al polígon del Sud-Oest del Besòs. Al Maresme hi ha un petit reducte de cases unifamiliars construïdes als anys vint i trenta del segle passat, concretament en els passatges de Foret, Auger i Jubany. També hi ha una àrea de sòl industrial a la zona més propera al barri de Provençals del Poblenou, amb naus i solars sovint sense ús o pendents de transformació, i una altra gran àrea d'equipament d'escala metropolitana en el litoral, el Parc del Fòrum. En definitiva, **tant la morfologia urbana, com els usos principals, com el parc d'habitatges són considerablement heterogenis**.

Avui dia, en conjunt, el barri del Besòs i el Maresme presenta un **parc d'habitatges**

El barri va néixer com a resposta a la demanda d'habitatge derivada de l'onada migratòria dels anys cinquanta i seixanta

envellit amb una mitjana d'edat de 51,6 anys, perquè el 90 % dels habitatges es van construir entre els anys 1950 i 1980. És un dels barris de la ciutat amb pitjor estat de conservació dels edificis, ja que, segons el Cens d'edificis que es va realitzar el 2011, el 35,7 % presenta un estat deficient (un total de 310) o dolent (14).

L'estat del parc d'habitatges i el seu entorn tenen una conseqüència directa en el **valor cadastral** dels immobles. L'any 2019, el valor cadastral dels immobles del Besòs i el Maresme va ser de 547,1 €/m² de mitjana, molt per sota del valor del conjunt del districte de Sant Martí (879 €/m²) i gairebé la meitat del valor del conjunt de la ciutat (1.018 €/m²). Aquesta diferència, a més, s'ha accentuat profundament en els darrers anys, a causa de l'augment del valor a altres zones de la ciutat.

Tanmateix, mentre hi ha una part dels blocs en procés de degradació (on s'ubica la població amb menys recursos, sovint d'origen estranger), també hi ha un parc

Habitatges
Font: Ajuntament de Barcelona

d'habitatges renovat de qualitat mitjana en eixos específics, amb una demanda considerable per part de joves que s'independitzen i s'estimen més quedar-se al seu territori d'origen. Així doncs, alguns estudis parlen de “microsegregacions” que provoquen importants contrastos entre els diferents blocs d'edificis dins el mateix barri.

A més de l'envelliment i les patologies estructurals esmentades al principi, el Besòs i el Maresme presenta també **altres situacions de vulnerabilitat residencial i emergència habitacional**. D'una banda, en els darrers anys, l'obertura del mercat immobiliari ha anat acompanyada de processos especulatiu que han dificultat l'accés a l'habitatge d'una part de la població, fet que ha generat algunes situacions d'infrahabitatge. D'altra banda, el nombre d'habitants per habitatge (2,6)

es troba considerablement per sobre de la mitjana del districte i de la ciutat (2,2 i 2,0, respectivament). A més, la superfície mitjana dels habitatges és més reduïda (64 m², a diferència dels 78 m² de Barcelona), la qual cosa reflecteix una sobreocupació dels habitatges, ja que viuen moltes persones en habitatges més petits. Finalment, cal assenyalar l'existència d'habitatges ocupats (sobretot a la part sud-est), que en alguns casos generen conflictes amb els veïns i veïnes, i l'increment de la problemàtica dels desnonaments, que han deixat moltes famílies sense llar, mentre que els pisos han quedat a mans d'entitats financeres, tot i que tenen dificultats per trobar sortida en el mercat a causa del mal estat de conservació i la ubicació. També s'han d'assenyalar casos de vulnerabilitat residencial lligats a la pobresa energètica i l'impagament de subministraments.

Quant al **règim de tinença dels habitatges**, la proporció de persones que viuen en propietat és superior a la del conjunt de Barcelona, mentre que l'opció del lloguer és menys comuna per als habitants del Besòs i el Maresme. En qualsevol cas, el nombre de contractes de lloguer registrats a l'INCASÒL des del 2013 ha crescut significativament, tot i que amb variacions més acusades que al districte i a la ciutat. També ha crescut la compravenda d'habitatges al barri, es va incrementar un 84,7 % entre el 2013 i el 2018 (any en què es van produir 325 compravendes).

La presència de **pisos turístics** (com a mínim aquells registrats pel Servei d'Estadística de l'Ajuntament) el 2017 era del 4,4 %, amb un total de 368 habitatges publicitats a Airbnb. Aquest percentatge, que pot semblar baix, fa que el Besòs i el Maresme es si-

tuï en el lloc dinou dels setanta-tres barris de la ciutat, malgrat el seu escàs caràcter turístic (amb l'excepció de la zona del Fòrum).

Finalment, cal assenyalar que el barri compta amb el Servei de Suport a les Comunitats de Veïns i Veïnes, el qual desenvolupa una important funció en la promoció de la convivència i la intervenció en situacions de conflictes de naturalesa social que es donin a les comunitats de veïns.

Foto aèria
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.4 | Ocupació, impuls econòmic i economia social

6.4.1 | Renda familiar disponible

La crisi econòmica del 2008 va afectar significativament el mercat laboral i la protecció social de les famílies a tota l'Àrea Metropolitana, la qual cosa s'identifica com una de les principals causes de la forta **davallada dels ingressos de les llars i de l'empitjorament de les condicions materials de vida de la població en la darrera dècada**. Paral·lelament, els efectes de la crisi en la distribució de rendes van ser notables, ja que va fer augmentar manifestament les **desigualtats socioeconòmiques**.

En aquest context més ampli, l'àmbit Besòs s'erigeix com una àrea amb major presència de població amb rendes baixes i intermèdies. Per això, l'impacte de la crisi del 2008 va ser especialment rellevant i va aprofundir en les desigualtats ja existents. Així, diversos indicadors que mesuren la pobresa i la privació material (tant en termes monetaris com en termes d'accés als béns bàsics de consum) confirmen que les condicions de vida de la població són més adverses que al conjunt de l'àrea metropolitana. I, malauradament,

es pot preveure que els impactes negatius sobre les rendes més baixes es reproduïxin amb l'actual crisi sociosanitària ocasionada per la Covid-19.

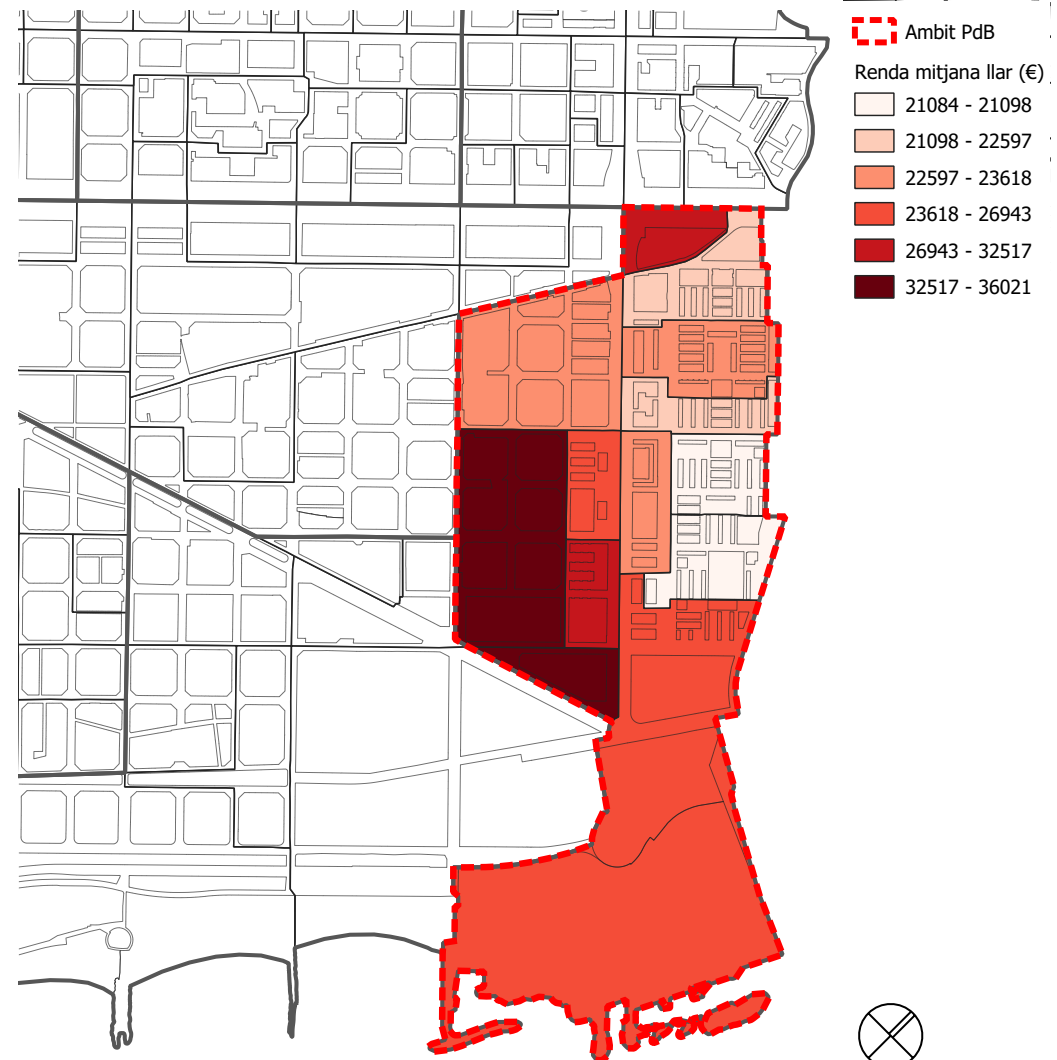
Si s'observen els indicadors econòmics més recents disponibles, l'**índex de renda familiar disponible** (IRFD) del barri corresponent a l'any 2017 s'ubica a un 60,4, bastant per sota de les mitjanes del districte de Sant Martí (88,1) i de la ciutat (100). Després dels efectes de la crisi del 2008 (que va fer assolir mínims de 52,4 el

Evolució anual de l'índex de renda familiar disponible (2008-2017)										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
el Besòs i el Maresme	61,1	53,7	53,6	52,9	52,4	53	58,9	54,4	54,7	60,4
Districte de Sant Martí	87,5	83,7	81,5	80,7	79,6	80,6	85,6	86,5	87,1	88,1
Barcelona	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Font: Ajuntament de Barcelona. Oficina Municipal de Dades

2012, cosa que va accentuar les desigualtats respecte d'altres barris de la ciutat), l'IRFD del Besòs i el Maresme encara no s'ha recuperat als nivells previs. Actualment és el setzè barri de la ciutat amb la renda familiar disponible més baixa.

En dades absolutes, la **renda mitjana per persona** es situa a 9.886 € (enfront dels 15.755 € de la ciutat), mentre que la renda mitjana per llar és de 26.329 €, més de deu mil euros inferior a la mitjana de Barcelona (37.881 €). Amb tot, cal destacar que s'aprecien grans desigualtats de renda entre seccions censals (des de 21.000 a 36.000 €), amb les rendes més altes ubicades a la zona sud del Maresme i a tocar de la Gran Via, la qual cosa torna a deixar en evidència les **desigualtats internes** presents al barri.

Renda familiar per llar i per secció censal (2017)
Font: Urbaning

6 | Anàlisi

6.4 | Ocupació, impuls econòmic i economia social

6.4.2 | Activitat comercial

L'activitat comercial al Besòs i el Maresme és considerablement fràgil, amb una **baixa implantació d'establiments comercials** en proporció a la superfície cadastral total destinada a activitat, la qual cosa constitueix una dificultat per a la dinamització i reactivació econòmica del barri, així com per a la creació de circuits econòmics de proximitat. La superfície destinada a usos comercials representa només el 2,4 % del total, una proporció molt menor que la del districte de Sant Martí (7 %) i del conjunt de Barcelona (7,4 %). L'activitat comercial es concentra a eixos molt concrets, sobretot a la rambla de Prim, però també als carrers de Llull, Alfons el Magnànim, Xavier Nogués i Maresme. També hi ha un mercat ambulant els dissabtes ubicat al carrer d'Alfons el Magnànim.

Al nord del barri hi ha el **Mercat Municipal del Besòs**, construït el 1968, que constitueix un punt important a nivell comerci-

al, tot i que es va detectar una necessitat de modernització i major permeabilitat en relació amb l'entorn per tal de potenciar-ne la capacitat comercial. El 2017 des de l'Institut Municipal de Mercats i el Pla de Barris, es va iniciar la primera fase de remodelació, amb una reordenació comercial i una millora dels magatzems a l'interior, i ara resten pendents les actuacions a l'exterior, concretament la millora dels accessos i la renovació de la façana.

En relació amb els locals comercials ubicats en planta baixa arreu del barri, un 41,5 % està destinat a serveis (especialment bars i restaurants), mentre que un 26,5 % correspon a comerç al detall, amb un predomini dels establiments alimentaris i d'equipament personal, com sol ser habitual. També hi ha un volum destacat de locals sobre els quals no es disposa d'informació o estan buits (23,6 %), una dada que probablement augmentarà per les

conseqüències de la pandèmia, com ja és visible en moltes zones del barri. Aquest desert comercial contrasta amb l'important pol de consum que representa el centre comercial Diagonal Mar, ubicat al límit sud, un dels centres comercials més grans de Catalunya que també acull oferta d'oci.

Hi ha hagut diferents **iniciatives adreçades a promoure el comerç de proximitat**, tant per part d'agents privats del sector com per part de l'Administració. D'una banda, l'Associació de concessionaris del Mercat Municipal, l'Associació de Comerciants Xavier Nogués i l'Associació de Comerciants del 019 van signar un conveni de col·laboració amb unes línies d'actuació comunes per a millorar la competència dels comerços i atraure els veïns i veïnes als establiments del barri, amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona. D'altra banda, el Pla de desenvolupament econòmic de Sant Martí també treballa per a

establir un full de ruta per a la dinamització i transformació socioeconòmica del districte, on participen l'equip de govern i tècnic del Districte, Barcelona Activa, la direcció de Comerç, el Comissionat d'Economia Social i Solidària i el Pla de Barris. Des d'aquest espai s'han impulsat o coordinat diverses accions de promoció del comerç de proximitat, com ara mostres, càpsules formatives, campanyes de Nadal i el programa de subvencions Impulsem el que fas. Actualment, una de les iniciatives que s'està desplegant per a la promoció del comerç és la campanya "Li toca al barri", basada en l'ús d'una moneda local, el rec (recurs econòmic ciutadà), amb l'objectiu d'estimular el consum en els comerços de proximitat de l'Eix Besòs.

Espai comercial
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.4 | Ocupació, impuls econòmic i economia social

6.4.3 | Distribució d'atur

El Besòs i el Maresme és un barri estructuralment castigat per la desocupació, amb una taxa d'atur superior a la mitjana de la ciutat i del districte de Sant Martí, tot i que no es troba entre els barris amb els índexs més alts de Barcelona. Va ser després de la crisi del 2008 quan es va disparar el percentatge de persones aturades, va superar el 15 % el 2013. L'àmbit Besòs és, de fet, un dels territoris de la conurbació de Barcelona que més va acusar les darreres recessions econòmiques.

Posteriorment a aquesta crisi, les taxes d'atur van anar reduint-se fins al 2020. Tot i això, **la pandèmia ha tornat a agreujar la situació de l'atur**, ja que ha portat moltes persones a perdre els seus llocs de treball temporalment o permanentment. Les dades del desembre del 2020 mostren un augment significatiu de les taxes de desocupació al barri, amb un 11 % de població activa a l'atur, cosa que representa una pujada de 2,7 punts respecte del gener del 2020. Aquest percentatge és considerablement superior al de la mitjana de Bar-

celona (8,6 %), on també són paleses les conseqüències de la Covid-19. Cal de tenir en compte, a més, que en aquesta taxa no s'inclouen els treballadors i treballadores sotmesos a un expedient de regulació temporal d'ocupació i que es troben també en una situació de vulnerabilitat laboral.

El desembre del 2020 hi havia, concretament, 1.907 persones aturades al Besòs i el Maresme, de les quals 994 eren dones (52,1 %) i 913 homes (47,9 %). Entre les persones aturades, més del 42 % porta més de dotze

Evolució de l'atur registrat entre la població de 16 a 64 anys									
	mitjana 2013	mitjana 2014	mitjana 2015	mitjana 2016	mitjana 2017	mitjana 2018	mitjana 2019	mitjana 2020	Var. 2013- 2020
el Besòs i el Maresme	14,7%	14,1%	9,4%	11,2%	10,1%	9,1%	8,4%	10,1%	-4,6%
Districte de Sant Martí	11,5%	10,8%	9,8%	8,6%	7,8%	7,3%	6,9%	8,5%	-3,0%
Barcelona	10,5%	9,9%	11,6%	7,9%	7,1%	6,7%	6,4%	7,9%	-2,6%

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

mesos a l'atur, un percentatge que també ha augmentat de forma preocupant el darrer any.

Des del Districte de Sant Martí s'ha promogut l'ocupació i la inserció laboral de persones en situació de vulnerabilitat a partir de la col·laboració amb Barcelona Activa i el Servei d'Ocupació de Catalunya, establint **plans ocupacionals**. A més, després de l'arribada de la pandèmia, el Besòs i el Maresme ha estat un dels barris de la ciutat on s'ha habilitat el servei **Xarxa de Resposta Socioeconòmica (XARSE)** amb l'objectiu de facilitar l'accés de la població del barri als recursos existents i acompanyar-la en els tràmits per demanar ajudes excepcionals de les administracions públiques.

Atur registrat (desembre 2020)				
	Nombre d'aturats registrats	% d'aturats	Repartiment per sexes	
			Dones	Homes
el Besòs i el Maresme	1.907	11,0%	52,1%	47,9%
Districte de Sant Martí	14.367	9,1%	53,2%	46,8%
Barcelona	93.842	8,6%	52,8%	47,2%

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

El Besòs i el Maresme és un barri estructuralment castigat per la desocupació, amb una taxa d'atur superior a la mitjana de la ciutat i del districte

6 | Anàlisi

6.4 | Ocupació, impuls econòmic i economia social

6.4.4 | Economia social i solidària

Al Besòs i el Maresme hi ha alguns projectes destacats vinculats a l'economia social i solidària, especialment en el cooperativisme. És precisament en aquest àmbit on destaca la **Cooperativa Gregal**, que ha esdevingut una de les entitats de referència al barri gràcies al seu paper tant en el passat com en l'actualitat. Articulada inicialment a través de la pionera Escola Gregal, que es va fundar l'any 1960 i va esdevenir un experiència pedagògica de primera magnitud a la ciutat, la cooperativa ha estat profundament implicada en les lluites socials del barri, des de l'autogestió i l'obrerisme llibertari. En els darrers anys, Gregal ha adoptat una funció molt enfocada al suport mutu. Actualment,

reconvertit en Menjador Solidari Gregal, dona resposta a les necessitats alimentàries d'unes 250 persones al dia, amb unes instal·lacions renovades i un equip professionalitzat, i amb el suport de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona i del Pla de Barris.

El projecte de Gregal també inclou una vessant comunitària i d'ampliació de la seva base social. S'espera que els espais de Gregal siguin oberts al barri, i així convertir els seus locals en espais d'organització i cohesió veïnal. A més, Gregal està treballant en la creació d'un nou equipament en l'àmbit de la formació i la inclusió laboral.

La Cooperativa Gregal ha esdevingut una de les entitats de referència al barri gràcies al seu paper tant en el passat com en l'actualitat

Tramvia
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.5 | Espai públic i accessibilitat

6.5.1 | Planejament urbanístic

El Besòs i el Maresme neix originàriament com a dos nuclis ben diferenciats, si bé ambdós van ser concebuts com a barris dormitori per a la població treballadora. En efecte, el barri **ha heretat la trama urbana d'aquella construcció urgent i intensiva d'habitatges** a finals dels anys cinquanta i els anys seixanta, constituïda principalment per polígons d'habitatges que deixen grans espais entre si. Tot i això, i gràcies en gran part a la lluita veïnal, actualment presenta una millora significativa tant en allò referent a la dotació d'equipaments i serveis com en la seva integració amb la resta de la ciutat.

A nivell de planejament urbanístic, igual que a la resta de la ciutat, el punt de partida pels nuclis del Besòs i el Maresme va ser el **Pla general metropolità** (PGM), del juliol del 1976, així com el planejament general i derivat aprovat d'ençà que ha cercat desenvolupar el PGM. Als anys vuitanta i noranta van arribar les grans **transformacions urbanístiques derivades de la capitalitat olímpica** de Barcelona, que van tenir un impacte important en el districte de Sant Martí, i molt especialment en el barri veí del Poblenou.

En aquesta transformació urbanística s'ha d'emmarcar, també, la **planificació del 22@Barcelona**, on s'inclou una part del territori actual del barri (més concretament l'extrem oest del Maresme, que va ser objecte d'un Pla especial de reforma interior específic). Després dels Jocs Olímpics, l'Ajuntament va capitalitzar l'aprenentatge de la cooperació entre els sectors públic i privat i va planificar el desenvolupament d'aquest nou clúster urbà, que implicava la modificació del PGM. Així, la modificació del juliol del 2000 va regular la renovació d'aquestes zones industrials i va obrir el camí a la posterior modificació del Pla especial de protecció del patrimoni arquitectònic històric artístic de la ciutat de Barcelona (2006) per mantenir la tipologia d'edificis industrials en aquest mateix sector. La gran intervenció urbanística i

lupament d'aquest nou clúster urbà, que implicava la modificació del PGM. Així, la modificació del juliol del 2000 va regular la renovació d'aquestes zones industrials i va obrir el camí a la posterior modificació del Pla especial de protecció del patrimoni arquitectònic històric artístic de la ciutat de Barcelona (2006) per mantenir la tipologia d'edificis industrials en aquest mateix sector. La gran intervenció urbanística i

Planejament urbanístic				
		el Besòs i el Maresme	Districte de Sant Martí	Barcelona
Sòl residencial	m ²	281.065	2.887.606	27.465.210
	% respecte total àmbit	23,7%	27,8%	27,1%
	m ² /hab	11,40	12,03	16,64
Sòl d'equipaments	m ²	130.881	872.340	10.273.156
	% respecte total àmbit	11,0%	8,4%	10,1%
	m ² /hab	5,31	3,63	6,22
Sòl de parcs urbans	m ²	275.471	1.857.575	13.614.327
	% respecte total àmbit	23,2%	17,9%	13,4%
	m ² /hab	11,17	7,74	8,25
Superfície total àmbit	m ²	1.185.387	10.386.477	101.357.926

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

Plànol del planejament urbanístic vigent
Font: Urbaning

econòmica del districte 22@ i de la nova Diagonal fins al litoral del Besòs va significar una nova etapa de planificació, amb una contestació veïnal important que va dur a terme iniciatives de preservació, no només del patrimoni arquitectònic (amb el recinte històric de Can Ricart com a reivindicació central), sinó també dels valors culturals i històrics de la Barcelona industrial. Les darreres planificacions del 22@ preveuen que, en els propers anys, la zona pugui acollir noves implantacions residencials i d'equipaments, així com zones verdes.

L'altre focus de transformació del barri ha estat el litoral, concretament la zona del **Parc del Fòrum**, construït per al Fòrum Universal de les Cultures 2004 en el llinard amb el veí municipi de Sant Adrià de Besòs, en l'antic emplaçament del Camp de la Bota. En aquest cas, la seva transformació va possibilitar la recuperació del front marítim septentrional de la ciutat, la culminació de l'arribada de l'avinguda Diagonal al mar i la integració a la trama urbana de la depuradora i la planta inci-

neradora del Besòs. Tot i que el Fòrum Universal de les Cultures es va celebrar en un recinte tancat, l'operació urbanística va constar de diferents projectes localitzats en unes 30 hectàrees entre la confluència de l'avinguda Diagonal, la rambla de Prim i la desembocadura del Besòs. L'actual Parc del Fòrum conserva la petjada d'aquella profunda transformació (l'esplanada i alguns edificis i equipaments com el Centre de Convencions Internacional de Barcelona o l'edifici Fòrum, que avui dia acull el Museu de Ciències Naturals de Barcelona). Altres equipaments van arribar més tard, com la Central del Circ o el Campus Diagonal-Besòs de la Universitat Politècnica de Catalunya. Aquest últim, inaugurat el 2016 i encara en procés d'ampliació, és un dels motors de transformació d'aquesta zona entre Barcelona i Sant Adrià de Besòs; recentment es va produir l'obertura d'una zona verda i de lleure de més de 20.000 m² i està previst que en el futur aculli un nou edifici per a centres i grups de recerca i un nou espai per a empreses del sector de la sostenibilitat.

En qualsevol cas, el procés de transformació d'aquesta zona del litoral no ha arribat a penetrar en el barri del Besòs i el Marisme, i les noves trames urbanes es perceben com a autèntiques **barreres per a la connexió amb el litoral**. De la mateixa manera, malgrat els vincles socials i culturals del passat, la planificació del 22@ compartida en l'actualitat, els contrastos amb el Poblenou i el seu front marítim són cada cop majors.

El procés de transformació del litoral no ha arribat a penetrar en el barri i les noves trames urbanes es perceben com autèntiques barreres

6.5.2 | Densitat de població

El Besòs i el Maresme és un barri **altament densificat** (839 habitants per hectàrea residencial el 2019), amb una densitat de població lleugerament superior a la del districte (831 hab./ha) i, sobretot, molt superior a la mitjana de la ciutat (590 hab./ha). Aquesta densitat està estretament relacionada amb la seva trama urbana (on els blocs de pisos sovint assoleixen les set o vuit plantes) però també amb el **nombre d'habitants que ocupen cada habitatge**, ja que la mitjana del barri es troba entorn dels 2,6 habitants/habitatge, molt per sobre de la mitjana del districte (2,2) i de la ciutat (2,0). Això significa que cada habitant del barri té disponible una superfície d'habitatge (26,5 m²/habitant) molt menor que la que tenen els habitants de Barcelona com a mitjana (38,4 m²/habitant) i, per tant, habiten en condicions de major amuntegament.

Aquesta densitat de població neta ha patit diversos daltabaixos en els darrers anys, però globalment s'ha reduït de forma significativa en la darrera dècada (era de 906 hab./ha el 2011). Actualment hi ha diferents zones del barri que destaquen per les altes densitats netes, concretament la zona de grans blocs a tocar de la Gran Via i la zona central de la rambla de Prim a banda i banda (costat Maresme i costat Besòs).

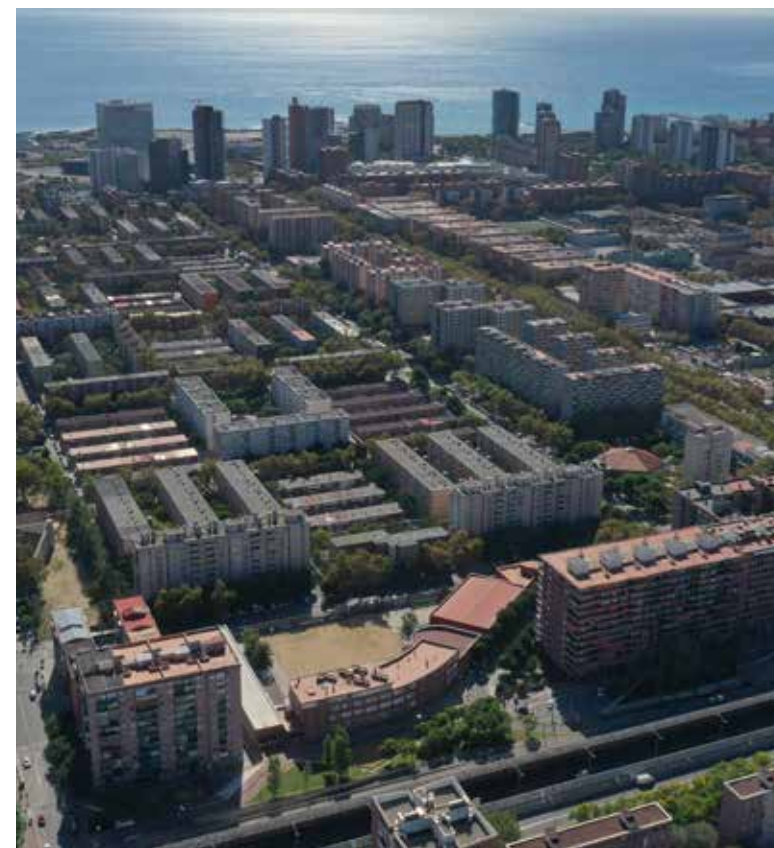

Foto aèria
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.5 | Espai públic i accessibilitat

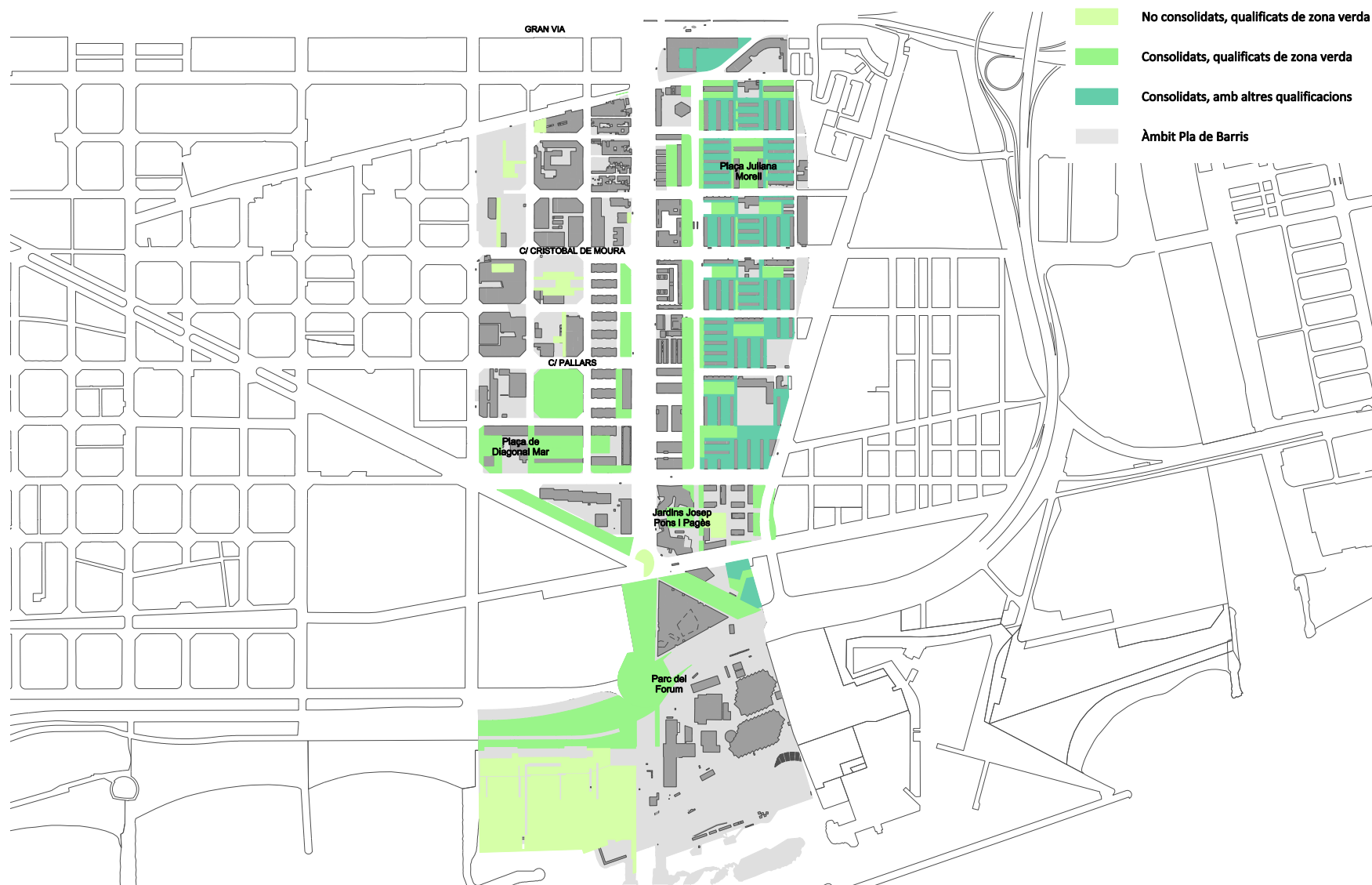
6.5.3 | Espais lliures i jocs infantils

La proporció d'espai públic al Besòs i el Maresme no mostra una manca significativa per habitant en el seu conjunt, però sovint es tracta d'un **espai públic de baixa qualitat amb una manca de definició dels seus usos**. De la mateixa manera, cal tenir en compte que existeixen grans extensions d'espai públic que no acullen, habitualment, usos quotidians i familiars dels veïns i veïnes del Besòs i el Maresme, com ara tota la zona del Parc del Fòrum. L'accés al Parc ve trencat per una **connexió i permeabilitat deficient entre el final de la rambla de Prim i l'esplanada del Fòrum**, que a més es presenta com un espai poc amable per als usos veïnals, tot i l'obertura recent d'una nova zona verda a la vora del campus de la UPC. D'aquesta manera, el barri perd també la mateixa connexió amb el mar, que podria representar un espai d'oci de qualitat.

En qualsevol cas, la gran extensió de sòl del Fòrum catalogada com a parc urbà, amb la zona del Maresme que limita amb Provençals del Poblenou, fa que augmenti la taxa mitjana de sòl de parcs urbans per habitant (11 m²/hab.) al conjunt del Besòs i el Maresme, que acaba sent superior a la del districte i a la de la ciutat. Sense considerar la secció corresponent a la zona del Fòrum, del qual el veïnat fa un ús limitat com a parc urbà, la **proporció de sòl de parcs urbans** per habitant disminueix fins als 4,7 m²/hab., molt per sota de les dades del conjunt de Sant Martí (7,7 m²/hab.) i de Barcelona (8,2 m²/hab.). A més, s'han de tenir en compte les grans desigualtats internes per seccions censals.

Tot i això, al barri hi ha algunes zones d'espai públic de qualitat i amb diversitat d'usos com la rambla de Prim, que va ser rehabilitada abans dels Jocs Olímpics del 92 i que actualment constitueix l'eix principal quant a activitat comercial i trànsit de vianants. A banda de la rambla de Prim, també hi ha algunes zones arbrades en els espais intermedis entre habitatges, però l'espai viari exerceix una empremta rellevant al barri, amb la qual cosa s'aprecia més aviat un **predomini del vehicle privat i pocs espais de passeig verd**. De fet, diverses associacions de veïns del districte assenyalen la manca de zones verdes al Besòs i el Maresme i reclamen un gran espai verd als solars en desús que hi ha

Existeixen grans extensions d'espai públic que no acullen, habitualment, usos quotidians i familiars

Plànol d'espais lliures i jocs infantils
Font: Urbaning

6 | Anàlisi

6.5 | Espai públic i accessibilitat

entre l'avinguda Diagonal i la rambla de Prim (on el pla urbanístic del 22@ preveu la construcció d'edificis, principalment d'oficines) que pugui acollir jocs d'infants i joves, horts urbans i circuits esportius.

En resum, l'espai públic del barri mostra avui dia mancances importants, ja sigui per la quantitat com per la qualitat, tot i la proximitat del Parc del Fòrum i de l'existència d'espai públic a l'interior del barri.

Espais lliures	
	El Besòs i el Maresme
Qualificats de zona verda	19,80 ha
No consolidats	
Qualificats de zona verda	16,74 ha
Consolidats	
No qualificats de zona verda	7,89 ha
Consolidats	

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades

6.5.4 | Xarxa viària, de bici i de transport públic

Malgrat les importants deficiències del passat quant a la integració del barri a la ciutat, actualment el Besòs i el Maresme presenta, en general, una **bona connexió tant interna com amb la resta de la ciutat**. Tanmateix, la integració amb el municipi veí de Sant Adrià del Besòs (com també amb els sistemes d'espais verds ubicats als límits del barri, concretament el Parc del Besòs i el del Fòrum) és encara deficient, degut principalment a les grans infraestructures de transport que transcorren entre el límit municipal i el riu Besòs. A més, encara hi ha una demanda veïnal de millora del transport, les infraestructures i les comunicacions, que va quedar reflectida en les darreres enquestes sobre serveis municipals (2019).

Avui dia, la mobilitat al Besòs i el Maresme en **transport públic** es fa, principalment, a través de la xarxa de metro, tramvia, i bus, mentre que per a la mobilitat en vehicle privat el barri disposa d'un ràpid accés a la ronda del Litoral. La construcció del barri com a nucli dormitori va fer que les

infraestructures de transport arribessin més tard que a altres zones de la ciutat. Les estacions de la línia 4 del metro van ser inaugurades a principis dels anys vuitanta, tot i que la connexió de l'estació de La Pau amb la línia 2 no va arribar fins al 1997. El Pacte nacional per a les infraestructures i el Pla director d'infraestructures 2009-2018 de l'Autoritat del Transport Metropolità preveien l'ampliació de la línia 8 del metro de Barcelona fins al Parc del Besòs, passant per l'estació de Besòs Mar, però de moment no s'ha dut a terme. Quant al Trambesòs, el tramvia que enllaça la ciutat de Barcelona amb els municipis veïns de Sant Adrià de Besòs i Badalona, té una cobertura important tant al barri com al conjunt del districte, de manera que permet una bona connexió metropolitana en transport públic: la línia T4 (inaugurada el 2004) arriba al Maresme i el Fòrum des de la Diagonal per continuar fins a l'estació de Sant Adrià, mentre que la T5 i T6 (inaugurades el 2006 i 2008, respectivament) fan un recorregut per la Gran Via i travessen el barri fins al Parc de Besòs. La xar-

xa d'autobús urbà, per la seva banda, està formada per tretze línies diürnes i tres de nocturnes, tot i que la **supressió en els darrers anys d'algunes línies** (com ara la línia 36, que comunicava els diferents barris de l'Eix Besòs entre si i amb l'Hospital del Mar) ha suposat algunes queixes veïnals. Les estacions de Bicing del barri es troben sobretot a les proximitats del litoral i a l'eix de la rambla de Prim. Els primers anys d'implantació de les estacions es van produir nombrosos problemes d'incivisme amb les infraestructures, però actualment es tracta d'un servei l'ús del qual s'ha normalitzat, amb un 14,1 % de població usuària al barri.

Carril bici
Font: Ajuntament de Barcelona

6 | Anàlisi

6.6 | Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

6.6.1 | Contaminació

Millorar la qualitat de l'aire és un dels reptes més importants en matèria de salut que té per davant la ciutat de Barcelona, un repte directament vinculat als riscos del canvi climàtic. Tot i així, el barri del Besòs i el Maresme presenta nivells de **contaminació de l'aire** més baixos que els del conjunt de Barcelona: el nivell anual mitjà de NO₂ (diòxid de nitrogen) el 2017 va ser de 35-40 µg/m³, inferior al del districte i de la ciutat (45-50 µg/m³), el mateix que el nivell de PM₁₀ (material particulat de 10 micres o menys de diàmetre), 20-25 µg/m³ al barri i 25-30 µg/m³ al districte i a la ciutat. Aquestes dades moderadament positives són conseqüència de la situació geogràfica del barri, que rep la influència de la proximitat del mar.

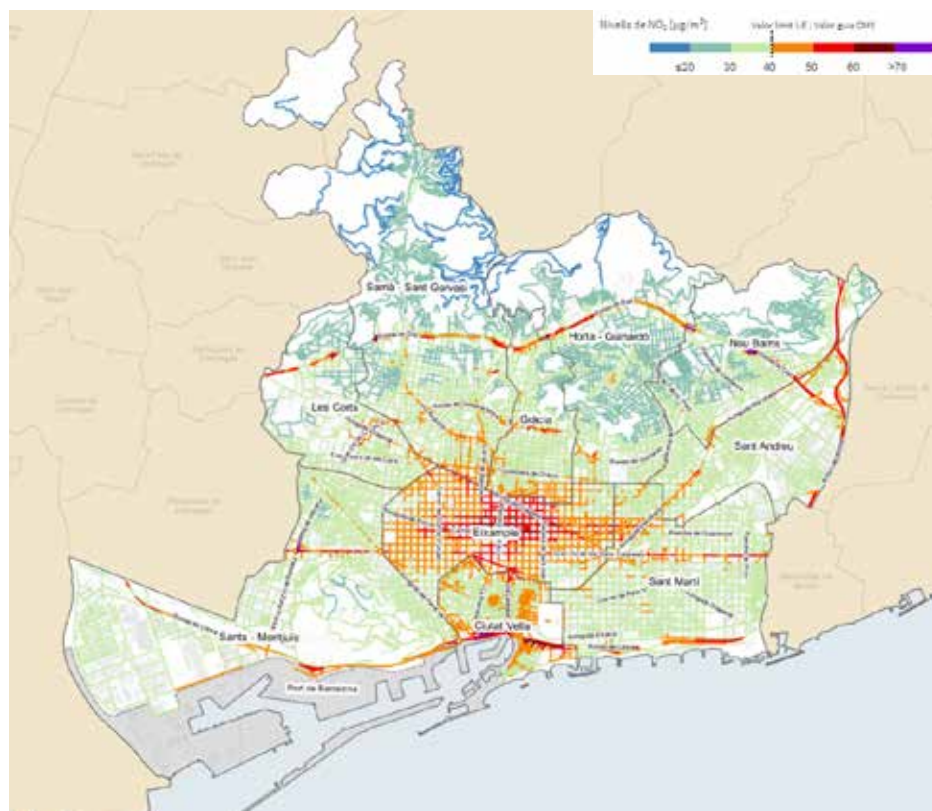
Per contra, la **contaminació acústica** del Besòs i el Maresme supera de sis punts els nivells de Sant Martí i de Barcelona, amb un 40,6 % dels carrers amb soroll mitjà diürn. Gairebé la meitat de la població del

barri està exposada a soroll nocturn (superior a 55 dB), mentre que al districte i a la ciutat no arriba a la tercera part.

Quant a la **contaminació de les aigües**, al Parc del Fòrum s'ubica l'estació de sanejament d'aigües residuals i pluvials del Besòs, la depuradora amb major capacitat de processament de tot Catalunya, que dona servei a més de la meitat de la població de l'Àrea Metropolitana. Aquesta instal·lació, amb les millores progressives que ha tingut, ha contribuït a la recuperació del litoral i la reducció dels impactes ambientals, però té previst un nou projecte de remodelació que pretén millorar la mitigació de les males olors derivades del procés de depuració.

Un altre problema ambiental és la **gestió dels residus i la neteja dels carrers**, tot i els esforços que s'han fet des d'algunes entitats veïnals i la mateixa Administració.

Segons les darreres enquestes municipals, la millora de la neteja és la tercera qüestió més sol·licitada per la població del Besòs i el Maresme a l'Ajuntament, per darrere la facilitació de l'accés a l'habitatge i la millora del transport. La comissió veïnal Besòs-Maresme, barri net fa una feina intensa per apropar el barri al residu zero, mitjançant fires i activitats d'educació ambiental i de divulgació científica.

La contaminació acústica del Besòs i el Maresme supera de sis punts els nivells de Sant Martí i de Barcelona

Plànol dels nivells de NO_2 a Barcelona
Font: Ajuntament de Barcelona (Qualitat de l'aire)

6 | Anàlisi

6.6 | Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

6.6.2 | Resiliència

La Mesura de govern de resiliència urbana es va presentar, el 2016, a la Comissió d'Ecologia, Urbanisme, Infraestructures i Mobilitat, i va ser aprovada amb el consens de tots els grups polítics municipals. Aquesta mesura de govern incorpora els principis del **model de resiliència de Barcelona** i el conjunt d'actuacions que s'estan duent a terme dins aquest àmbit. Cal entendre la resiliència aplicada a l'àmbit urbà com la capacitat de les ciutats per prevenir o minimitzar l'impacte de situacions excepcionals d'emergència o incidències puntuals provocades, indistintament, per causes naturals, antròpiques o tecnològiques.

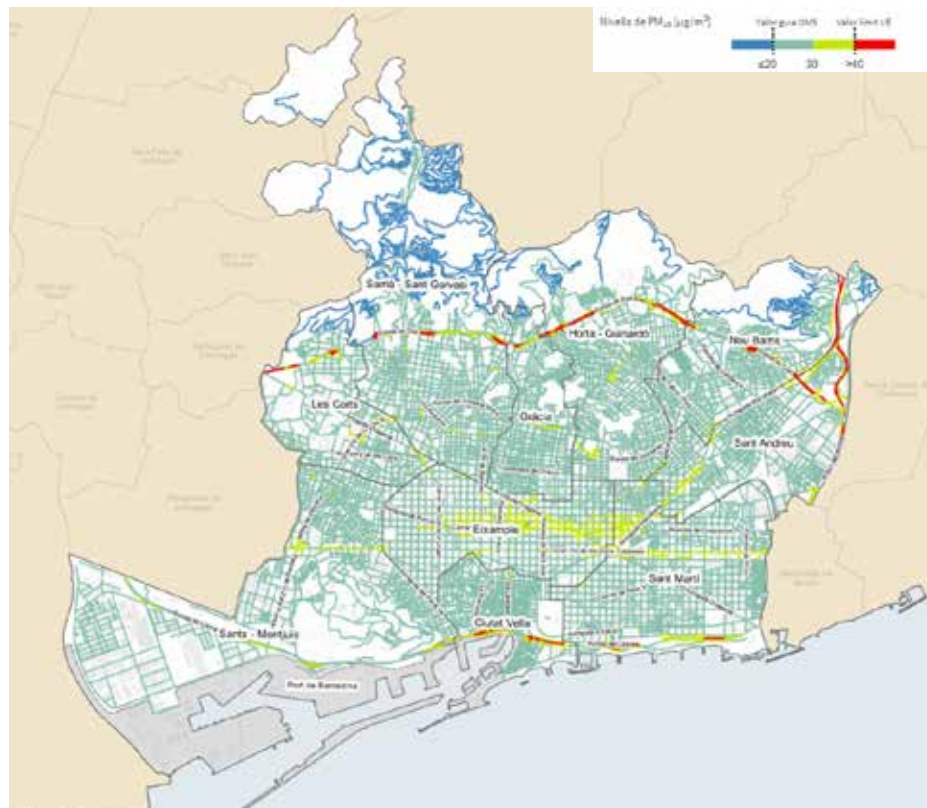
L'adveniment de la Covid-19 durant el primer trimestre del 2020 ha fet palesa la necessitat de la ciutat de seguir treballant

amb la implantació d'estratègies de resiliència en el diversos sectors de la ciutat, serveis tècnics, infraestructures, mobilitat, serveis socials, etc. Però també els episodis de pluja o calor intensa registrats durant els darrers anys són un exemple d'aquesta necessitat. El desplegament del programa del Pla de Barris al Besòs i el Maresme no podrà ser aliè a aquesta realitat, cosa que farà necessari incorporar, de manera transversal, la resiliència en el conjunt d'actuacions que es desenvolupin.

El barri pateix d'una limitació important quant a **superfície destinada a zones verdes**, que tenen una funció fonamental en la regulació del risc d'inundacions i d'episodis de calor. Tot i així, també està envoltat d'alguns **espais d'alta importància ambiental**, com el mateix mar Mediterrani o el

Parc Fluvial del Besòs. A més, la ubicació al barri del **Museu de les Ciències Naturals de Barcelona** suposa, sens dubte, una oportunitat de creació de sinergies per treballar en l'àmbit de la sostenibilitat i la resiliència urbana.

El barri pateix una limitació important quant a superfície destinada a zones verdes

Plànol dels nivells de PM₁₀ a Barcelona
Font: Ajuntament de Barcelona (Qualitat de l'aire)

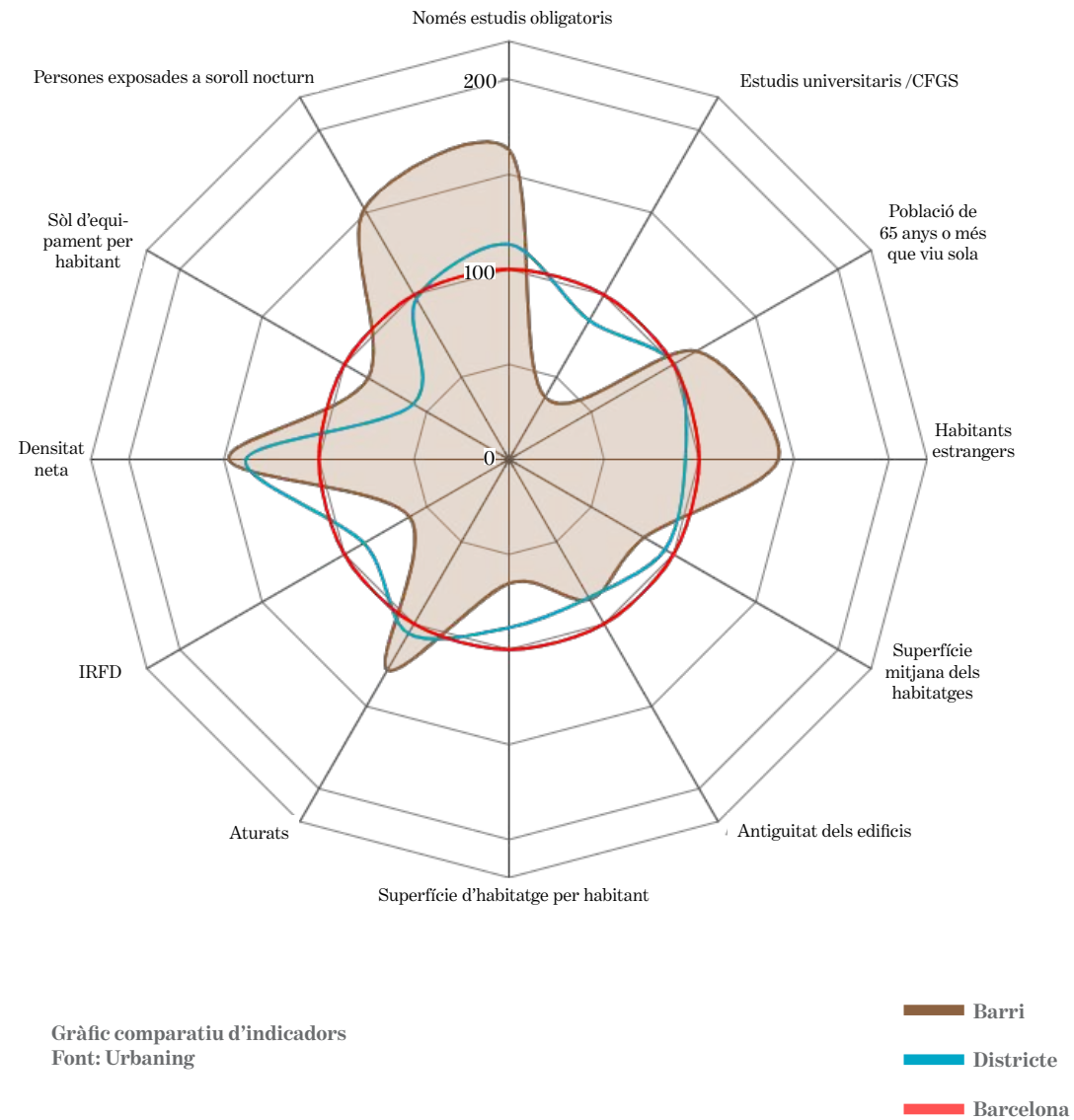
La diagnosi és el vincle necessari entre l'anàlisi feta fins ara i la definició de les estratègies que desplegarà el Pla de Barris (objectius, projectes motor, propostes i accions), i que ocupen els apartats posteriors d'aquest mateix document. S'estructura, tal com s'ha fet fins ara, mitjançant els sis àmbits d'actuació, és a dir, **educació i salut pública; drets socials, equitat de gènere i acció comunitària; habitatge; ocupació, impuls econòmic i economia social; espai públic i accessibilitat, i sostenibilitat ambiental i emergència climàtica**. A diferència de l'anàlisi, en la diagnosi s'aporta una visió més qualitativa que no pas quantitativa de la situació.

Prèviament a la presentació de la diagnosi, es poden veure uns diagrames sintètics que tenen per objectiu comparar la situació de cada barri en relació amb el districte i el conjunt de la ciutat. Per fer aquests diagrames s'han escollit dotze indicadors representatius repartits entre cadascun

dels àmbits d'actuació estratègica. La comparativa s'ha fet prenent com a valor de referència 100, que és la mitjana de Barcelona per a cada indicador, i comparant en termes relatius aquest valor amb el valor del barri i del districte.

Els indicadors seleccionats per fer el diagrama són comuns amb la resta de plans de barris, de manera que també es facilita una comparativa entre tots ells.

Al Besòs i el Maresme es produeixen desviacions especialment significatives respecte de la mitjana de la ciutat en indicadors com la població que només té estudis obligatoris, la proporció de població estrangera, el percentatge d'aturats, la població exposada a soroll nocturn o la densitat neta. En sentit contrari, ressalta la baixa proporció de persones amb estudis universitaris/CFGs respecte del valor mitjà de Barcelona, la superfície d'habitatge per habitant i l'IRFD.

7.1 | Educació i salut pública

En l'àmbit de l'educació, al barri del Besòs i el Maresme destaca el **baix nivell formatiu** de la població de més de setze anys, sobretot pel que fa al baix percentatge de persones amb estudis universitaris o de cicles formatius de grau superior. Quant als infants i joves, s'observa una alta incidència de l'absentisme escolar i l'abandonament dels estudis en finalitzar l'educació obligatòria, mentre que en el cas de la població adulta, a més del baix nivell d'estudis, s'observen dificultats per parlar i entendre el català i, de vegades, el castellà. S'ha de tenir en compte que un baix nivell formatiu o lingüístic redueix les possibilitats de les persones de desenvolupar o millorar el seu perfil professional i, per tant, la seva situació socioeconòmica. En aquest sentit, per promoure l'ocupació i millorar les rendes familiars al barri cal treballar des de l'etapa formativa, **promovent la continuïtat dels estudis tant d'educació obligatòria com postobligatòria**. La presència al barri del **Campus Diagonal-Besòs de la UPC** pot ser una oportunitat per col·laborar en la promoció de l'accés

als estudis universitaris i a nous recursos educatius per part dels joves del barri.

D'altra banda, el barri compta amb una **bona xarxa de centres educatius públics** (tot i que alguns d'ells necessiten **arranjaments** a les seves instal·lacions), que també poden ser un equipament de referència per a funcions diferents de l'educació formal. En aquesta línia, és important **involucrar les famílies i el teixit comunitari** en el procés educatiu perquè es puguin treballar conjuntament aspectes com ara l'activitat socioeducativa fora de l'horari escolar, la vinculació dels infants i joves amb el barri o els hàbits alimentaris i de salut, entre d'altres. Paral·lelament, és necessari donar suport als projectes educatius dels centres per **prevenir el risc de segregació**, així com treballar de forma coordinada amb els Serveis Socials per tal de detectar les situacions de major vulnerabilitat dels infants.

La pandèmia ha posat en evidència les conseqüències de l'esclatxa digital entre

la població, s'observen problemes d'accés a la xarxa o a dispositius adients, així com una baixa capacitat que es suma al baix nivell formatiu general, fet que ha provocat situacions **d'exclusió digital**. Moltes entitats del barri estan treballant en aquest aspecte, la qual cosa constitueix una oportunitat per sumar forces i **construir ponts de col·laboració**.

En l'àmbit de la salut, un dels problemes detectats al barri és el de la **salut mental**, especialment després de la incidència de la Covid-19 en la situació socioeconòmica de la població, a més de les diferents situacions de **soledat no volguda** i aïllament. Per aquesta raó, s'ha de donar suport a projectes que **fomentin els espais de trobada i les relacions de suport mutu**. A més, cal subratllar la necessitat de treballar sobre els **hàbits saludables**, sobretot relacionats amb l'alimentació i amb la pràctica de l'activitat física. Quant als equipaments, la futura ampliació del CAP representarà un avenç important per a la millora de l'atenció primària al barri.

7.2 | Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

Quant a la situació dels drets socials al Besòs i el Maresme, les dades dels Serveis Socials mostren un **increment i cronificació de les situacions de vulnerabilitat**, que previsiblement s'incrementaran encara més per les conseqüències socioeconòmiques de la pandèmia. En aquest context, és molt important reforçar els projectes que donen resposta a les necessitats bàsiques de les persones i que treballen per combatre les desigualtats i el risc d'exclusió social. D'altra banda, les situacions de vulnerabilitat tenen una especial incidència en determinats col·lectius, com **les dones i les persones d'origen estranger**, per la qual cosa és necessari abordar la seva situació de forma transversal, però també amb projectes específics que impactin en aquests eixos de desigualtat.

En relació amb l'acció comunitària, al barri es percep la necessitat **d'ampliar els equips de proximitat i els espais d'ús comunitari**, els quals podrien contribuir a enfortir i diversificar el teixit associatiu, que actualment està en un moment de baix

dinamisme, tot i la gran feina que es duu a terme des del Pla de desenvolupament comunitari. La diversitat sociocultural present al barri, juntament amb la seva història (compartida amb la franja del Besòs), representa una riquesa i una oportunitat per **generar vincles entre la població i promoure la memòria i l'orgull de barri**, tot i que també s'aprecia la necessitat de treballar per prevenir actituds racistes i **conflictes en l'ús de l'espai públic**.

7.3 | Habitatge

El dret a l'habitatge és un tema amb una llarga història de reivindicació veïnal al barri del Besòs i el Maresme, a causa, principalment, de les importants **manances arquitectòniques i mal estat de conservació** que presenten els blocs construïts amb materials de poca qualitat. Així mateix, el baix valor cadastral i la reduïda superfície d'habitatge per habitant són símptomes de la mateixa problemàtica lligada a l'accés i la qualitat dels habitatges. Els propietaris actuals tenen dificultats econòmiques per afrontar les despeses derivades de la rehabilitació de les finques, però també per fer front a les gestions administratives que es requereixen per tal d'accedir als ajuts públics. Per aquesta raó, és important que la mateixa Administració s'apropi a les comunitats per **acompanyar en el procés de subvenció i rehabilitació** dels elements comuns de les seves finques, tot comptant amb un equip tècnic i social per a l'assessorament, des de la proximitat i la complexitat de cada cas. D'altra banda, l'obertura d'una oficina específica per a la regeneració urbana,

gestionada per l'Institut Municipal d'Habitatges, pot complir una tasca important en la rehabilitació de tota la zona del sud-oest del Besòs, on s'han observat les necessitats més apressants.

És destacable, també, la necessitat de considerar la intervenció sobre el parc d'habitatges des d'una perspectiva de **sostenibilitat energètica** i emergència climàtica, però també des de la lògica de la protecció dels drets en subministraments, per protegir la població d'aquests barris del fenomen de la pobresa energètica.

7.4 | Ocupació, impuls econòmic i economia social

Al Besòs i el Maresme s'identifiquen diverses problemàtiques relacionades amb l'ocupació i els nivells d'ingressos de la població. La **renda familiar disponible**, que va patir una important davallada després de la crisi del 2008, és molt inferior al conjunt del districte i de la ciutat, i es pot preveure que l'actual crisi sociosanitària també tingui efectes adversos sobre els ingressos familiars. De fet, ja s'observa un **augment de la taxa de desocupació** al barri en el darrer any. Les crisis no només han empobrit la població, també **han profundit les desigualtats**, per la qual cosa és fonamental fomentar l'ocupabilitat i la millora de les condicions materials de vida de les persones en situació de major vulnerabilitat. Amb aquest objectiu, són essencials els projectes que ofereixin possibilitats de formació i experiènciació laboral a les persones aturades, els joves, les dones i les persones en situació irregular.

Quant a l'activitat econòmica, el teixit productiu i comercial del barri és escàs, amb una reduïda superfície de sòl destinada a aquests usos. Els impactes de la Covid-19

també es deixaran sentir en aquest àmbit, ja que es pot produir el tancament de comerços i establiments de restauració que no puguin mantenir l'activitat per les restriccions sanitàries. Per això, cal un impuls a l'activitat i l'enxarxament comercial del barri, no només al **mercat** sinó també al **petit comerç de proximitat**, que contribueixi a la reactivació econòmica i a la creació d'ocupació. Paral·lelament, l'**activació dels locals comercials buits** amb noves activitats econòmiques no només tindria efectes positius en l'economia sinó també en la dinamització de l'espai públic d'aquelles zones del barri percebudes com a buides o amb usos conflictius.

Finalment, cal posar en valor la tasca desenvolupada pel Menjador Solidari Gregal i el seu paper com a exemple d'economia social i solidària. El projecte de menjador, ja consolidat i amb un espai renovat, també representa una oportunitat per **engegar projectes d'inserció laboral i social**, gràcies al seu model de proximitat i la voluntat de col·laboració amb altres serveis i entitats.

7.5 | Espai públic i accessibilitat

Algunes zones del barri han estat objecte de profundes transformacions urbanes els efectes de les quals encara són visibles a dia d'avui, especialment a la zona del litoral, però també al límit del districte 22@, on encara es troben naus industrials infrautilitzades i **espais buits** amb un baix nivell de manteniment. A més, tot i que quantitativament no s'aprecia una baixa proporció d'espai públic per habitant, els espais lliures entre blocs (tan característics de la trama urbana del Besòs) presenten, sovint, una baixa qualitat amb una **manca de definició dels seus usos**. Així doncs, un dels reptes per als propers anys és **millorar i dotar de contingut l'espai públic** del barri, de manera que hi puguin tenir cabuda diversitat d'usos per part de col·lectius i franges d'edat diferents (activitats infantils, esportives o culturals, entre d'altres). Paral·lelament, la dinamització i l'embelliment de l'espai públic es presenta com a una oportunitat per generar cohesió entre el veïnat i sentiment de pertinença

amb el barri, d'especial importància en territoris amb gran diversitat sociocultural com el Besòs i el Maresme.

Pel que fa a l'**accessibilitat**, presenta, en general, una bona connexió tant interna com amb la resta de la ciutat, tot i que existeix una demanda veïnal de millora del transport públic i de la integració amb el litoral.

7.6 | Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

El Besòs i el Maresme pateix, juntament amb la resta de barris de la ciutat, episodis de calor extrema derivats de l'emergència climàtica, davant dels quals disposa d'escassos espais de mitigació. Molts habitatges són de dimensions reduïdes i amb poca ventilació natural, amb mancances que impedeixen **el confort tèrmic**. Els equipaments del barri tampoc garanteixen que tot el veïnat pugui gaudir d'unes condicions tèrmiques adequades en èpoques d'altres temperatures, i la **superfície d'espais verds** (que esmorteixen l'efecte de les onades de calor) també es percep com a insuficient. La presència del Parc del Fòrum al barri, en aquest sentit, tot i constituir una gran àrea d'espai públic, no contribueix a millorar la xarxa de refugis climàtics, ja que es tracta d'una àmplia esplanada amb pocs espais d'ombra i vegetació acumulada. A més, també dificulta la connexió del barri amb el mar, i ha suposat una important transformació de tot l'espai del litoral amb l'acolliment d'alguns equi-

paments amb un risc d'impacte ambiental significatiu. Tot i això, altres equipaments ubicats al Fòrum, com el Museu de Ciències Naturals de Barcelona, representen una oportunitat per a treballar l'**educació ambiental** amb els centres educatius.

A banda dels espais verds, entre les reivindicacions del barri també hi ha la promoció d'una millor **recollida i gestió dels residus**, una qüestió sobre la qual treballen entitats amb un **alt grau de compromís** com la comissió Besòs-Maresme, barri net.

Bloc 2 >

8 | Plans actius i acció de govern

El Pla de Barris és un programa extraordinari i amb pressupost assignat per revertir les desigualtats entre els barris de la ciutat. De la mà de la ciutadania, posa en marxa accions socials, econòmiques i urbanes per a millorar els barris que més ho necessiten. Tanmateix, als territoris on es desplega el programa, hi conviuen iniciatives tant del mateix territori com de la resta d'àrees municipals.

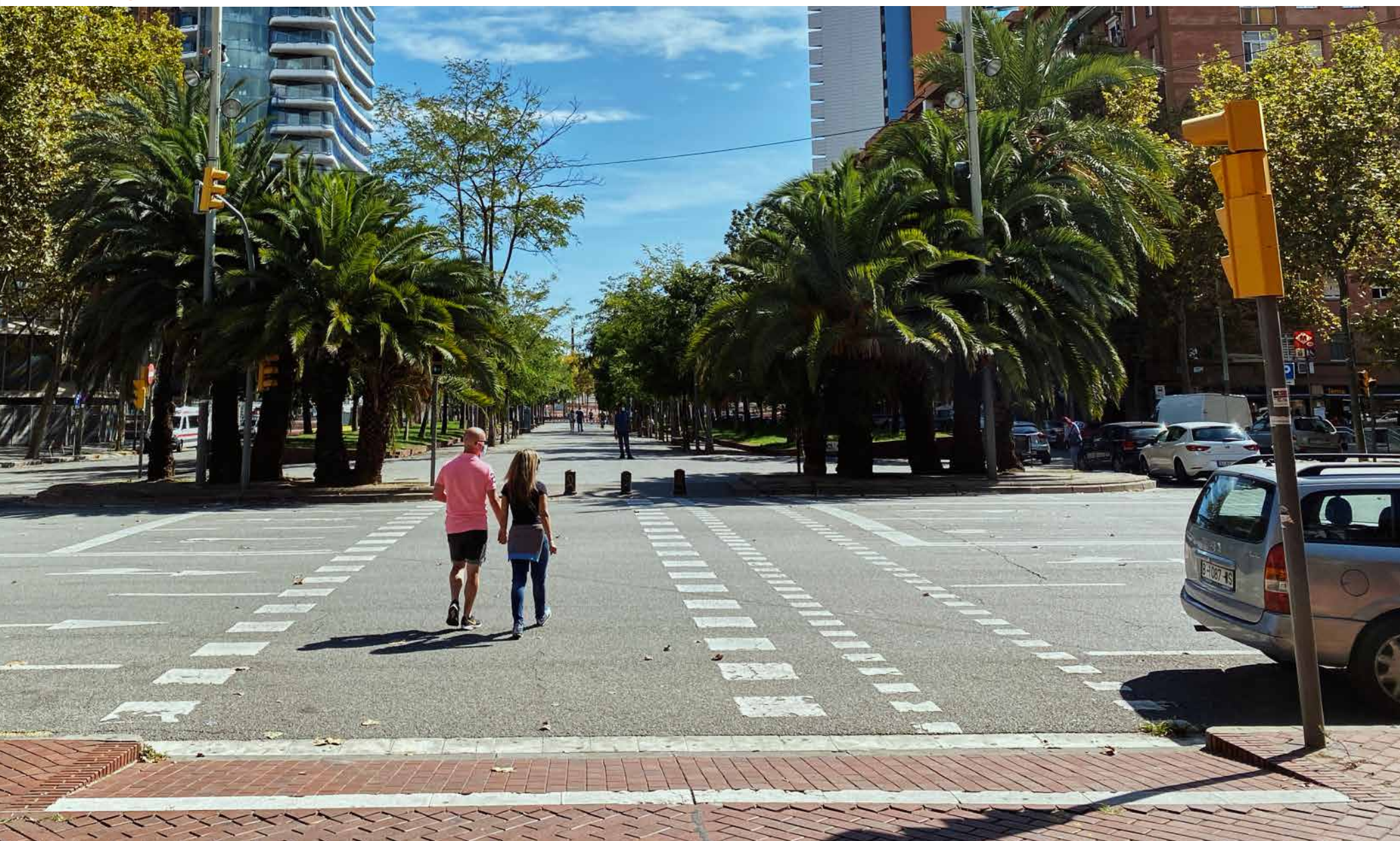
Tot seguit es presenta un resum dels plans actius i de l'acció de govern als barris del Besòs i el Maresme, en primer lloc aquells de caràcter integral i, posteriorment, els plans sectorials agrupats segons els sis àmbits temàtics en què s'estructura aquest document.

Per parlar de plans actius cal tenir en compte, abans de tot, el Pla d'actuació del Districte (PAD) de Sant Martí, el qual recull línies i actuacions que l'Ajuntament engegarà al districte durant el mandat 2020-2023. Tanmateix, val a dir que el procés d'elaboració del PAD d'aquest mandat es va veure interromput per l'arribada de la pandèmia, per la qual cosa la seva aprovació es va endarrerir. El PAD resultant és un document de caràcter extraordinari que té com a finalitat principal la recuperació de la ciutat i del districte després de la crisi socio sanitària, i que treballa a dues velocitats:

d'una banda, conté un pla de xoc per respondre amb immediatesa a les necessitats generades per la pandèmia; i de l'altra, accions estratègiques que promouen la recuperació amb un model més just i sostenible. Aquestes accions van adreçades, entre d'altres, a promoure el comerç de proximitat i les iniciatives d'economia social, construir un nou centre d'emergències socials, crear nous espais per la infància i el lleure infantil, promoure una mobilitat més sostenible, ampliar i millorar els equipaments educatius i esportius, facilitar l'accés a habitatge públic i de preus assequibles, i reduir l'esclatxa digital.

D'altra banda, l'octubre del 2020 el ple de l'Ajuntament va aprovar, per unanimitat, una proposició per crear una comissió de treball que abordi una actuació integral al barri del Besòs i el Maresme en els propers quinze anys. La proposició, presentada pel grup municipal d'ERC, considerava diferents dimensions de la política municipal com ara l'habitatge, l'espai públic o la reactivació econòmica. La comissió de treball va començar a treballar el març del 2021, amb participació de totes les forces representades a l'Ajuntament i d'entitats del barri, i serà l'encarregada de presentar una proposta de mesures en el marc del Compromís per al Besòs i el Maresme abans que acabi l'any 2021.

Educació i salut pública

En termes d'educació i salut pública, al barri es desplega l'estratègia comunitària Salut als barris, que té com a objectiu la promoció de la salut i l'equitat, de la mà de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, el Districte de Sant Martí i els serveis sanitaris, juntament amb el Pla comunitari i altres agents. Després de conèixer les necessitats del territori i a través de reunions veïnals, es van assenyalar cinc aspectes prioritaris: el benestar emocional, el civisme, el consum de drogues en joves, els recursos per a persones grans i les dificultats a què s'enfronten les persones nouvingudes. Dins l'estratègia de salut s'ha treballat per donar resposta a aquestes necessitats a través de diferents projectes (Impuls Jove, l'Escola de salut de les persones grans, el programa SIRIAN, els programes de promoció de la salut als centres educatius, entre d'altres).

Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

Pel que fa a l'acció comunitària, cal destacar les accions impulsades des del Pla de desenvolupament comunitari del Besòs-Maresme, constituït per una xarxa de veïns i veïnes, entitats, equipaments i serveis que treballen plegats per a transformar i millorar la qualitat de vida al barri. Des del Pla comunitari es posen en marxa diverses iniciatives que tenen la voluntat d'enfortir la xarxa comunitària i la participació i fomentar la interculturalitat, l'equitat de gènere i la salut emocional. Des de l'Ajuntament de Barcelona i el Districte de Sant Martí també es va impulsar el projecte Caus comunitaris amb l'objectiu d'enfortir el teixit associatiu, que ha comptat amb el suport de l'equipament municipal Torre Jussana. Finalment, en relació amb l'acció comunitària està prevista la dotació d'un nou casal de barri del Maresme, que

vindria a completar la funció del Casal de Barri del Besòs.

Pel que fa a l'equitat de gènere, a principis del 2021 es va posar en marxa el programa municipal Dones amunt en cinc barris de la ciutat, entre els quals hi ha el Besòs i el Maresme. Aquest programa, que forma part de l'Estratègia municipal contra la feminització de la pobresa i la precarietat, acompanyarà grups de dones en situació de precarietat i vulnerabilitat en el desenvolupament de plans d'acció personals per a llur empoderament.

Habitatge

En matèria d'habitatge, la iniciativa més important ha estat el desplegament del Programa de regeneració urbana al barri per part de l'Institut Municipal d'Urbanisme, juntament amb l'obertura de l'Oficina de Regeneració Urbana al Centre Cívic Besòs. Aquest programa és una estratègia d'actuacions que es desenvolupen en teixits urbans per a millorar les condicions d'habitabilitat dels ciutadans, tot incidint en les condicions del parc d'habitatges. El seu àmbit d'actuació al barri serà la zona del Besòs, concretament el delimitat per la rambla de Prim i els carrers de Lull i de Bernat Metge i el límit municipal amb Sant Adrià de Besòs. Inicialment es farà un diagnòstic de l'estat dels habitatges a través d'una campanya d'inspeccions, i a partir d'aquí es podrà dissenyar un pla d'acció del conjunt del barri que comportarà delimitar les zones del Programa municipal de regeneració urbana.

Ocupació, impuls econòmic i economia social

En relació amb l'ocupació i l'impuls econòmic, cal posar de relleu el Pla de desenvolupament econòmic de Sant Martí, actualment en procés de revisió per a elaborar el pla del 2022-2024, i liderat per Barcelona Activa. En el marc d'aquest pla s'han engegat actuacions adreçades a enfortir el comerç de proximitat, impulsar l'activitat econòmica (per exemple, a través de projectes Impulsem el que fas) o fomentar l'ocupació (entre d'altres, a través d'acions formatives). Un dels projectes més significatius és el de Treball als barris, que ofereix a les persones aturades un programa amb diverses actuacions integrades i flexibles per facilitar l'acompanyament a la recerca de feina i la formació per l'ocupació.

Quant a la promoció del comerç, des del Districte de Sant Martí juntament amb les

àrees que treballen la diversitat i el comerç també s'està engegant una línia de treball sobre el comerç divers, amb l'objectiu de conèixer la situació dels comerços regenerats per persones no autòctones, i promoure el seu enxarxament i dinamització.

Espai públic i accessibilitat

Un dels plans urbanístics que afecten el barri és el Pla 22@Barcelona, on s'inclou una part del territori actual del barri (extrem oest del Maresme), impulsat també per la Mesura de govern Impulsem el 22@ del 2020. La implementació d'aquest pla suposarà una transformació profunda del teixit urbà, que inclourà usos residencials, verds i d'equipaments. Així mateix, s'espera una transformació socioeconòmica, a través d'iniciatives innovadores i d'emprenedoria alineades amb els sectors estratègics de l'economia.

Un altre eix de transformació del barri serà l'avinguda d'Alfons el Magnànim, artèria principal de la zona Besòs, la reurbanització del qual es preveu que s'iniciï, finalment, el mes de juny del 2021. Aquesta actuació permetrà promoure els eixos cívics del barri més enllà de la rambla de Prim, així com els usos comunitaris d'aquesta avinguda on s'ubicarà el nou equipament de Pere IV.

Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

Amb l'objectiu d'accelerar la transició ecològica contra la crisi climàtica, a principis del 2020 es va aprovar la declaració d'emergència climàtica del districte, que identificava una sèrie d'actuacions clau en l'àmbit de l'espai públic, la naturalització de la ciutat, la mobilitat, el model energètic, el model d'alimentació, el model cultural i educatiu, la salut, l'aigua, i el model econòmic i de consum. En aquest marc s'inclouen accions com ara protegir les escoles en clau ambiental i de seguretat viària, intervenir en els espais assolellats del Parc del Fòrum per proveir d'ombra i confort tèrmic, reactivar solars en desús per a horts urbans, reduir l'ús del vehicle motoritzat, promoure l'eficiència i sostenibilitat energètica dels equipaments municipals, promoure dietes més saludables, renaturalitzar la llera del riu Besòs o desplegar l'estratègia de Residu Zero. Aquesta darrera qüestió ha estat impulsada al barri per part de la comissió Besòs-Maresme, barri net, de l'Associació de Veïns i Veïnes Maresme.

Educació i salut pública

- El percentatge de població amb estudis superiors és molt inferior al conjunt de la ciutat.
- Els centres educatius presenten factors d'alta complexitat i risc de segregació.
- S'observen problemes de salut lligats a l'alimentació i els hàbits saludables, la salut mental i la soledat no volguda.
- L'esclletxa digital al barri s'agreuja a causa del baix nivell formatiu i les rendes baixes.

Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

- És important millorar el dinamisme del teixit associatiu per fomentar la cohesió social i la convivència.
- Gran diversitat sociocultural que representa una riquesa i una oportunitat per generar vincles però també un repte per prevenir situacions de conflicte.
- Existeixen demandes per part del veïnat de nous equipaments o de dotació de recursos dels existents.

Habitatge

- Parc d'habitatges envellit i amb importants mancances arquitectòniques que requereix actuacions de rehabilitació.
- El nombre d'habitants per habitatge és significativament superior al de la ciutat.
- Hi ha situacions de vulnerabilitat residencial i d'emergència habitacional.

Ocupació, impuls econòmic i economia social

- La renda familiar disponible és molt inferior a la mitjana de la ciutat.
- Les taxes d'atur són estructuralment majors que a Barcelona.
- Hi ha una baixa implantació d'establiments comercials.
- Important funció social del Menjador Solidari Gregal. Cal consolidar el projecte i convertir-lo en un equipament per a la inclusió social i laboral.

Espai públic i accessibilitat

- És un barri altament densificat, amb un espai públic de baixa qualitat i d'usos poc definits.
- Algunes zones han patit grans transformacions, sobretot el litoral, però presenten una connexió i permeabilitat deficient amb el barri.
- S'observa un predomini del vehicle privat i pocs espais de passeig verd.
- La connexió interna i amb la resta de la ciutat, en general, és correcta.

Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

- El barri està envoltat d'alguns espais d'alta importància ambiental, però a l'interior la superfície destinada a zones verdes és molt limitada.
- Gairebé la meitat de la població del barri està exposada a soroll nocturn.
- Hi ha una demanda important del veïnat per millorar la neteja i la gestió de residus en general.

10 - Objectius específics ————— p. 116

- 10.1 Educació i salut pública
- 10.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 10.3 Habitatge
- 10.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 10.5 Espai públic i accessibilitat
- 10.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

11 - Accions ————— p. 122

- 11.1 Educació i salut pública
- 11.2 Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària
- 11.3 Habitatge
- 11.4 Ocupació, impuls econòmic i economia social
- 11.5 Espai públic i accessibilitat
- 11.6 Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

12 - Pressupost ————— p. 138

13 - Visió global ————— p. 140

Bloc 3 Intervenció

Bloc 3 >

10 | Objectius específics

A la diagnosi s'apunten quines mancances o debilitats té el territori, però també les oportunitats o fortaleeses. A partir de la diagnosi, el Pla de Barris proposa una sèrie d'objectius específics que defineixen quins elements es volen abordar en el territori i fins on es vol arribar. Per tant, els objectius donen resposta a la diagnosi realitzada i indiquen quin és el futur desitjat.

S'agrupen d'acord amb l'estructura dels sis àmbits d'actuació del Pla de Barris, és a dir, **educació i salut pública; drets socials, equitat de gènere i acció comunitària; habitatge; ocupació, impuls econòmic i economia social; espai públic i accessibilitat, i sostenibilitat ambiental i emergència climàtica.** Aquests àmbits esdevenen el fil conductor o leitmotiv de les diferents accions en què els objectius s'acabaran concretant.

A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir la segregació escolar als centres educatius.

A fi de reduir el risc de segregació escolar és necessari prendre mesures, ja siguin estructurals (relatives a la millora de les infraestructures dels centres educatius) com de dinamització comunitària i cultural dels centres. A partir de projectes educatius ja consolidats, es desenvoluparan noves accions i projectes (incloent-hi una oferta de qualitat d'extraescolars) amb l'objectiu de promoure la igualtat d'oportunitats a primària i secundària i que vetllin pel reforç educatiu de les competències bàsiques, el suport a les transicions educatives i l'accés als estudis no obligatoris.

B | Estrènyer els vincles entre els centres educatius i el barri.

Obrir les escoles al barri és fonamental

per estrènyer els vincles entre els centres educatius i els veïns i veïnes del Besòs i el Maresme. En aquest sentit, es volen convertir les escoles en equipaments de referència d'usos comunitaris. L'ampliació dels horaris d'obertura i dels usos de les escoles contribuirà a incrementar el ventall de projectes i activitats de caràcter comunitari, alhora que es fomenta la implicació de la comunitat en els projectes educatius.

C | Ampliar les oportunitats de lleure dels col·lectius en situació de vulnerabilitat.

Tenint en compte que l'educació en el lleure té una funció educativa i d'integració social, el Pla de Barris vetllarà per oferir un espai de lleure i creixement fora l'escola als infants que es troben en major situació de vulnerabilitat. En aquest sentit, les activitats culturals i esportives són una eina fonamental per treballar les competències

bàsiques i emocionals d'infants i joves, i permeten estrènyer la relació entre l'activitat dins i fora del centre educatiu.

D | Contribuir a la salut comunitària.

La salut comunitària pot experimentar una millora significativa mitjançant la promoció de l'esport, els hàbits saludables i la salut emocional. Així doncs, cal impulsar programes integrals que, des de la proximitat i la cooperació entre diferents agents, vetllin per la salut de tota la comunitat. D'una banda, amb la promoció de la pràctica esportiva, adaptada a diferents perfils i que sigui capaç d'actuar com a element cohesionador; de l'altra, amb el foment d'una alimentació saludable, sostenible i de proximitat, i, finalment, amb el suport emocional a les persones que es troben en una situació de patiment a conseqüència d'estar en una situació de vulnerabilitat o de soledat no volguda.

E | Enfortir la xarxa comunitària.

Cal promoure els espais comunitaris i donar suport a l'associacionisme del barri per així facilitar la relació i l'organització de la base social per construir col·lectivament un barri més fort i inclusiu. Així doncs, és important enfortir les relacions comunitàries mitjançant la promoció d'espais i activitats de cohesió i convivència.

F | Dinamitzar l'espai públic per a la promoció cultural, la cohesió social i la millora de la convivència.

El desenvolupament d'iniciatives de diferents col·lectius a l'espai públic no només reforça la identificació amb la col·lectivitat i l'orgull de barri, sinó que a més fomenta la vida associativa i l'intercanvi cultural. En aquest sentit, es reforçaran els projectes culturals i esportius de base i s'impul-

saran accions adreçades a la millora de la convivència.

G | Promoure l'empoderament de les dones i la igualtat de gènere.

L'objectiu és facilitar eines específiques a les dones com a col·lectiu que pateix desigualtats estructurals amb la finalitat de millorar la seva autonomia, la seva capacitat de promoció social i el manteniment de relacions empoderadores.

H | Incorporar la diversitat cultural a tots els àmbits de la vida comunitària.

Cal impulsar projectes transversals juntament amb el teixit comunitari per tal d'abordar específicament la diversitat cultural i d'origen existent al Besòs i el Maresme, amb el propòsit de millorar la cohesió social i la inclusió de la diversitat.

I | Millorar la capacitat digital dels veïns i veïnes.

És necessari promoure accions que contribueixin al trencament de l'escletxa digital, mitjançant accions de capacitat en l'ús de les TIC adreçades al conjunt de la població, però també reforçant la connectivitat al servei del veïnat en equipaments públics i altres espais.

J | Promoure l'activitat cultural com a oportunitat laboral i de relació comunitària.

Fer valdre els projectes culturals com a oportunitats de creació d'activitat comunitària i d'ocupació, per la qual cosa és important habilitar espais que puguin acollir els projectes del sector cultural i que constitueixin espais de relació comunitària.

Habitatge

K | Promoure la rehabilitació de finques amb criteris de sostenibilitat.

S'ha d'avançar cap a la millora de les condicions d'habitabilitat de les finques que presenten necessitats de rehabilitació, amb especial atenció als habitatges de les famílies i persones en situació de vulnerabilitat, tot aplicant criteris de sostenibilitat ambiental.

Ocupació, impuls econòmic i economia social

L | Impulsar l'ocupabilitat i la inserció laboral.

Cal promoure la formació professional, l'ocupació i l'autoocupació de les persones en situació d'atur i precarietat laboral, millorant i ampliant les competències professionals, les oportunitats d'inserció que s'adaptin a la realitat del Besòs i el Maresme, amb especial incidència en els col·lectius més vulnerables (com ara aturats de llarga durada, dones, jovent, o persones en situació administrativa irregular).

M | Promoure l'economia i el comerç de proximitat.

És important aprofitar i impulsar les potencialitats del teixit comercial com a dinamitzador

dels circuits econòmics de proximitat, amb especial atenció al Mercat Municipal com a eix vertebrador del comerç. Alhora, cal aprofitar les oportunitats que ofereix el mercat per generar dinàmiques al voltant de l'alimentació saludable i sostenible, que contribuiran a la millora de la salut comunitària.

N | Convertir Gregal en un equipament de referència.

Es continuarà apostant per Gregal com a equipament social de referència al barri, no només consolidant la seva funció de menjador social, sinó també el projecte cooperatiu, així com impulsant sinergies amb altres agents del territori.

O | Promoure els usos diversos, col·lectius i segurs de l'espai públic.

Fomentar la diversitat en l'ús de l'espai públic, de manera que pugui atendre les necessitats dels diferents col·lectius i que la població el percebi com a espai propi i segur. A més, la dinamització d'espais amb una mirada esportiva i lúdica, adaptada a diversitat social i cultural del barri, és una oportunitat per al reforç de les relacions comunitàries.

P | Impulsar millores urbanes dels espais familiars i escolars.

Cal identificar les necessitats específiques dels infants i les famílies pel que fa a l'espai urbà, i dur a terme les intervencions necessàries per garantir el seu dret a la ciutat. A les zones d'accés als centres escolars, concretament, s'ha de garantir una mobilitat segura i pacificada, alhora que aquests accessos han de constituir un espai de relació per a les famílies i infants.

Q | Garantir una xarxa de refugis climàtics.

Els refugis climàtics són importants per preparar el barri per fer front als períodes d'altres temperatures que afectaran la ciutat a conseqüència del canvi climàtic. Cal identificar i promoure una xarxa de proximitat formada per equipaments públics, espais d'ombra i punts d'aigua que serveixin com a espais de confort climàtic per al veïnat del Besòs i el Maresme.

R | Promoure la sostenibilitat ambiental al barri.

El desenvolupament local del Besòs i el Maresme ha d'incloure criteris de sostenibilitat ambiental, per tal de fer front als reptes actuals i futurs relacionats amb l'esgotament de recursos, la gestió de residus, l'alimentació saludable i els fenòmens meteorològics extrems derivats del canvi climàtic.

Bloc 3 >

11 | Accions

Les accions són les eines emprades per a assolir els objectius. Es desplegaran de manera comunitària al llarg dels propers anys.

En aquest document es recullen aquestes accions, de vegades en forma ja concreta i de vegades en clau d'estratègia.

Cal entendre que el desplegament del Pla és un procés viu que es va definint i assentant de forma col·lectiva. És en aquest punt que les estratègies es concretaran en accions o que les accions que aquí apareixen podran adaptar-se, si cal, a noves realitats i/o oportunitats.

Per tant, cal entendre aquest document no com un pla tancat i immutable, sinó com un full de ruta a desplegar que concreta aquelles accions més definides i apunta estratègies cap a aquelles que encara cal construir.

Àmbit d'actuació estratègica

1. El Besòs i el Maresme

Incorporar perfils professionals complementaris en aquells centres educatius del Besòs i el Maresme on es consideri adient per tal de donar la mirada i el saber dels professionals de l'àmbit social.

Descripció de l'acció

Amb aquest programa, iniciat com a pilot en la primera edició de Pla de Barris i que ara es consolida, dona un impuls a l'acció social dins l'escola i tot el que això comporta: apropar el centre de serveis socials a l'escola, l'atenció i prevenció de conflictes, educació en valors, la relació amb famílies, el lligam entre el dins i fora escola, i la connexió amb les iniciatives sorgides del propi barri.

Objectius de l'acció

A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir el risc de segregació escolar als centres educatius.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Educació obligatòria	Infància	Comunitat educativa
Salut emocional	Adolescència/joves	Famílies

● Títol de l'acció

● Descripció de l'acció

● Objectius de l'acció

● Subàmbits d'actuació, franges poblacionals i col·lectius a qui va destinada l'acció

● Imatge relacionada amb l'acció

1. El Besòs i el Maresme

Consolidar els equips psicosocials als centres educatius.

Descripció de l'acció

Des del Pla de Barris es vol contribuir a millorar els equips professionals de l'àmbit psicosocial que treballen a les escoles del barri i a l'Institut Barri Besòs, que fan una tasca fonamental amb infants i joves per a atendre les seves necessitats socials i emocionals. Per això, d'acord amb el Consorci d'Educació de Barcelona (CEB) i les direccions dels centres, s'apostarà per mantenir aquests equips tot adaptant els perfils proposats a la realitat i les necessitats de les escoles i l'institut.

Objectius de l'acció

A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir la segregació escolar als centres educatius.

D | Contribuir a la salut comunitària.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Educació obligatòria	Infància	Famílies
Salut emocional	Adolescència/joves	

2. El Besòs i el Maresme

Consolidar i millorar els projectes artístics i transversals als centres educatius.

Descripció de l'acció

Caixa d'eines és un projecte artístic que al Besòs i el Maresme s'ha construït amb la Central del Circ amb l'objectiu d'incorporar la disciplina del circ i l'expressió corporal al projecte educatiu dels diferents centres. Els darrers anys s'ha estat treballant el projecte artístic en horari lectiu, i el repte ara és traslladar-lo a horari no lectiu, com a lleure socioeducatiu i cultural. Així doncs, es vol vincular l'activitat de circ dins les escoles amb l'activitat cultural i els esdeveniments que tenen lloc a altres equipaments i a l'espai públic del barri, tot establint dinàmiques conjuntes en l'àmbit de la cultura i l'educació.

Objectius de l'acció

A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir la segregació escolar als centres educatius.

C | Ampliar les oportunitats de lleure dels col·lectius en situació de vulnerabilitat.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Cultura i acció cultural	Infància	Famílies
Educació en el lleure i/o fora l'escola	Adolescència/joves	

3. El Besòs i el Maresme

Donar impuls a les iniciatives de lleure educatiu i a les activitats extraescolars.

Descripció de l'acció

Per ampliar les oportunitats d'un lleure comunitari i de qualitat per als infants i joves del Besòs i el Maresme, independentment del seu nivell socioeconòmic, origen i gènere, el Pla de Barris implementarà o reforçarà programes adreçats a diferents franges d'edat. Programes com Baobab (impulsat conjuntament amb l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona, i que ofereix també oportunitats formatives als joves) o Temps de joc (que fomenta l'accés a una pràctica esportiva de qualitat i generadora de valors) seguiran presents al barri.

A més, s'ampliarà i activarà l'oferta d'activitats extraescolars per garantir-ne la diversitat en la tipologia i l'accés. Per aquest motiu, es treballarà per oferir activitats dins els àmbits del reforç escolar, les disciplines artístiques, la promoció científica i la promoció esportiva, promovent activitats inclusives i amb un enfocament de gènere i d'interculturalitat. Per coordinar la implementació de les activitats més adients es treballarà conjuntament amb centres educatius, AFAs, la xarxa d'equipaments i serveis de proximitat, i els equipaments de ciutat de l'àmbit científicouniversitari que hi ha al territori.

Objectius de l'acció

- B | Estrènyer els vincles entre els centres educatius i el barri.
- C | Ampliar les oportunitats de lleure dels col·lectius en situació de vulnerabilitat.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Educació en el lleure i/o fora l'escola	Infància Adolescència/joves	Famílies Comunitats amb diversitat d'origen i cultural

4. El Besòs i el Maresme

Obres de millora de l'Escola Prim.

Descripció de l'acció

Per contribuir a l'oferta d'una educació de qualitat es vol incidir també en els aspectes infraestructurals dels centres educatius, els quals poden permetre també una ampliació i diversificació dels seus usos. Per això, es pretén planificar i executar, conjuntament amb el CEB, obres de millora a l'Escola Prim. Per tal d'impulsar aquesta proposta s'implicaran d'una manera activa tant els membres de l'equip docent del centre com la comunitat educativa usuària, tot plantejant projectes de transformació que recullin les necessitats de tots els col·lectius implicats. Així mateix, durant l'elaboració del projecte de transformació prendran especial rellevància la perspectiva de gènere i la introducció d'elements d'eficiència i producció energètica i sostenibilitat.

Objectius de l'acció

- A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir la segregació escolar als centres educatius.
- P | Impulsar millores urbanes dels espais familiars i escolars.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Educació obligatòria	Infància	Famílies

5. El Besòs i el Maresme

Fomentar la continuïtat dels estudis i l'accés als estudis superiors.

Descripció de l'acció

A fi de combatre l'abandonament escolar i facilitar l'accés als estudis superiors, es vol donar continuïtat o activar diferents programes i accions per als adolescents i joves del barri. D'una banda, es fomentarà la continuïtat dels estudis entre l'educació obligatòria i postobligatòria, és a dir, en el trànsit des de 4t d'ESO fins al batxillerat o cicles formatius. D'altra banda, s'apostarà per la continuïtat i consolidació del projecte Prometeus a l'Institut Barri Besòs, que consisteix en l'acompanyament i tutorització a joves en l'accés i desenvolupament dels estudis universitaris, de manera que puguin superar determinades barreres econòmiques, lingüístiques, d'expectatives educatives i d'imaginari familiar. En definitiva, es donarà suport a projectes adreçats a promoure i reprendre l'interès pels estudis i que contribueixin a eliminar els obstacles per al seu desenvolupament.

Objectius de l'acció

A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir la segregació escolar als centres educatius.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Educació postobligatòria	Adolescència/joves	Famílies Comunitats amb diversitat d'origen i cultural

6. El Besòs i el Maresme

Engagar o reforçar projectes adreçats a millorar la salut emocional de les persones.

Descripció de l'acció

La crisi socio sanitària ha provocat importants problemes de salut emocional a moltes persones, especialment a aquelles en situació de major vulnerabilitat o de soledat no volguda, i en alguns casos ha aguditzat els problemes de salut mental ja existents. Per això s'ha fet palesa la necessitat d'engagar o reforçar projectes adreçats a preservar i millorar el benestar emocional de la població des d'una perspectiva comunitària al territori.

En aquest sentit, el Pla de Barris vol consolidar o reforçar projectes com ara Xarxa sense gravetat (tallers culturals i propostes de lleure per a persones amb patiment emocional) o el grup de suport emocional vinculat a la XARSE, així com treballar conjuntament amb altres agents del territori (especialment la Taula de Salut) per ampliar els recursos existents. Les activitats de caire cultural o esportiu, entre d'altres, poden contribuir a fomentar les relacions comunitàries, combatre la soledat de les persones que no disposen d'una xarxa de relacions (no només la gent gran) i millorar la salut emocional en general.

Objectius de l'acció

D | Contribuir a la salut comunitària.

E | Enfortir la xarxa comunitària.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Salut emocional	Població en general	Aturats Dones

Drets
socials,
equitat
de gènere
i acció
comunitària

7. El Besòs i el Maresme

Cinema Pere IV.

Descripció de l'acció

Des del Pla de Barris es contribuirà a la construcció d'un nou equipament del Cinema Pere IV, que cobrirà una clara necessitat d'espais per a diversos serveis i recursos del barri. Aquest nou equipament passarà a acollir, entre d'altres, la biblioteca del Besòs i el Maresme, que actualment es troba al Centre Cívic, així com una nova sala polivalent.

El futur trasllat de la biblioteca brinda l'oportunitat de repensar els espais que s'alliberaran al Centre Cívic. En aquest sentit, des del Pla de Barris s'aportarà una nova planificació funcional del Centre Cívic, de manera que els futurs espais disponibles es puguin destinar a usos comunitaris.

Donada la previsió de terminis en la construcció del Cinema Pere IV, a curt termini s'estudiarà la disponibilitat d'espais al barri i la possibilitat de transformació temporal per a usos comunitaris.

Objectius de l'acció

E | Enfortir la xarxa comunitària.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Reforç del sistema d'equipaments comunitaris	Població en general	Públic general Associacions/entitats específiques
Reforç del capital social del barri		

Drets
socials,
equitat
de gènere
i acció
comunitària

8. El Besòs i el Maresme

Nou espai per a joves i promoció de l'associacionisme i l'oci del jovent.

Descripció de l'acció

La població jove del Besòs i el Maresme té necessitats i preocupacions pròpies, per això hi ha la voluntat de posar en marxa diferents iniciatives adreçades específicament a mobilitzar, capacitar i apropar els recursos del territori a aquesta població. D'una banda, es proposa crear un nou espai per a joves que permeti generar relacions i trobades entre el jovent i afavorir l'enfortiment del seu teixit associatiu, i així potenciar la seva participació i compromís amb la vida comunitària del barri. D'altra banda, i treballant estretament amb la Taula Jove, s'impulsarà una programació d'activitats per als adolescents i joves amb un enfocament intercultural. Així, d'acord amb els interessos dels joves, s'implementaran accions adreçades a fomentar el lleure saludable, la creativitat, la participació i l'autoorganització, la prevenció de violències, la inclusió d'adolescents i joves amb diversitat d'origen, i la formació i l'ocupabilitat, entre d'altres.

Objectius de l'acció

C | Ampliar les oportunitats de lleure dels col·lectius en situació de vulnerabilitat.
E | Enfortir la xarxa comunitària.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Reforç del capital social del barri	Adolescència/joves	Públic general Associacions/entitats específiques
Reforç del sistema d'equipaments comunitaris		

Drets
socials,
equitat
de gènere
i acció
comunitària

9. El Besòs i el Maresme

Projectes adreçats a reduir l'escletxa digital i al foment de l'ús responsable de les tecnologies.

Descripció de l'acció

Superar l'escletxa digital implica no només afavorir el dret a un accés igualitari a la xarxa i als dispositius necessaris, sinó també als coneixements i aptituds que en permetin un ús adequat per part de la ciutadania. En aquest sentit, es desplegaran un conjunt d'iniciatives adreçades a cobrir les diferents necessitats: d'una banda, s'implementarà una millora de la xarxa wifi gratuïta en equipaments municipals; de l'altra, juntament amb les entitats que ja treballen per a la reducció l'escletxa digital, s'impulsarà la creació o ampliació d'espais tecnològics on hi hagi disponibilitat de connexió, de dispositius i de cursos de capacitatció per als veïns i veïnes que ho necessitin. A més, s'explorarà la possibilitat d'acords amb equipaments educatius que puguin oferir els seus espais i dispositius com a aules d'estudi dels infants i joves del barri en horaris no lectius.

Objectius de l'acció

- A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir la segregació escolar als centres educatius.
- I | Millorar la capacitatció digital dels veïns i veïnes.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Reducció de l'escletxa digital	Població en general	Públic general
Reforç del sistema d'equipaments comunitaris	Adolescència/joves	

Drets
socials,
equitat
de gènere
i acció
comunitària

10. El Besòs i el Maresme

Projectes adreçats a combatre la desigualtat de gènere.

Descripció de l'acció

S'impulsaran projectes que aprofundeixin en l'abordatge i la reducció de la desigualtat que afecta les dones, especialment les dones migrades i d'entorns vulnerables, ja sigui en l'àmbit laboral, de les cures o de l'oci. Així, es fomentarà la seva formació per garantir una major equitat de gènere, la professionalització del sector de les cures i l'acompanyament per a millorar les condicions laborals del sector, amb la finalitat de lluitar contra la feminització de la pobresa. A més, es treballarà per a la socialització de les cures i la promoció d'espais de proximitat pel suport mutu i acompanyament, així com espais d'oci que tinguin en compte les necessitats de les dones d'origen divers. Finalment, es vetllarà per l'acompanyament dels col·lectius de dones (incloent-hi AFAs) per impulsar la seva autoorganització i autonomia.

Objectius de l'acció

- E | Enfortir la xarxa comunitària.
- G | Promoure l'empoderament de les dones i la igualtat de gènere.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Foment de l'equitat de gènere	Població adulta	Dones Comunitats amb diversitat d'origen i cultural

Drets
socials,
equitat
de gènere
i acció
comunitària

11. El Besòs i el Maresme

Impulsar projectes que promoguin la inclusió de la diversitat cultural i d'origen.

Descripció de l'acció

Des del reconeixement i el valor de la tasca que duen a terme veïns i veïnes, entitats i Administració amb la voluntat d'apropar totes les comunitats d'origen divers que viuen al Besòs i el Maresme, el propòsit és treballar per a la generació d'espais de trobada interculturals i intergeneracionals (en col·laboració amb les figures de mediació cultural quan sigui necessari), que contribueixin a desmuntar estereotips i facilitin el procés de coneixement, reconeixement i inclusió entre els veïns i veïnes del barri. A més, s'ampliaran els recursos per a l'aprenentatge lingüístic i per al reconeixement de la identitat i la llengua materna, amb l'objectiu de promoure una millor comunicació i convivència entre els col·lectius de diferents orígens, però posant en valor la diversitat cultural del barri.

Objectius de l'acció

E | Enfortir la xarxa comunitària.

H | Incorporar la diversitat cultural a tots els àmbits de la vida comunitària.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Reconeixement diversitat cultural	Població en general	Comunitats amb diversitat d'origen i cultural Públic general

Drets
socials,
equitat
de gènere
i acció
comunitària

12. El Besòs i el Maresme

Consolidar el programa esportiu de La Besonense a les noves instal·lacions.

Descripció de l'acció

L'anterior edició del Pla de Barris va posar en marxa un programa esportiu adreçat a infants i joves que estan en risc d'exclusió social, inicialment ubicat a l'antiga pista de Francesc Abad - La Besonense i posteriorment traslladat a la pista poliesportiva Joan Pujades, mentre s'executen les obres de la nova Besonense. Aquest programa ha permès l'adequació i dinamització de les pistes i la incorporació d'un educador social que treballa amb els infants i joves. En aquesta edició del Pla de Barris es contribuirà a l'adequació dels baixos del nou equipament del solar de Lluís Borrassà, per a la dinamització d'una Besonense renovada i dotada d'un projecte esportiu amb mirada intercultural, inclusiva i de gènere; s'utilitzarà l'esport com a eina social per a promoure la cohesió i l'oci saludable dels infants i joves.

Objectius de l'acció

C | Ampliar les oportunitats de lleure dels col·lectius en situació de vulnerabilitat.

H | Incorporar la diversitat cultural a tots els àmbits de la vida comunitària.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Esport com a eina social	Infància	Famílies
Reforç del sistema d'equipaments comunitaris	Adolescència/joves	Comunitats amb diversitat d'origen i cultural

Drets
socials,
equitat
de gènere
i acció
comunitària

13. El Besòs i el Maresme

Activar plantes baixes per a atraure i promoure activitat cultural.

Descripció de l'acció

Programa de dinamització de locals buits per tal d'atraure activitat cultural al barri a través de l'activació de plantes baixes en desús. Aquest projecte permetrà, d'una banda, revitalitzar zones molt desertificades, i per l'altra, fomentar l'activitat cultural al Besòs i el Maresme.

Objectius de l'acció

J | Promoure l'activitat cultural com a oportunitat laboral i de relació comunitària.

M | Promoure l'economia i el comerç de proximitat.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Cultura i acció cultural Dinamització de locals buits	Població en general	Associacions/entitats específiques Públic general

Habitatge

14. El Besòs i el Maresme

Programa de suport a la rehabilitació de finques.

Descripció de l'acció

Aquesta acció pretén atendre les necessitats de rehabilitació del parc d'habitatges del Besòs i el Maresme. En aquest mandat, la problemàtica concreta de la conservació de l'habitatge s'aborda conjuntament amb el Programa de regeneració urbana pilotat per l'Institut Municipal d'Urbanisme (IMU).

El Pla de Barris, a través del Programa de rehabilitació per a finques d'alta complexitat, es centrarà únicament en el barri del Maresme, mentre que el Programa de regeneració urbana posarà l'atenció en tot l'àmbit del sud-oest del Besòs.

El Programa de rehabilitació per a finques d'alta complexitat busca, a través de mesures extraordinàries, superar les barreres que dificulten els processos de rehabilitació i manteniment dels habitatges, vinculades sobretot a la complexitat social i econòmica de les finques. Amb un acompanyament tècnic i social i a través d'unes subvencions específiques, el programa intenta revertir la degradació d'aquests edificis.

Objectius de l'acció

K | Promoure la rehabilitació de finques amb criteris de sostenibilitat.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Programes de rehabilitació d'habitatges	Població en general	Públic general

Ocupació,
impuls
econòmic i
economia
social

15. El Besòs i el Maresme

Consolidar i implementar programes d'orientació, formació i experiènciació laboral.

Descripció de l'acció

En aquest grup s'inclouen diferents accions adreçades a millorar les oportunitats formatives i laborals de la població del Besòs i el Maresme, particularment dels col·lectius en situació de major vulnerabilitat.

Juntament amb Barcelona Activa, s'implementaran programes per a la formació i experiènciació laboral de les persones en situació d'atur o precarietat laboral, en col·laboració amb sectors econòmics, gremis, entitats i associacions amb bones perspectives de contractació laboral. Aquests programes hauran de facilitar l'accés al mercat de treball a través de l'orientació i la capacitació.

Un d'aquests programes té la voluntat de millorar l'ocupabilitat de persones en situació irregular a través de l'obtenció de permisos de treball per la via de l'arrelament social. El programa oferirà diverses eines, com ara assessorament legal, subvenció dels tràmits, formació becada i contractació durant dotze mesos.

Objectius de l'acció

L | Impulsar l'ocupabilitat i la inserció laboral.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Programes formatius i/o ocupacionals	Població adulta	Aturats Col·lectiu en situació administrativa irregular

Ocupació,
impuls
econòmic i
economia
social

16. El Besòs i el Maresme

Continuïtat de la Xarxa de Resposta Socioeconòmica (XARSE).

Descripció de l'acció

La Xarxa de Resposta Socioeconòmica (XARSE) es va desplegar al Besòs i el Maresme el setembre del 2020 amb l'objectiu de donar resposta als efectes d'una situació sociosanitària excepcional. Ofereix atenció integral a les persones que s'han vist afectades per la crisi de la Covid-19, amb suport pràctic en la tramitació telemàtica d'ajudes o recursos, derivació als serveis que més s'adeqüin a la seves necessitats, acompanyament i formació TIC i grups de suport emocional. Tenint en compte que perdura la situació d'excepcionalitat sanitària, el Pla de Barris 2021-2024 vol donar continuïtat a aquest servei ja que ha tingut molt bona acollida per part de la població del Besòs i el Maresme.

Objectius de l'acció

I | Millorar la capacitació digital dels veïns i veïnes.

L | Impulsar l'ocupabilitat i la inserció laboral.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Programes formatius i/o ocupacionals	Població adulta	Aturats Comunitats amb diversitat d'origen i cultural

Ocupació,
impuls
econòmic i
economia
social

17. El Besòs i el Maresme

Programa d'homologació d'estudis.

Descripció de l'acció

Aquest programa pretén facilitar l'homologació dels estudis que hagin dut a terme les persones migrants als seus països d'origen, amb la finalitat principal de millorar les seves possibilitats de trobar feina. Així, el programa oferirà assessorament, acompanyament jurídic i subvenció dels tràmits necessaris per a l'homologació dels títols.

Objectius de l'acció

L | Impulsar l'ocupabilitat i la inserció laboral.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Programes formatius i/o ocupacionals	Població adulta	Aturats Comunitats amb diversitat d'origen i cultural

Ocupació,
impuls
econòmic i
economia
social

18. El Besòs i el Maresme

Fomentar el Mercat Municipal i el comerç de proximitat.

Descripció de l'acció

El mercat del Besòs és un punt important a nivell comercial, però requereix una modernització i millora de l'accessibilitat en relació amb l'entorn per tal de potenciar la seva capacitat comercial. En l'anterior edició del Pla de Barris es va dur a terme una reordenació comercial i la remodelació de l'interior amb l'activació de nous magatzems (fases I i II de la reforma). En aquesta edició es finalitzarà la rehabilitació del mercat amb la implementació de la fase III, que correspon a la remodelació de la façana i els accessos. El mercat també constituirà un epicentre per generar dinàmiques i projectes al voltant de l'alimentació sana i sostenible.

Partint del Mercat Municipal com a pilar del teixit comercial del barri, també es desplegaran iniciatives que promoguin la resta del petit comerç i l'activitat comercial. Es donarà suport a les iniciatives d'economia social del territori, tot desplegant els programes de la mà de les entitats comercials i els eixos comercials existents.

Objectius de l'acció

D | Contribuir a la salut comunitària.

M | Promoure l'economia i el comerç de proximitat.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Dinamització de comerç	Població en general	Comerciants/empreses

19. El Besòs i el Maresme

Consolidar el projecte Gregal i impulsar nous espais comunitaris de la cooperativa.

Descripció de l'acció

El Pla de Barris 2017-2020 va iniciar un projecte d'acompanyament per a la reconversió de l'actual servei de menjador solidari en un projecte més estable i sostenible. Un cop finalitzada la remodelació de l'espai que conté la cuina professional, el menjador i les oficines de Gregal, s'apostarà per la consolidació o ampliació del projecte, de manera que Gregal es converteixi en un equipament comunitari de referència. Gregal passarà a formar part del projecte Alimenta de l'Ajuntament, que pretén garantir l'accés a una dieta saludable, de proximitat i de temporada a un preu assequible per a tota la ciutadania, i també guanyarà autonomia i sostenibilitat gràcies a la generació de recursos propis. Però a més de la principal activitat com a menjador solidari, es rehabilitaran altres espais de la cooperativa que es destinaran a usos principalment formatius, on es puguin complir funcions complementàries d'inserció social i laboral.

Paral·lelament, amb la finalitat de preservar la identitat i trajectòria històrica de la cooperativa i posar en valor el seu paper en la vida política i social del barri, es durà a terme un projecte de recuperació de la memòria i el patrimoni de Gregal juntament amb els agents que van participar en la seva creació i transformació.

Objectius de l'acció

E | Enfortir la xarxa comunitària.

N | Convertir Gregal en un equipament de referència.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Impuls economia social	Població en general	Aturats Col·lectiu en situació administrativa irregular

20. El Besòs i el Maresme

Dinamització cultural de l'espai públic i promoció del civisme i l'orgull de barri.

Descripció de l'acció

Amb l'objectiu de treballar la cohesió i la convivència al barri, es duran a terme diferents accions adreçades, d'una banda, a la dinamització cultural de l'espai públic, i de l'altra, a la posada en valor de la història i la diversitat cultural. Així doncs, les accions de dinamització de l'espai públic inclouran activitats dirigides a diversos col·lectius i que facilitin la millora dels usos d'aquests espais, en el marc de programes com ara Estiu al barri, Caps de setmana al barri o altres projectes esportius i culturals d'arrel comunitària. Aquests esdeveniments culturals es treballaran conjuntament amb la resta d'actors que treballen en l'àmbit de la cultura i l'educació al Besòs i el Maresme. L'orgull de barri, per la seva banda, es treballarà mitjançant activitats de caràcter històric, cultural o d'altres tipus que promoguin la identitat del barri en la seva diversitat i en el context de la franja Besòs, amb iniciatives com ara itineraris a peu o projectes d'art urbà que reivindicuin la memòria del Besòs i el Maresme.

Objectius de l'acció

F | Dinamitzar l'espai públic per a la promoció cultural, la cohesió social i la millora de la convivència.

O | Promoure els usos diversos, col·lectius i segurs de l'espai públic.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Cultura i acció cultural Cohesió i convivència	Població en general	Públic general

21. El Besòs i el Maresme

Ampliar els equipaments esportius i d'accés lliure per a ús comunitari.

Descripció de l'acció

Es crearan nous itineraris d'esport i equipaments d'activitat física de lliure accés, dirigits a diferents perfils d'usuaris i franges d'edat, que promoguin el lleure i els hàbits saludables a a l'espai públic. Per al disseny dels itineraris i equipaments es treballarà conjuntament amb el Districte i els agents específics de promoció de l'esport. Addicionalment, es vol promoure un programa de foment de la pràctica esportiva, tot incorporant la perspectiva intercultural, inclusiva i de gènere. D'aquesta manera s'apostarà per la dinamització dels espais esportius a l'aire lliure per a diferents pràctiques i col·lectius, incloent-hi la gent gran, amb una oferta adaptada a les seves necessitats i condició física.

Objectius de l'acció

- D | Contribuir a la salut comunitària.
- O | Promoure els usos diversos, col·lectius i segurs de l'espai públic.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Salut i hàbits saludables	Població en general	Públic general
Salut i envelliment saludable	Gent gran	Dones

22. El Besòs i el Maresme

Millorar els espais infantils i familiars del barri.

Descripció de l'acció

S'identificaran les necessitats de crear o millorar parcs infantils i zones de joc, entre d'altres, a la plaça del Maresme, per tal d'adequar els espais per a les famílies del barri. A més, de la mà del programa municipal Protegim les escoles, s'impulsarà la transformació dels entorns escolars dels centres educatius per facilitar una mobilitat segura i sostenible a les seves comunitats educatives, així com generar nous espais de relació comunitària entre les famílies.

Objectius de l'acció

- O | Promoure els usos diversos, col·lectius i segurs de l'espai públic.
- P | Impulsar millores urbanes dels espais familiars i escolars.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Pacificació de carrers i/o entorns escolars	Petita infància	Famílies
Millora o ampliació d'espais de joc infantil	Infància	

Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

23. El Besòs i el Maresme

Estudiar i promoure una xarxa de refugis climàtics.

Descripció de l'acció

Aquesta proposta s'emmarca en la resposta a la crisi climàtica que en un futur proper pot tenir greus conseqüències sobre la població a escala urbana. La finalitat és promoure la creació d'espais que actuïn com a refugis climàtics en situacions climatològiques adverses, posant l'accent en els col·lectius més vulnerables als efectes dels episodis d'altres temperatures, com ara infants, gent gran o persones amb problemes de salut. Per això, caldrà estudiar i promoure una xarxa d'espais (ja sigui a l'espai públic o en un equipament municipal climatitzat) que garanteixi a tot el veïnat l'accés a llocs climàticament confortables.

Objectius de l'acció

D | Contribuir a la salut comunitària.

Q | Garantir una xarxa de refugis climàtics.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Millora de la xarxa de refugis climàtics	Població en general	Públic general

Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

24. El Besòs i el Maresme

Impulsar iniciatives que contribueixin a la sostenibilitat ambiental a nivell local.

Descripció de l'acció

Els problemes ambientals habitualment es presenten estretament lligats a problemes socials i econòmics, per la qual cosa la implementació d'iniciatives que fomentin la sostenibilitat ambiental pot tenir un impacte positiu en altres indicadors socioeconòmics del barri. En aquesta línia, el Pla de Barris fomentarà projectes que contribueixin a la millora d'aspectes com la salut comunitària, la convivència i l'educació a través de l'impuls a la sostenibilitat ambiental. Es volen promoure projectes d'educació ambiental (tot aprofitant la ubicació al barri del Museu de les Ciències Naturals), de dinamització de nous espais verds de gestió comunitària i de conscienciació i acció per a una gestió de residus més sostenible, entre d'altres. En aquest camí, la cooperació i coordinació amb altres agents del territori que treballen en l'àmbit de la sostenibilitat ambiental serà un requisit imprescindible.

Objectius de l'acció

R | Promoure la sostenibilitat ambiental al barri.

Subàmbit	Franja poblacional	Col·lectiu específic
Gestió sostenible dels residus	Infància Població en general	Famílies
Creació d'horts comunitaris/educatius		

Agents implicats en el desenvolupament de les accions

Agents municipals

Districte de Sant Martí
 Institut Municipal Educació Barcelona (IMEB)
 Institut de Cultura de Barcelona (ICUB)
 Consorci d'Educació de Barcelona (CEB)
 Barcelona Activa, SA (BASA)
 Barcelona Infraestructures Municipals, SA (BIMSA)
 Institut Municipal de l'Habitatge de Barcelona (IMHAB)
 Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB)
 Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS)
 Institut Barcelona Esports (IBE)
 Transports Metropolitans de Barcelona (TMB)
 Consorci Besòs
 Àrea d'Ecologia, Urbanisme, Infraestructures i Mobilitat
 Institut Municipal de Parcs i Jardins
 Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat
 BCN Acció Interculturalitat
 Comissionat d'Economia Social, Desenvolupament Local i Política Alimentària
 Àrea de Sanitat i Salut
 Institut Municipal del Paisatge Urbà i la Qualitat de Vida
 Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI
 Consorci Biblioteques

Equipaments

Biblioteca Ramon d'Alòs-Moner
 CAP Besòs
 Casal de Barri Besòs
 Central del Circ
 Centre Cívic Besòs
 Centre de Serveis Socials del Besòs
 Complex Esportiu Francesc Abad
 Escoles i instituts
 Escoles bressol municipals
 Espai Municipal Carmen Gómez
 Gregal
 Mercat Municipal
 Oficina de Regeneració Urbana
 Oficina del Pla de Barris

Ciutadania

Ciutadania no associada

AFA's

Associacions, entitats, taules,
xarxes, assemblees i fundacions

Bloc 3 >

12 | Pressupost

El pressupost total d'un pla de barris es desglossa en dos conceptes: la **despesa corrent** i la **inversió**. Són dues partides pressupostàries diferenciades que tenen objectius i concrecions diferents i excloents:

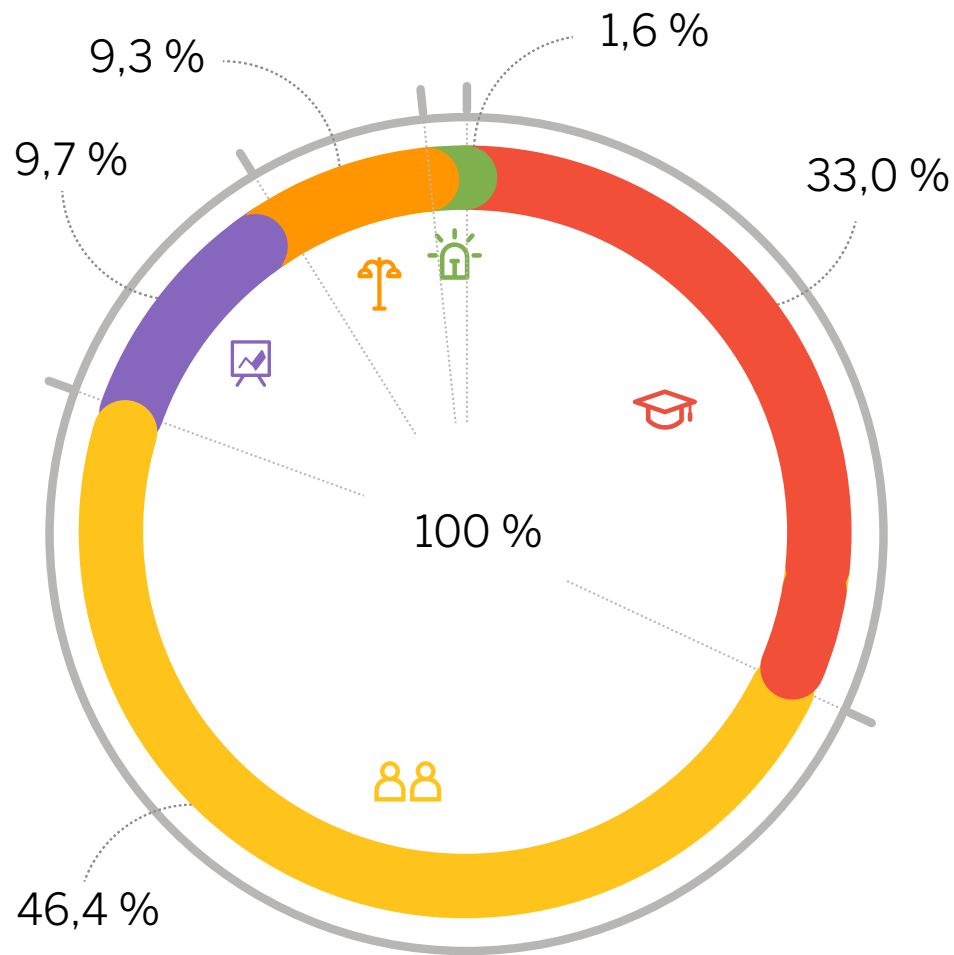
La **inversió** correspon a les despeses relacionades amb obres i millores "físiques" d'espai públic o equipaments. Dins d'aquest concepte, hi ha les tipologies d'accions següents:

- Millora d'infraestructures o espai públic (places, parcs, carrers, mobiliari urbà, arbrat...).
- Rehabilitació d'habitatges.
- Construcció o rehabilitació/millora d'equipaments (escoles, centres de salut, centres de dia, centres cívics, casals de barri, biblioteques, etc.).
- Compra d'edificis.
- Compra de material no fungible (mobiliari, infraestructura TIC, vehicles de transport, etc.).

La **despesa corrent** correspon a les despeses relacionades amb tot allò que no és inversió, que bàsicament són projectes o serveis que impacten en veïns i veïnes. Dins

d'aquest concepte hi ha aquestes accions:

- Projectes educatius, socials o de salut comunitària.
- Projectes d'empoderament o dinamització de col·lectius determinats.
- Projectes de formació i/o ocupació.
- Organització d'esdeveniments concrets (festes populars, jornades, fires, debats, processos participatius, etc.).
- Exposicions i intervencions urbanes artístiques o socials efímeres.

	Inversió	D. corrent	Total
● Educació i salut pública	3.250.000 €	1.000.000 €	4.250.000 €
● Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària	5.275.000 €	700.000 €	5.975.000 €
● Habitatge*	0 €	0 €	0 €
● Ocupació, impuls econòmic i economia social	350.000 €	900.000 €	1.250.000 €
● Espai públic i accessibilitat	1.000.000 €	200.000 €	1.200.000 €
● Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica	0 €	200.000 €	200.000 €
	9.875.000 €	3.000.000 €	12.875.000 €

(*) A banda del pressupost previst en aquest Pla de Barris, l'eix d'habitatge està finançat amb un pressupost global per a tots els plans de barri dotat amb 15 milions d'euros. La dotació es repartirà segons la vulnerabilitat residencial detectada a cada barri a través del Programa de rehabilitació per a finques d'alta complexitat.

13 | Visió global

Diagnosi

Educació i salut pública

- El percentatge de població amb estudis superiors és molt inferior al conjunt de la ciutat.
- Els centres educatius presenten factors d'alta complexitat i risc de segregació.
- S'observen problemes de salut lligats a l'alimentació i els hàbits saludables, la salut mental i la soledat no volguda.
- L'esclatxa digital al barri s'agreuja a causa del baix nivell formatiu i les rendes baixes.

Objectius específics

- A | Promoure la igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu i reduir la segregació escolar als centres educatius.
- B | Estrènyer els vincles entre els centres educatius i el barri.
- C | Ampliar les oportunitats de lleure dels col·lectius en situació de vulnerabilitat.
- D | Contribuir a la salut comunitària.

Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària

- És important millorar el dinamisme del teixit associatiu per fomentar la cohesió social i la convivència.
- Gran diversitat sociocultural que representa una riquesa i una oportunitat per generar vincles però també un repte per prevenir situacions de conflicte.
- Existeixen demandes per part del veïnat de nous equipaments o de dotació de recursos dels existents.

- E | Enfortir la xarxa comunitària.
- F | Dinamitzar l'espai públic per a la promoció cultural, la cohesió social i la millora de la convivència.
- G | Promoure l'empoderament de les dones i la igualtat de gènere.
- H | Incorporar la diversitat cultural a tots els àmbits de la vida comunitària.
- I | Millorar la capacitat digital dels veïns i veïnes.
- J | Promoure l'activitat cultural com a oportunitat laboral i de relació comunitària.

Habitatge

- Parc d'habitatges envellit i amb importants mancances arquitectòniques que requereix actuacions de rehabilitació.
- El nombre d'habitants per habitatge és significativament superior al de la ciutat.
- Hi ha situacions de vulnerabilitat residencial i d'emergència habitacional.

- K | Promoure la rehabilitació de finques amb criteris de sostenibilitat.

Ocupació, impuls econòmic i economia social

- La renda familiar disponible és molt inferior a la mitjana de la ciutat.
- Les taxes d'atur són estructuralment majors que a Barcelona.
- Hi ha una baixa implantació d'establiments comercials.
- Important funció social del Menjador Solidari Gregal. Cal consolidar el projecte i convertir-lo en un equipament per a la inclusió social i laboral.

- L | Impulsar l'ocupabilitat i la inserció laboral.
- M | Promoure l'economia i el comerç de proximitat.
- N | Convertir Gregal en un equipament de referència.

Espai públic i accessibilitat

- És un barri altament densificat, amb un espai públic de baixa qualitat i d'usos poc definits.
- Algunes zones han patit grans transformacions, sobretot el litoral, però presenten una connexió i permeabilitat deficient amb el barri.
- S'observa un predomini del vehicle privat i pocs espais de passeig verd.
- La connexió interna i amb la resta de la ciutat, en general, és correcta.

- O | Promoure els usos diversos, col·lectius i segurs de l'espai públic.
- P | Impulsar millores urbanes dels espais familiars i escolars.

Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica

- El barri està envoltat d'alguns espais d'alta importància ambiental, però a l'interior la superfície destinada a zones verdes és molt limitada.
- Gairebé la meitat de la població del barri està exposada a soroll nocturn.
- Hi ha una demanda important del veïnat per millorar la neteja i la gestió de residus en general.

- Q | Garantir una xarxa de refugis climàtics.
- R | Promoure la sostenibilitat ambiental al barri.

Accions

Pressupost

4.250.000 €

- 01. Consolidar els equips psicosocials als centres educatius.
- 02. Consolidar i millorar els projectes artístics i transversals als centres educatius.
- 03. Donar impuls a les iniciatives de lleure educatiu i a les activitats extraescolars.
- 04. Obres de millora de l'Escola Prim.
- 05. Fomentar la continuïtat dels estudis i l'accés als estudis superiors.

- 06. Engegar o reforçar projectes adreçats a millorar la salut emocional de les persones.

5.975.000 €

- 07. Cinema Pere IV.
- 08. Nou espai per a joves i promoció de l'associacionisme i l'oci del jovent.
- 09. Projectes adreçats a reduir l'esclatxa digital i al foment de l'ús responsable de les tecnologies.
- 10. Projectes adreçats a combatre la desigualtat de gènere.

- 11. Impulsar projectes que promoguin la inclusió de la diversitat cultural i d'origen.
- 12. Consolidar el programa esportiu de La Besonense a les noves instal·lacions.
- 13. Activar plantes baixes per a atraure i promoure activitat cultural.

Dotació prevista pel programa FAC

- 14. Programa de suport a la rehabilitació de finques.

1.250.000 €

- 15. Consolidar i implementar programes d'orientació, formació i experiènciació laboral.
- 16. Continuïtat de la Xarxa de Resposta Socioeconòmica (XARSE).
- 17. Programa d'homologació d'estudis.

- 18. Fomentar el Mercat Municipal i el comerç de proximitat.
- 19. Consolidar el projecte Gregal i impulsar nous espais comunitaris de la cooperativa.

1.200.000 €

- 20. Dinamització cultural de l'espai públic i promoció del civisme i l'orgull de barri.
- 21. Ampliar els equipaments esportius i d'accés lliure per a ús comunitari.
- 22. Millorar els espais infantils i familiars del barri.

200.000 €

- 23. Estudiar i promoure una xarxa de refugis climàtics.
- 24. Impulsar iniciatives que contribueixin a la sostenibilitat ambiental a nivell local.

14 - Gestió i governança ————— p. 144

15 - Eines transversals ————— p. 148

**16 - Indicadors d'avaluació
del projecte** ————— p. 152

Bloc 4 Desenvolupament

L'Ajuntament de Barcelona, en aquesta nova edició, ha seguit encarregant a Foment de Ciutat la gestió i la coordinació del Pla de Barris. Foment de Ciutat és una societat municipal, amb llarga experiència en la gestió de projectes integrals, vinculats als territoris i que requereixen la coordinació de múltiples agents, interns i externs.

Foment de Ciutat no executa directament totes les actuacions que inclou el Pla de Barris, sinó que és el responsable d'aglutinar la governança municipal necessària per poder-les desenvolupar amb el major grau de transversalitat possible. De totes maneres sí que n'és un actor clau, ja que, pivotant sobre la figura del cap de projecte i amb el suport amb la resta d'equips, Foment de Ciutat fa de catalitzador de totes les accions definides als documents inicials i acompanya i coordina el seu desplegament.

En aquesta edició, doncs, igual que en l'anterior, el Pla de Barris es pilota des d'un departament propi de Foment de Ciutat, però amb total col·laboració amb la resta de serveis transversals de l'empresa (contractació, recursos, participació, comunicació, serveis tècnics i Direcció General). Cada Pla de Barris es lidera per la figura del **cap de projecte**, que és la persona que, amb una dedicació exclusiva al pla, fa de lligam entre el territori i la resta d'agents municipals. El cap de projecte forma part del **Departament de Pla de Barris de Foment de Ciutat**, que incorpora els coordinadors dels àmbits social, econòmic i urbà i la mateixa direcció, que acompanyen a tot l'equip en la definició estratègica i promouen el lligam i coordinació amb altres gerències i àrees de l'Ajuntament.

Malgrat que el Pla es gestiona i es treballa amb equip, cal destacar el paper dinamit-

zador dels caps de projecte que treballen entre l'acció i la planificació. Connectat a tot el teixit social i veïnal i treballant conjuntament amb tots els tècnics municipals implicats al territori, la figura del cap de projecte permet catalitzar les accions definides al Pla i preveure noves oportunitats. Permet acompanyar tècnics o veïns i veïnes en la definició i execució de projectes i, al mateix temps, permet lligar-los amb altres àrees o departaments per fer-los més integrals i potents si és necessari.

Per articular aquesta governança complexa, ja en la primera edició es va establir un marc de coordinació específic. Cal posar de relleu que aquest marc té múltiples derivacions en el dia a dia de la gestió dels plans. El marc de coordinació estableix tres nivells: òrgans de seguiment polític, governança interna de l'Ajuntament i territori, veïns, veïnes i entitats.

Òrgans de seguiment polític

El lideratge del projecte és del Govern municipal i de la Regidoria de Presidència. L'òrgan de seguiment polític és el Consell d'Administració de Foment de Ciutat, en el qual hi estan representats tots els grups municipals, de manera que s'hi reproduceix la mateixa distribució que al ple municipal. Dins l'estructura tècnica, la responsabilitat recau en la Gerència Municipal, que és qui efectua l'encàrrec a Foment de Ciutat.

Governança interna de l'Ajuntament

El **Comitè Municipal de Pilotatge** és l'òrgan de coordinació municipal en el qual estan representades totes les àrees i districtes. És un espai de coordinació puntual que permet a les principals àrees i districtes implicats tenir una visió global de tot el programa.

Per a alguns temes d'especial rellevància s'han creat **taules sectorials** específiques, també en l'àmbit municipal, com la Taula sectorial d'Educació, la Taula sectorial d'Habitatge i la Taula sectorial d'Activació Econòmica. Aquestes taules són els espais de definició estratègica en els quals l'àrea, els agents o operadors que hi estan vinculats, els districtes, Foment de Ciutat i la Regidoria defineixen les prioritats compartides respecte dels temes tractats.

Procés de participació del Pla de Barris
Font: Ajuntament de Barcelona

A cada districte s'ha creat una **Taula Gerencial**, que és l'espai de seguiment i de presa de decisions estratègiques en el qual, juntament amb la Gerència del Districte, hi ha tots els tècnics del districte vinculats al Pla de Barris.

De les taules gerencials se'n desprenen diferents **espais/grups de treball** per anar definint i executant cadascuna de les línies del Pla de Barris. En el dia a dia, hi ha un equip més executiu, la **Taula Executiva**, liderada pel cap de projecte del Pla i formada per les persones més vinculades a cada barri.

Cal destacar que, en aquesta edició, donat el volum de plans que ha de desplegar el Districte de Nou Barris (cinc plans que afecten nou dels tretze barris del districte), s'ha modificat puntualment aquesta governança: s'ha introduït un perfil intermedi entre els cinc caps de projecte i l'estructura gerencial. Aquest perfil actua de ròtula entre els diferents espais de coordinació, facilita la interlocució amb la Gerència del Districte i les diferents direccions implicades i permet tenir, en tot moment, una visió global de l'actuació del Pla de Barris al Districte de Nou Barris.

És important, també, el valor afegit que generen aquesta transversalitat i aquest treball compartit en l'àmbit municipal. També cal posar en valor la creació de nous processos de coordinació que no existien prèviament. En aquest escenari, el Pla de Barris actua com a ròtula per articular aquests nous processos i per garantir-ne el funcionament correcte. I això és així perquè un dels objectius del Pla de Barris, més enllà de la transformació dels barris, és impulsar un canvi de treball en l'àmbit municipal, basat a compartir els objectius i alinear tots els agents implicats en la manera de resoldre'ls.

Territori, veïns i veïnes, i entitats

El Pla de Barris posa molta èmfasi en el fet que la transversalitat interna es traslladi a treball als barris i a vincular tots els nous espais de treball municipal interns a les dinàmiques de participació i coproducció que, al mateix temps, s'impulsen amb els veïns i veïnes. Aquí és on té un paper important el **Grup Impulsor**, que en aquesta edició passa a anomenar-se Comissió de Seguiment del Pla de Barris, com a espai de seguiment de tot el desplegament del Pla. Al marge d'aquest

espai de seguiment, el Pla es treballa de forma conjunta amb veïns i veïnes i entitats en els espais de treball comunitari propis de cada territori (**taules de treball**). El Pla de Barris es suma als espais existents o en crea de nous si es requereix.

En paral·lel a aquest marc de governança més executiva, s'ha cregut oportú mantenir l'existència del Consell Assessor per assistir en el disseny i l'aplicació del Pla de Barris.

Consell Assessor

La voluntat del Pla de Barris de ser una política transformadora va motivar la creació d'un consell assessor. Aquest consell reuneix un conjunt de persones amb un coneixement contrastat sobre temàtiques concretes que entren en total relació amb els àmbits del Pla de Barris. La seva funció és aconsellar sobre el desenvolupament dels plans, avaluar-ne els resultats i proposar millores, si s'escau, i contribuir a la difusió dels resultats, en especial de les actuacions que puguin ser de major interès per a altres barris o àrees urbanes.

Un cop s'iniciï el desplegament del Pla de Barris, el president o la presidenta del Consell escollirà els membres que en formaran part. El Consell es reunirà un cop al trimestre en una sessió de treball conjunta i anualment per presentar un informe que recollirà les seves propostes i avaluacions sobre el programa.

Òrgans de seguiment polític

Consell d'Administració de Foment de Ciutat
Espai de seguiment polític del Pla de Barris

Regidoria de Presidència
Definició estratègica del Pla de Barris

Comitè de Pilotatge
Òrgan de seguiment gerencial en l'àmbit de tot l'Ajuntament

Taules sectorials
Espais de definició estratègica d'àmbit general del Pla de Barris. Espais de coordinació sectorial entre les gerències de Districte, les àrees i la gerència municipal

Taula gerencial
Espai de seguiment tècnic del Pla de Barris i de presa de decisions estratègiques. Espai de coordinació entre el Districte, Foment de Ciutat i les àrees

Treball tècnic informal
Espais, grups i/o reunions de treball (Districte, àrea o qui convingui) per a la definició o desplegament de temes concrets

Taula Executiva Permanent
Grup executiu transversal que pilota el dia a dia del Pla de Barris. Espai de rendiment de comptes permanent

Comissions de Seguiment
Grup de veïns i veïnes que tenen per objecte fer el seguiment i vetllar pel desenvolupament del Pla de Barris

Taules de treball
Espais de treball permanent que executen i donen contingut a les accions del Pla de Barris, formats per entitats i veïns i veïnes

Governança interna de l'Ajuntament

Territori, veïns i veïnes, i entitats

Consell d'Administració de Foment de Ciutat

Regidoria de Presidència ← Consell Assessor

Comitè de Pilotatge

Taula de Seguiment Tècnic de Districte

Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí	Ciutat Vella	Horta - Guinardó	Sants - Montjuïc
					
					
					
					

Bloc 4 >

15 | Eines transversals

15.1 | Comunicació

Objectius de comunicació

Els objectius de la comunicació del Pla de Barris són dos. Per una banda, donar a conèixer el pla i les seves accions com a política pública que combat les desigualtats a la ciutat, posant per davant la importància dels barris, la seva situació i les seves potencialitats, i com aquesta xarxa té repercussions a la resta de Barcelona. Per l'altra, convidar a implicar-se en el desenvolupament del Pla al veïnat dels barris on es desplega.

Els objectius específics són vetllar per la claredat en l'estratègia comunicativa (tots els districtes i sectors condueixen una única narrativa), generar notorietat en tots els canals disponibles de l'Ajuntament de Barcelona, fer circular la informació per tal de no perdre oportunitats comunicatives i mesurar els impactes per prendre decisions.

Punt de partida: "Tot està connectat"

Les desigualtats a Barcelona es combaten tant des de les petites accions comunitàries com des dels grans programes de ciutat. Aquesta varietat d'estratègies i aquesta amplitud d'accions són el principal repte a l'hora de comunicar què pretén i com es desenvolupa el Pla de Barris.

L'estratègia comunicativa del Pla de Barris permetrà explicar i implicar el veïnat tant en la visió general del programa com en els seus projectes concrets, i com tots ells tenen un ressò i uns efectes. La multiplicitat d'aquests projectes és la que permet una comunicació que va d'allò tàctic a allò general en diversos plans: de l'individual al col·lectiu, del puntual al permanent, del localitzat a l'extensiu, etc. El rang i la naturalesa de les connexions varia però la construcció narrativa és la mateixa, permeten informar del què i el com però fent comprensible i rellevant el perquè.

Per a múltiples variants

Pel que fa als públics als quals s'adreça, es compta amb quatre variants o capes: el públic afectat directament pel Pla de Barris (veïnat, entitats, persones que fan ús puntual del barri, persones treballadores, etc.); el públic de la resta de la ciutat, que presenta afinitat amb el programa pel que representa com a política pública municipal (s'inclouen també altres agents socials que operen a tota la ciutat); el públic intern, tot aquell personal treballador de l'Ajuntament relacionat amb el Pla de Barris, ja sigui directament o indirectament, i el públic premsa, mitjans, líders d'opinió i prescriptors afins.

Aquestes capes s'aborden des de diversos canals: comunicació institucional i municipal, digital, campanyes publicitàries, premsa i relacions públiques.

Participació ciutadana al barri del Poble-sec
Font: Ajuntament de Barcelona

15 | Eines transversals

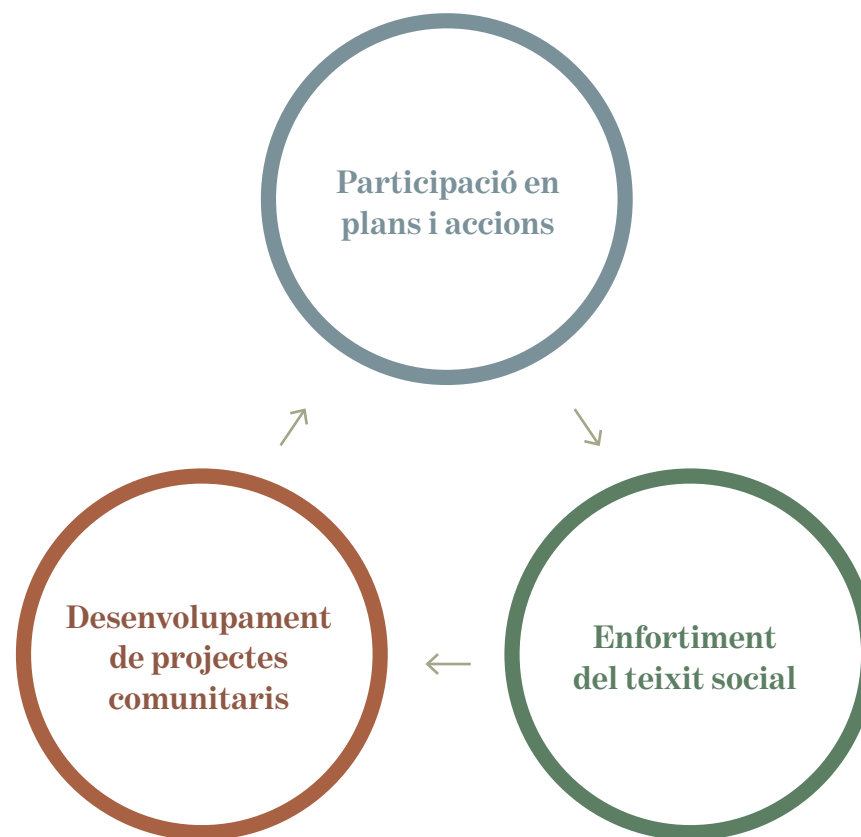
15.2 | Participació i treball comunitari

La proximitat i la relació constant amb el veïnat és un element imprescindible per a l'èxit d'una política de transformació com el Pla de Barris. Tant en la definició de què cal fer a cada barri, a l'inici del Pla, com en el desenvolupament de les accions, el treball amb el teixit social i comunitari de cadascun dels barris és continu, estret i fructífer.

La participació i el treball comunitari en el Pla de Barris s'orienta cap a tres direccions, interrelacionades i dependents entre elles: la participació ciutadana en la definició dels plans i les accions, l'enfortiment del teixit social i el desenvolupament de projectes de manera comunitària.

El **procés de definició de cada Pla de Barris**, on es fixen les línies de treball i la concreció de les accions, es fa des de l'inici en diàleg i treball conjunt amb el teixit social i comunitari de cadascun dels barris. Per la definició dels plans de barris 2021-2024 s'ha convocat un **procés de participació reglat**, segons el Reglament de participació ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona, que es va desenvolupar durant la tardor del 2020.

El context de restriccions de les trobades presencials a causa de la crisi sanitària ha estat un repte per aconseguir una participació oberta, plural, diversa i representativa, però la metodologia s'ha adaptat per minimitzar aquestes dificultats. Així doncs, s'han fet entrevistes i sessions de treball telemàtiques amb els principals agents socials del barri, s'han instal·lat punts d'informació i recollida de propostes als carrers per arribar a la ciutadania no organitzada i a col·lectius que habitualment no participen en les iniciatives proposades, i s'hi ha pogut participar digitalment a través del decidim.barcelona, que ha permès contribucions de perfils més joves.

La participació i el treball comunitari en el Pla de Barris
Font: Urbaning

Però la participació ciutadana i el treball comunitari en el Pla de Barris no es limita al moment de la definició, sinó que és una constant, també en el desenvolupament i execució de les accions del Pla.

Un dels espais centrals de participació i rendició de comptes al llarg de tot el procés de desenvolupament dels plans de barris són les **Comissions de Seguiment** de cada barri (allò que en els plans de barris 2017-2020 eren els Grups Impulsors). Estan formades per veïns i veïnes i per entitats del territori i tenen com a objectiu vetllar pel bon desplegament del Pla de Barris i fer-ne el seguiment, a través de reunions periòdiques, cada dos o tres mesos.

En el desenvolupament d'algunes de les accions del Pla també tenen un paper important les **taules de treball temàtiques**, que són espais de coproducció. Poden ser creades expressament en el marc del Pla de Barris o bé poden ser espais ja existents al barri, als quals el Pla es suma.

També hi ha algunes accions, sobretot relacionades amb millores de l'espai públic, que inclouen **sessions o processos específics** que es fan amb la finalitat d'incorporar la veu dels veïns i veïnes en diferents projectes del Pla de Barris.

Però el Pla de Barris no només vetlla per treballar de manera participada les propostes que impulsa, sinó que també té com a objectiu enfortir el teixit social i comunitari dels barris on es desplega. Per això impulsa línies de **suport al teixit associatiu** i, sobretot, treballa amb **perspectiva comunitària** totes les seves accions, desplegant-les sempre amb implicació del teixit comunitari, a partir de les seves necessitats i demandes.

EL BARRI ET CRIDA

Procés **participatiu**

0.

ANÀLISI DEL BARRI:

Març a octubre

Mapa d'agents i anàlisi del territori.

1.

PRIMERS CONTACTES:

19 a 27 d'octubre

Sessions individuals o en grup amb actors clau per un primer contrast i recollida d'informació i propostes.

2.

OBERTURA DEL DEBAT:

28 d'octubre a 13 de Nov.

A) sessions temàtiques per aprofundir en grans temes del barri (habitatge, joves, convivència, etc.)

B) Espai específic al web del decidim.

C) Punts informatius al carrer.

3.

VALIDACIÓ:

16 a 27 d'octubre

A) Presentació i validació dels resultats del procés amb la comissió de seguiment.

B) Publicació dels resultats a l'espai web del decidim.

El procés participatiu del Pla de Barris

Font: Ajuntament de Barcelona

Bloc 4 >

16 | Indicadors d'avaluació del projecte

16.1 | Organització del procés d'avaluació del Pla de Barris

El desplegament del Pla de Barris es fa amb el compromís d'avaluar-ne els resultats i de capitalitzar-ne les experiències. Aquesta avaluació comptarà amb diverses línies i espais de treball, igual que l'edició passada.

Partint del model d'avaluació de l'anterior pla, es preveu encarregar un pla d'avaluació que permeti fer una avaluació de la nova edició 2021-2024, i alhora lligar-la amb l'avaluació feta durant els últims quatre anys. Aquesta avaluació pivotarà sobre diferents eixos.

Participació ciutadana al barri del Raval
Font: Ajuntament de Barcelona

Avaluació dels impactes del Pla de Barris

- **Anàlisi i seguiment d'indicadors clau** per cadascun dels àmbits territorials (barri): seguiment d'una graella d'indicadors considerats clau per poder mesurar la vulnerabilitat d'un territori. Aquesta graella ja es va construir en el pla d'avaluació de l'edició anterior i, per tant, permetrà continuar monitoritzant l'evolució dels setze barris de l'edició anterior i afegir el seguiment dels set nous barris. L'anàlisi també compta amb la creació d'un barri fictici "contrafactual" amb la voluntat de determinar si el Pla de Barris té un impacte concret en els barris on s'aplica, a diferència d'altres barris similars on no s'hi actua amb aquest programa. Així doncs, es vol avaluar tant la millora dels indicadors de vulnerabilitat dels barris on impacta el programa com l'efectivitat del mateix programa en la reducció de desigualtats existents.
- **Avaluació de projectes concrets:** el pla d'avaluació comptarà amb l'avaluació d'aquells projectes que es considerin singulars i que es plantegi convertir-los en estructurants. L'avaluació permetrà tenir la certesa del seu impacte i, per tant, tenir més informació de cara a decidir-ne la continuïtat, al marge del Pla de Barris.

Anàlisi qualitativa sobre la implementació i disseny

- **Anàlisi i avaluació de la metodologia de desplegament del Pla:** el Pla de Barris té la voluntat d'innovar en la forma com es desplega la política pública. Partint d'un treball estratègic amb les àrees i districtes, té la voluntat de promoure un desplegament amb mirada integral, treball transversal i desplegament local. L'anàlisi qualitativa ha de permetre avaluar si aquest treball de proximitat i comunitari es produeix i si té millors resultats que altres formes d'aplicar la política pública. Caldrà avaluar també el nivell de participació del veïnat i el seu impacte en la definició i desplegament i l'evolució del capital social dels barris, que el mateix Pla de Barris pretén reforçar.

16 | Indicadors d'avaluació del projecte

16.2 | Presentació de resultats de l'avaluació

Tant el model d'avaluació com els resultats que es vagin obtenint es presentaran en forma d'informe al Consell Assessor del Pla de Barris. Serà el mateix Consell Assessor qui, en el seus informes anuals o de tancament, analitzarà els resultats de l'avaluació i determinarà, si s'escau, les alertes pertinents o correccions que cal aplicar al programa de Pla de Barris per millorar-ne els resultats.

Participació ciutadana al barri del Poble-sec
Font: Ajuntament de Barcelona

PLA DE BARRIS PLA DE BARRIS PLA DE BARRIS

SENSE BARRIS NO HI HA BARCELONA